

NORTH MIAMI BEACH KOLLEL
כולל אברכים זכרון מיכל

JOIN US FOR OUR SIXTH ANNUAL

YARCHEI אלול KALLAH

LABOR DAY WEEKEND
SUNDAY, SEPTEMBER 3RD | י"ז אלול
& MONDAY SEPTEMBER 4TH | י"ח אלול

WITH GUEST SPEAKER

RABBI DONIEL OSHER KLEINMAN

*Rov of K'hal Nachlas Dovid in Brooklyn, NY and the author of
Kovetz Halachos: Piskei HaRav Shmuel Kamenetsky*

ON THE TOPIC OF

TAKING THE LAW INTO YOUR OWN HANDS

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

BROUGHT TO YOU BY

MEALS CATERED BY

A JOINT PROJECT OF
THE NORTH MIAMI BEACH KOLLEL AND
THE LAW OFFICES OF STOK KON + BRAVERMAN

THE YARCHEI KALLAH IS BROUGHT TO YOU BY

The Business Halacha Awareness Initiative is a joint project of the North Miami Beach Kollel and the Law Offices of Stok, Kon & Braverman, with the mission to promote better awareness and expert handling of business-related financial issues in both the halachic and legal realms.

To this end, we have created a chabura of local Talmidei Chachomim to learn the halachos of Choshen Mishpat, as well as a schedule of seminars and programs to better educate the community in business halacha topics. We thank Beis Din Maysharim of Lakewood, NJ for overseeing the project.

ABOUT THE NORTH MIAMI BEACH KOLLEL

The North Miami Beach Kollel has been servicing the local Jewish Community since 2006. The mission of the Kollel is to create a vibrant Makom Torah, a place where there is constant study of Torah, in the heart of the North Miami Beach Community, providing unlimited learning opportunities to all members of the community. In addition to the high-level Torah Study of the Kollel staff, they also deliver over 70 shiurim weekly throughout the region.

The Kollel has played a central role in the growth of Torah in NMB and its development as a strong Torah center in South Florida. The Kollel, through the many Torah classes which are given by its faculty in neighboring communities, has also served as a central figure in the spreading of Torah in other communities such as Aventura, Aventura Lakes, Bal Harbour and Hollywood.

ABOUT OUR PARTNER

Stok, Kon & Braverman is a full-service law firm whose areas of practice focus on complex commercial litigation, real estate, appeals, partnership disputes, family law, immigration, guardianships and probate. The attorneys at the firm always bear their clients' burdens for them, which allows these corporate leaders the time and attention to focus on building their businesses instead of getting bogged down in legal quandaries. Together with its joint efforts with local and nationwide rabbanim and dayanim, the firm can help advise on how Halacha and secular law collide with respect to virtually all aspects of their clients' economic dealings.

Robert A. Stok, Esq. the managing principal of the firm, became an attorney after a successful career on Wall Street working as an investment banker and a trader for prominent financial institutions. In addition to his law practice as a commercial litigator and transactional lawyer, Mr. Stok has developed real estate projects and has established a variety of successful businesses ventures. Therefore, Mr. Stok brings a unique perspective to the practice of law due to the combination of his in-depth real-world experience together with his highly honed legal skills.

Joshua R. Kon, Esq. serves as a principal of the firm and is an experienced legal practitioner and business owner. This gives him a unique appreciation and understanding of his clients' business problems, having experienced them firsthand. For more about the firm and Josh, please visit www.stoklaw.com.

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

בבא קמא פרק שלישי המניה כו:

עין משפט
גד מצודה

ג א מיי פ"ה מהכות
עין חזון הלכה
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ד ב ג ד"ה ט"ה הלכה ו
טע"ט ט"ה ס"ק כ
ד ה מיי פ"ה מהכות
חזון חזון הלכה ט
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ו ה מיי פ"ה מהכות
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א

דבינו הנגאל

פ"ס ובא אחר ונתקל
בה ועברה פטור.
ואקשי אמאי מישום
נתקל בה אם שברה פטור
היה לעינו ויחיל. ואוקמי
בה לכתמי במלוא
רשות הרבים חביות.
שאין לו מאן לטובא אבל
אם אינה מלאה אמרי
איבעי ליה לעינו ויחיל
ואם שרי חייב וכו' ה"ק.
ושמואל אמר באפילה
פטור אבל באורח אם
שברו חייב. ויחזן אמר
בקרן וזית פטור. וסיניק
בשומעין במלוא רשות
הרבים כולה אפילו אם
שבר פטור ובאפילה או
קרן וזית נתקל פטור שבר
חייב. וקמישן לן ר' רב
ויוחנן א' דא דבר אר
פסא פתח ר' יוחנן בנוריה.
ותוב אתי א' סתמא אדם
חייב לעולם ואפי' אדם
מדין בוקר. ושמואל א'
דחייבי כלי האי גונא
בתקל כלי כסן דרומייהו
ר' יוחנן. ואסיק רבי חזון
עובד קרבנא רבי עזרי
היה חייב דברשות קא
עבד מחייבין לעבדין
ושבן לעינו ויחיל אבל
ולחם באפילה או בקרן
זית לא דאברי' אן דר
שלא אדם לחתובן בדרימ'.
שלא ליה רב חסדא לרב
בזמן ריה אמרו לרוביה
ג' א' ה' תבנה את חבירי
ברכותי ריבית לחי לו ר'
לסיניק. לפטורקת. ר'
הכאה באגרוף תחת לחי
ג' א' סליט. והכאה את
הבירי בפגרא דמריא. פ'
שופינא שהוה עין המרא
שחופר בו בקופינא דמרא
ככה פלעין מחייבין ליה.
שלא ליה רב תמן
חסדא חסדא קנסא אתא
דעה לגבוי בבבל גזר ל'
הכעשה שבא לידן. והגיד
לו דגונתא הוה לחירי רבלי
חד דלי בינפא דלאו דיליה
דק אדק לפגינא לא
אשתא ביה שקל פגרא
דמרא ומיחיה. אמר ליה
רב תמן כל כי האי גונא
אפילו ר' יהודה דפליגי
עלי כהא מודה לו דבין
דאיכא פסדא עבד איניש
דינא לנפשיה ומחי ליה
לכתולה לכל וכל דבר
מחיה דפטור דינא קא
עבד אמר לא מנינא
דאשתא ביה זינא. במקום
דאיכא פסדא דבר חבל
עבד איניש דינא לנפשיה
עבד אמר ר' יהודה אמר לא
אשתא ביה שקל פגרא
דמרא ומיחיה. אמר ליה
רב תמן כל כי האי גונא
אפילו ר' יהודה דפליגי
עלי כהא מודה לו דבין
דאיכא פסדא עבד איניש
דינא לנפשיה ומחי ליה
לכתולה לכל וכל דבר
מחיה דפטור דינא קא
עבד אמר לא מנינא
דאשתא ביה זינא. במקום
דאיכא פסדא דבר חבל
עבד איניש דינא לנפשיה

קמ"ל דאין הולכין במטון אחר הרוב. מימיה מה טעם אן
הולכין ימי צ"ק מדיני נפשות כדלמרינן צ"ק לסנהדרין
(דף ג' ו') ר' יאשיה מיימי ליה צ"ק מדיני נפשות ומה דעיי נפשיה
לדמרי אמר רחמנא זיל צמר רובא דיני ממונות לא כ"ש אפמי
רובא ליתיה קמן אולתין דזייני
נפשות צמר רובא כדלמרי צריס
סורר ומורה (סנהדרין דף ט"ט.) ו"י
דהסם גבי דייניס שאני דחשיב מעוט
דידו כמי שאינו וליכא^ל למימר המס
אוקי ממונה צחוקת מריה דהא צ"ד
מפקי מיימי אכל גבי שאר ממונן
דליכא מעוט וצחוקה לא אולתין
צמר רובא: ה"ג **אמאי** פטור
איבעי ליה ליעוני. אכל הך לא
פריי אמאי מיב צחוק כשהחן איבעי
ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף ט'
ד"ה פתח) דיוחנן יכ לו לשמור
שלא יזיק משלל יחוק^ו ולא שייך
לפון כל המשנה וצחוק ושינה ט'
פטור (על כ. ד:.) דגבי אדם לא
פטור הכי והא דלמרי (על דף ט'
היית חטוי נרו מצחוק צעל הגמל
פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני
ו"י דדוקא צחוקים הליכמו אמרינן
איבעי ליה לעיוני וקחא קשה הא
לדמרי רצח לעיל" כ' אית לך רשות
לסגוי עילאי ואמאי אית ליה רשות
לסגוי הא צמחה נמי איבעי לה
לעיוני כדמוכח בספרה (לקמן דף ט'
דעור פתח ציחוק פטור וליכא למימר
בגמלא ריה"ר שאינה יכולה לעטר
אלא דרך עליה דל"כ לנעונו נמי
אית לה רשות: **ושמואל** אמר

אין הולכין במטון אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הכא
וכגון (לקמן דף ט') המוכר שור למצור ונמלא גמולו לא אמרינן צמר
רובא לו ולמריה קמא והו"ל^ל נעוט אלא אמרינן מוצר ומחירו עליו
הראיה ויכול לוונר לו לשמטתו ומכירתו לך בקרן וזית. כשנכנסין
ממנו למצור מן האד הניחה צל
הנטי אלא הקרן וכשהמור זה פטור
לא כר' יוחנן. שהמניח לא פטע
הלקן דוקא נתקל אכל שבר צרנון
מי: דוקא נתקף אפי' שבר. צרנון
ואמאי חזק צמרסו פטור צעל
המציט דליכא הוא דלוקא לנפשיה:
תנא רישא. נמי נתקל: פ"י שאין
דרך בני אדם ב"י. אממני מהדר
ללא מינא צפילה פטור בקרן וזית
אלא אפי' צאריה פטור הנתקל
ודקשיל לך איבעי ליה עיוני ומינן
אין לך נמי אדם להטעין צלרסיס:
והייב שמואל. אמ הנתקל לשמן:
בשמיטא שמואל צפילה הנתקל
לממתינן צפילה הא צאריה
מי: קרנא דעצרי. קרן וזית
הסמוכה לצמ: סד: דהוא"ל
וברשות קעבדי. שמונאס היה א'
כשהיה צמ העל מלילה נמי אדם
היו צמח מושיעין כליהס צרמח
הרפס וממתינן עד שילאו אלו:
הרי אמרו דרוביה שילש. מנינא
הדייני לגמט מן השטעט אמ
מפירו צלרסותמו אל צועט ג' סלעיס
לשטת לפי שגדולה צמח מכת
הארכוסה ממקומה הדי: פ"י עיניה.
צרגל: פ"קרת. אוכף צל חמור
ששכס צו אמ מפירו: שילש שטת
סלעיס לנשמו לצד מיוצ שאר
הדברים: פ"פגרא דמרא. צמ יד
אל פוסי"ר: קופינא. הרצל עלמו
שקל נקב: צמ קנס הוא: גופא
דעובדא. דנדלח וקופינא: גרונתא.
צור מיש ממוסין להשקות שדות:
מאה פגרי. ק' הלאות היה לו להכוסו
שחרי גזל מיימי: בפגרא. היינו צמ
יד: לא עבד איניש דינא לנפשיה.
ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו
אלא יקר אכל לעיו: במקום דאיכא
פסידא. אי אילי לבי דינא דלדאול
לבי דינא ואמאי קא עלי האי ולא
ידע מוא"ל דלי או שמא יכלו המיש
מן הצור ואין לו פטעון ליה דקא
מפסיד כי האי גונא עבד איניש
דינא לנפשיה: א"י תיבנא דחצור
הבירי. גניבה ובצטר שלל מרסא
עליו כגנב: אלא שבור את שנינו.
כלומר קח צחוקה וקשיל לרבי יהודה:
עמך

מסורת הש"ס
עם הוספות

א' לקמן מ"י צ"ב ג"ג.
ב' עין חזון הלכה ט'
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ד ב ג ד"ה ט"ה הלכה ו
טע"ט ט"ה ס"ק כ
ד ה מיי פ"ה מהכות
חזון חזון הלכה ט
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ו ה מיי פ"ה מהכות
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א

לעיו רש"י
פ"י פ"ה מהכות
עין חזון הלכה
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ד ב ג ד"ה ט"ה הלכה ו
טע"ט ט"ה ס"ק כ
ד ה מיי פ"ה מהכות
חזון חזון הלכה ט
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ו ה מיי פ"ה מהכות
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א

ליקובי רש"י
דאין הולכין במטון
אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן
מילתא כגון הכא
וכגון (לקמן דף ט') המוכר שור
למצור ונמלא גמולו לא אמרינן
צמר רובא לו ולמריה קמא והו"ל
נעוט אלא אמרינן מוצר ומחירו
עליו הראיה ויכול לוונר לו לשמטתו
ומכירתו לך בקרן וזית. כשנכנסין
ממנו למצור מן האד הניחה צל
הנטי אלא הקרן וכשהמור זה פטור
לא כר' יוחנן. שהמניח לא פטע
הלקן דוקא נתקל אכל שבר צרנון
מי: דוקא נתקף אפי' שבר. צרנון
ואמאי חזק צמרסו פטור צעל
המציט דליכא הוא דלוקא לנפשיה:
תנא רישא. נמי נתקל: פ"י שאין
דרך בני אדם ב"י. אממני מהדר
ללא מינא צפילה פטור בקרן וזית
אלא אפי' צאריה פטור הנתקל
ודקשיל לך איבעי ליה עיוני ומינן
אין לך נמי אדם להטעין צלרסיס:
והייב שמואל. אמ הנתקל לשמן:
בשמיטא שמואל צפילה הנתקל
לממתינן צפילה הא צאריה
מי: קרנא דעצרי. קרן וזית
הסמוכה לצמ: סד: דהוא"ל
וברשות קעבדי. שמונאס היה א'
כשהיה צמ העל מלילה נמי אדם
היו צמח מושיעין כליהס צרמח
הרפס וממתינן עד שילאו אלו:
הרי אמרו דרוביה שילש. מנינא
הדייני לגמט מן השטעט אמ
מפירו צלרסותמו אל צועט ג' סלעיס
לשטת לפי שגדולה צמח מכת
הארכוסה ממקומה הדי: פ"י עיניה.
צרגל: פ"קרת. אוכף צל חמור
ששכס צו אמ מפירו: שילש שטת
סלעיס לנשמו לצד מיוצ שאר
הדברים: פ"פגרא דמרא. צמ יד
אל פוסי"ר: קופינא. הרצל עלמו
שקל נקב: צמ קנס הוא: גופא
דעובדא. דנדלח וקופינא: גרונתא.
צור מיש ממוסין להשקות שדות:
מאה פגרי. ק' הלאות היה לו להכוסו
שחרי גזל מיימי: בפגרא. היינו צמ
יד: לא עבד איניש דינא לנפשיה.
ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו
אלא יקר אכל לעיו: במקום דאיכא
פסידא. אי אילי לבי דינא דלדאול
לבי דינא ואמאי קא עלי האי ולא
ידע מוא"ל דלי או שמא יכלו המיש
מן הצור ואין לו פטעון ליה דקא
מפסיד כי האי גונא עבד איניש
דינא לנפשיה: א"י תיבנא דחצור
הבירי. גניבה ובצטר שלל מרסא
עליו כגנב: אלא שבור את שנינו.
כלומר קח צחוקה וקשיל לרבי יהודה:
עמך

לעיו רש"י
פ"י פ"ה מהכות
עין חזון הלכה
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ד ב ג ד"ה ט"ה הלכה ו
טע"ט ט"ה ס"ק כ
ד ה מיי פ"ה מהכות
חזון חזון הלכה ט
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א
ו ה מיי פ"ה מהכות
סאג עשין טו טע"ט ח"מ
ס"ן ד"ב ס"ק א

פ"ס ובא אחר ונתקל
בה ועברה פטור.
ואקשי אמאי מישום
נתקל בה אם שברה פטור
היה לעינו ויחיל. ואוקמי
בה לכתמי במלוא
רשות הרבים חביות.
שאין לו מאן לטובא אבל
אם אינה מלאה אמרי
איבעי ליה לעינו ויחיל
ואם שרי חייב וכו' ה"ק.
ושמואל אמר באפילה
פטור אבל באורח אם
שברו חייב. ויחזן אמר
בקרן וזית פטור. וסיניק
בשומעין במלוא רשות
הרבים כולה אפילו אם
שבר פטור ובאפילה או
קרן וזית נתקל פטור שבר
חייב. וקמישן לן ר' רב
ויוחנן א' דא דבר אר
פסא פתח ר' יוחנן בנוריה.
ותוב אתי א' סתמא אדם
חייב לעולם ואפי' אדם
מדין בוקר. ושמואל א'
דחייבי כלי האי גונא
בתקל כלי כסן דרומייהו
ר' יוחנן. ואסיק רבי חזון
עובד קרבנא רבי עזרי
היה חייב דברשות קא
עבד מחייבין לעבדין
ושבן לעינו ויחיל אבל
ולחם באפילה או בקרן
זית לא דאברי' אן דר
שלא אדם לחתובן בדרימ'.
שלא ליה רב חסדא לרב
בזמן ריה אמרו לרוביה
ג' א' ה' תבנה את חבירי
ברכותי ריבית לחי לו ר'
לסיניק. לפטורקת. ר'
הכאה באגרוף תחת לחי
ג' א' סליט. והכאה את
הבירי בפגרא דמריא. פ'
שופינא שהוה עין המרא
שחופר בו בקופינא דמרא
ככה פלעין מחייבין ליה.
שלא ליה רב תמן
חסדא חסדא קנסא אתא
דעה לגבוי בבבל גזר ל'
הכעשה שבא לידן. והגיד
לו דגונתא הוה לחירי רבלי
חד דלי בינפא דלאו דיליה
דק אדק לפגינא לא
אשתא ביה שקל פגרא
דמרא ומיחיה. אמר ליה
רב תמן כל כי האי גונא
אפילו ר' יהודה דפליגי
עלי כהא מודה לו דבין
דאיכא פסדא עבד איניש
דינא לנפשיה ומחי ליה
לכתולה לכל וכל דבר
מחיה דפטור דינא קא
עבד אמר לא מנינא
דאשתא ביה זינא. במקום
דאיכא פסדא דבר חבל
עבד איניש דינא לנפשיה
עבד אמר ר' יהודה אמר לא
אשתא ביה שקל פגרא
דמרא ומיחיה. אמר ליה
רב תמן כל כי האי גונא
אפילו ר' יהודה דפליגי
עלי כהא מודה לו דבין
דאיכא פסדא עבד איניש
דינא לנפשיה ומחי ליה
לכתולה לכל וכל דבר
מחיה דפטור דינא קא
עבד אמר לא מנינא
דאשתא ביה זינא. במקום
דאיכא פסדא דבר חבל
עבד איניש דינא לנפשיה

פ"ס ובא אחר ונתקל
בה ועברה פטור.
ואקשי אמאי מישום
נתקל בה אם שברה פטור
היה לעינו ויחיל. ואוקמי
בה לכתמי במלוא
רשות הרבים חביות.
שאין לו מאן לטובא אבל
אם אינה מלאה אמרי
איבעי ליה לעינו ויחיל
ואם שרי חייב וכו' ה"ק.
ושמואל אמר באפילה
פטור אבל באורח אם
שברו חייב. ויחזן אמר
בקרן וזית פטור. וסיניק
בשומעין במלוא רשות
הרבים כולה אפילו אם
שבר פטור ובאפילה או
קרן וזית נתקל פטור שבר
חייב. וקמישן לן ר' רב
ויוחנן א' דא דבר אר
פסא פתח ר' יוחנן בנוריה.
ותוב אתי א' סתמא אדם
חייב לעולם ואפי' אדם
מדין בוקר. ושמואל א'
דחייבי כלי האי גונא
בתקל כלי כסן דרומייהו
ר' יוחנן. ואסיק רבי חזון
עובד קרבנא רבי עזרי
היה חייב דברשות קא
עבד מחייבין לעבדין
ושבן לעינו ויחיל אבל
ולחם באפילה או בקרן
זית לא דאברי' אן דר
שלא אדם לחתובן בדרימ'.
שלא ליה רב חסדא לרב
בזמן ריה אמרו לרוביה
ג' א' ה' תבנה את חבירי
ברכותי ריבית לחי לו ר'
לסיניק. לפטורקת. ר'
הכאה באגרוף תחת לחי
ג' א' סליט. והכאה את
הבירי בפגרא דמריא. פ'
שופינא שהוה עין המרא
שחופר בו בקופינא דמרא
ככה פלעין מחייבין ליה.
שלא ליה רב תמן
חסדא חסדא קנסא אתא
דעה לגבוי בבבל גזר ל'
הכעשה שבא לידן. והגיד
לו דגונתא הוה לחירי רבלי
חד דלי בינפא דלאו דיליה
דק אדק לפגינא לא
אשתא ביה שקל פגרא
דמרא ומיחיה. אמר ליה
רב תמן כל כי האי גונא
אפילו ר' יהודה דפליגי
עלי כהא מודה לו דבין
דאיכא פסדא עבד איניש
דינא לנפשיה ומחי ליה
לכתולה לכל וכל דבר
מחיה דפטור דינא קא
עבד אמר לא מנינא
דאשתא ביה זינא. במקום
דאיכא פסדא דבר חבל
עבד איניש דינא לנפשיה

[מ"ק ד.]. פ"חיה. סכסו [סנהדרין לט.]. פ"י"ה קמיה דיינא. ל"ן לפני הדיין [ע"פ דמא סה. הענין כה. סנהדרין ג.]. פ"א תראה פ"יו כגנב. שהוא יא מני אדם וטעם על מנוה לא מהי [לקמן ט.].

אם טעו. מיהו אי גמיר וסביר מהני קבלתם על פי המלך לפטרו ממשלומין לדעת רבינו ודלא כנראה מהרמב"ם לן דכחז המלך אינו מועיל כלום היכא דטעו אפילו מקבלו עליהו ודו"ק:

ד (ה) אף על פי שיחיד אינו יכול לדון עושה דין לעצמו וכו'. נפרק המניח

סימן ד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] פירוש עושה אדם דין לעצמו:

(ה) אף על פי שיחיד אינו יכול לדון עושה דין לעצמו. פירוש אם רואה את שלו ביד אחר

מכילתין (ה). רשות המלך מועיל לו להפטר מן הטעות דלא גרע מרש גלותא דאחא מחמתיה עכ"ל [ז] (ד). וכמו עוד שם שאין לאדם לטול רשות מהמלך שלא ברצון הקהלות ומי שעושה כן הוא מלצר את האצור ועמיד לימן את הדין (ה): ד (ה) אף על פי שיחיד אינו יכול לדון עושה דין

לעצמו כו'. צ"ש פרק המניח (כ"ק מ:): אומר רב יהודה אמר לא עבד איניש דינא לנפשיה היכא דליכא פסידא כולי עלמא לא פליגי דלינא לנפשיה. כי פליגי היכא דליכא פסידא. ופירש רש"י במקום דליכא פסידא

דרכי משה

(ד) דזהו בכלל דינא דמלכותא. והרשב"א כתב בתשובה סימן תרל"ז רכל שלטון הממונה בעירו מיקרי דינא דמלכותא כל מה שעושה מחוקי מקומו לטו, ובודאי מחוקי המלוכה הוא למנות הדיינים [ב] ושופטין בעירו: (ה) בפסקי מהרא"י סימן ס"ד כתב על אחד שנוצל שררה מצד המלוכה וגזר על מי שכנגדו בקנסות למלך שהרע

פרישה

ד (ה) אף על פי שיחיד אינו יכול לדון כו'. נבנה קמא דף כ"ז ע"ז אומר רב יהודה אמר לא עבד איניש דינא לנפשיה ורב נחמן אמר עבד איניש דינא לנפשיה וכלל עבד דינא הוא גם כן ההכאה שהיא נזקק דין שטופין אותו ונזקקו עד שיקיים מה שפסק עליו. וגם שם נבמלא קאי אעובדא דהוה מד דלי מיה צימא דלאו דיליה והכהו פצרו וכן פסק הרמב"ם שמומר להכוחו ומסקינן שם דכדבר דליכא פסידא כולי עלמא לא פליגי כי פליגי דבר דליכא פסידא אלא האלם טורח שלא ינטרן להוליא ממנו דין ואיפסק הילכחא כוומיה דרב נחמן ועיין במדרי מה שכמז שם מה:

דרישה

אבל התוספות והרא"ש ורבינו לא חילקו בזה) ומסיק הכסף משנה וכתב ז"ל ואם לא נגיה כן על כל פנים צריך לומר דהסיפא קאי אשלא נשא ונתן ביד דאיירי בה הרמב"ם לעיל מיניה שם והשעם דכיון שלא נשא ונתן הדיין ביד אלא הוא בעצמו נתן לו משום הכי כל זמן שאפשר לחזור ולהוציאו מידו מטל הטיפול עליו ולא על הדיין ואם אי אפשר אז צריך הדיין לשלם דהא הוא הגורם להיזק וקיימא לן כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי (כ"ק ק). עיין שם שהאר"ך בזה וכתב שבוה נתיישב נמי מה שחזר רבינו וכתב ישלם כדן כו' הלא דבר כתב ישלם מביתו ואין צריך לרחוק ולפרשו דישלם דסיפא רצונו לומר יפסיד) זהו תמצית דברי הכסף משנה שם. ולפי דבריו צריך לומר מה שכתב הרמב"ם או שטימא או האכיל דאבעל הבית השואל קאי והוא קצת דוחק. ועוד דאם כן הוא לא הוה ליה לרבינו להביא דברי הרמב"ם בסתם כיון דלא נזכר כאן בדבריו דין לא נשא ונתן וקשה להגיה כל ספרי רבינו שהביאו ולהוסיף בבא אחת גם בשלחן ערוך (סימן כ"ה סעיף ד') הביאו בלשון

ונתן דב טיב לשלם מצינו וסוחר ולוקח מנעל דין זה שנתן לו שלא להכסה ואם לא נשא ונתן דין וטול ממכרו מה שנתן לו ואם אין לו להחזיר או שטימא או שהאכיל דבר המותר ללבוש ישלם כדן כל גורם [להסיק] זה ממכרו להזיק הוא. ואם לא ימלא בשום ספר רק כטוסתא ספרינו עליהם

אז שאמר שאין דין כלל הדך דינא ואם נשא ונתן דין ה"ל מויק ומשלם הוא מצינו וסוחר ועושה דין עם הנעל דין האמר שאומר לו נעל דין איני רואה להחזיר עם שום אכל אמה שנשאת ונתת דין לך ועשה דין עמו ואם לא נשא ונתן דין כל היכא דליכא ליה לנעל דין אינו מחוייב לעשות עמו דין לאומר לו אמת שמינמין [אכל] היה לך לטוב הממון וכיון שלא נשא ונתן דין פטור מלעשות דין אכל אם אין לו להחזיר וכו' טיב לשלם שזה אמר שאינו מומחה ולא קיבלהו עליהם [לן] דין טעם דבר משנה דין טעם בשוקל הדעת כולוה מד דינא אית להו ואינו נכלל מה שכתב רבינו גרשם הפרק כל דין שטעה וכו' שזהו אינו נכלל הדיינים עכ"ל ועיין דרישה: [ין בבאן ייטע המעמיקים אות ד' למראה מקום על הדרכי משה ודבריה משה לא הערה על זה כלל והנה העמיקי מן הדרכי משה כתיבת ד' וז"ל שם בפסקי מהרא"י סימן ס"ד כתב על אחד שנטל שררה מן המלכות וגזר על מי שנגזרו פקנסות למלך שהרשיע לעשות ומכל מקום משמע שם דאם רואה דין רק שאינו רואה לשמוע לנעל דין אינו יכול לגזור עליו עיין שם ובמשנות הרשב"ן סימן קס"א האריך בו ועיין שם ועיין גאורס מ"ס סימן נ"ג מדין חון שקיבל שררה מן המלכות וצוורה דעה סימן רמ"ז נפגזרו כל דמי קמייה שטיבין האידנא ע"כ [לח]:

הגהות והערות

[לה] לשון הכסף משנה הוא ולא קבלהו עליהם גורם להזיק בכוננה הוא וקיי"ל כו' מאיר דדאין דינא דגרמי וממ"ש רבינו הרי זה בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל הדיינים יחבר לך שמי שאינו מומחה ולא קבלהו עליהם בין טעה וכו'. ואולי יילג המדפיס בין תיבות "ולא קבלהו עליהם" הראשון לבין תיבות "ולא קבלהו עליהם" השני, מפני תיבות הדומות: [לן] אולי צ"ל הרב"ז, עיין שם ה"א: [לן] עיין ש"ך ס"ק יג: [לח] בפרהוריתינו הוכנסה פיסקא זו בד"מ אות ה. וכל המעיין יראה

כי אילן לבי דינא דלדאחיל לבי דינא ואמי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי או שמה יכלו המים מן הצד ואין לו פדיון לזה דקא מפסיד. וכתב הרמ"ש ז"ל (פי ג) לא פליגי הני אמוראי בראובן שנה לגזול חפץ משמעון ועמד שמעון נגדו והכהו או שראה שמעון חפץ שלו צד ראובן ונא שמעון לקחמו ונא ראובן ומיחה צו ונא שמעון והכה לראובן עד שהניח לו את שלו אי איכא פסידא כההוא עובדא (סז) דגרוגתא דבי מרי דשמה יכלו המים ונתקלקל אן השדה או אשה המללח את בעלה (סס כח). כשאין יכולה להציל על ידי דבר אחר עביד איניש דינא לנפשיה ופטור צמח שחבל נחצרו אם לא היה יכול להציל את שלו אם לא שיקנו. וכדבר דלית ליה פסידא אלא הללח טורח שלא יטרוך להוציא ממנו מין צמח פליגי דרב

שבגזלו יכול לקחתו מידו מה שבגזל לו ואם האחר עומד כנגדו למחות בו יכול להכותו יב עד שיניחנו לקחת את שלו יג. לא מיבעיא אם הוא דבר שאם לא יקחנו עתה מידו שיהיה לו הפסד כגון שהאחר יוציאנו ושוב לא יוכל להוציא מידו דפשיטא שעושה דין לעצמו ופטור על מה שמכהו אם הוא בענין שאינו יכול להציל את שלו מידו אם לא על ידי הכאה. אלא אפילו אם הוא דבר שלא יפסיד יד אם ימתין עד שיעמידנו בדין אלא שאינו רוצה לטרוח להעמידנו בדין אפילו הכי כיון שברור לו שהדין עמו ויכול להוציא מידו בדין יש לו רשות להציל את שלו

צמחי דקא עביד דינא לנפשיה והכה אותו ופטור מלשם דמי חבלה איכא דיוכל לנצור. אבל אין יוכל לנצור אפילו לא יכה אותו קעביד איסורא אי מפסדו ודוקא נחפסו צמחי עדים אבל אם אין עדים מצי לחפסו ואפילו להכותו ונאמן צמחו וכ"כ המרדכי להדיא צפרק הגזול בתרא (פי קג) צפרק הפסק דר' אליעזר מטולא עיין שם וכתבא גוונא איירי עובדא דרב הונא בצרכות ידיע רב הונא דאריסייה גנב לו והוא מצי עביד דינא לנפשיה אי הוה לקח מידו אותן ומורות ענאן שגנב לו אף על גב דלא היה יכול לנצור דה"ל מגו והכי מוכח מתשובת מור"ס צמרדכי פרק המניח (פי ט):

יהודה סבר צפיל הללח טורח אין לו רשות לחבל צו ורב נחמן סבר כיון דדינא קא עביד ויכול לנצור דכין היה יכול להוציא ממנו יש לו רשות להציל אם שלו אפילו נחכאה אם אינו יכול להוציא ב צענין אחר אבל אם אין יכול לנצור צדדין א יכול להוציא ממנו לאו כל כמינה לומר שלי הוא ולהציל ממנו עשימי. ודוקא אם צא לגזול ממנו או שראה חפץ שלו צדו הוא דאמרינן הכי אבל למשכנו צפיל מוצ שחייב לו לית ליה רשותא דמתן צפרק המקבל (בי"מ קיג). המלוה את חצרו לא ימשכנו אלא צמח דין ואמר שמואל התם דאפילו שליח צד דין מנחה נמוסי ד צוק דוקא אבל לא יכנס צמחו והמלוה עממו אפילו צוק לא וכיון דאין לו רשות אם חבל צו או אם הדין ממנו חייב כמו על אחר והלכתא כרב נחמן צדדי (כמונת יג). ועוד דטובא פרכות פריך לרב יהודה ושמיהו צדוק עכ"ל. ופסק הר"ף (יב) כרב נחמן ה וכן הרמב"ם ז"ל בפ"צ מהלכות טהרה (פ"ה) ועיין צמח"ס קולון סימן קס"ג וסימן קס"א וצמח"ס סימן שצ"ו: כתב המרדכי (בי"ק סי ג) קיימא לן כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה פסק רבינו מאיר (ד"פ סי מקק) דהני מיילי צמח המצויר ה"י שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו אבל בשאר מיילי לא הן (א) וראה מפרק קמא דצרכות (ה) צמר גנבה גנוב ועומא טעיס. והקשה ה"ר קלונימוס הלל מן הדין לקח דקיימא לן עביד איניש דינא לנפשיה. וי"ל דהיינו דוקא אותו דבר עממו שנקח לו לאריס הן מומר לו ליקח בכל מקום שיכול להשיגו דומיא דבן צב (בי"ק כו) דאמר שלו הוא טעל אבל הכא לקח ומורות אחרים שלא גנב לו האריס: תפיסה קודם ט שטלד הפסק מהני אפילו אין לו טענה צדדיה אלא שאומר קיס לי כרש"י י וכוונא צה ולא דמי לתקפו כהן (בי"מ ו) מהר"ק שורש קס"א (עף ג). וכתב שרש צי יחד יא המדיין עם הרצים דינם להיות מוחזקים ומופסים מונעים ולא נחבעים [ה]:

דרכי משה

ד (א) וכן כתב גמוקי יוסף שם (יב: ד"ה הוא) וכן משמע מדברי הרא"ש שם (פי א) אבל לא משמע כן מתשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך (אות א) [א]: וכתב עוד גמוקי יוסף דכל דבעי לאזוקי יכול למעבד דינא לנפשיה וכן הוא בדברי הרא"ש דהאשה מצלת בעלה מיד מכהו כו': כתב בתרומת הדשן סימן ד"ש אף

הגהות דרישה ופרישה

ד [א] ודיינו דכתב בשמו בסמוך דאם חייב לו בלא הלוואה יכול למיעבד דינא לנפשיה ולחפסו אף על גב דתופס דבר אחר שאינו שלו וקיל ועיין מה שכתבתי מזה בסמ"ע (סי א):

הגהות והערות

ד א בהגהות הבי"ח שם "ותתקלקל": ב ברא"ש לפיגנו "להציל": ג צ"ל שברין "יהיה" יכול (בי"ח שם, פלפולא חריפתא סי"ק י): ד פירש רש"י אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא וראהו בשוק ומתק דבר שאותו בידו ממנו: ה לפאורא דה"ט דסיל דהוי ירנא ולא איסורא, ורבינו אפרים על הר"ף שם כתב ז"ל הא מילתא לאו דינא, דהא לית בה פטור וחייב, ולית בה נמי אי עבד מהדרין או לא מהדרין, אלא במותר ואסור קמפליגי דרב נחמן סבר שרי ליה למעבד דינא לנפשיה, ורב יהודה סבר אסור למעבד דינא לנפשיה במקום דלית ליה פסידא עד דאזיל לבי דינא ואפילו במלחא דפסיקא ליה אלא צורבא מרבנן משום כבודו והלכתא כרב יהודה וכר עכ"ל. ועיין סנהדרין כו ע"ב בפלוגתא דחשור על העריות דפסק הר"ף שם (ו ע"ב) כרב ששח ולא כרב נחמן דהלכתא כרב ששח באיסורא. ותחלקו עליו דהו בעל המאור ויר רמ"ה דדינא היה. ולכאורה מאי שנה הכא דנקט הר"ף דהו דינא ובסנהדרין נקט דהו איסורא. ואפשר דהכא דהפסק אם יש לו כח לדון את הדין לעצמו היינו דינא. משא"כ בסנהדרין דהפסק אם יש לפסול גברא היינו איסורא. ועוד י"ל ע"פ מאי דאיתא בשו"ת חתם סופר (אה"ע ב סי קטו) דכונת הר"ף דלענין איסורא נשאלה השאלה בביהמ"ד, ולדבריו קושיא מעיקרא ליתא. (ובכ"א דעת ר"א עיין קונטרסי שיעורים ב"ק שיעור שו אות ה, ועיין בהגהות פירוני הלכות סנהדרין פ"ב אות ה שר"א חור הודה לר"ף): ה' בשה"ש והמבור"י "המבור"י, וכן מביאים במהר"ף שרש קסא יום של שלמה ב"ק פ"ג סימן ה: ו בסדר"כ לפיגנו איכא נוסח אחר עיי"ש: ו' מדצ"ייר הפלוגתא בראה שמעון חפץ שלו כו'. (עיין ים של שלמה שם): ז אף שבתרומת הדשן הביא ראייה לדבריו מהמרדכי פרק הגזול קמא סימן ק"ז עיי"ש, כבר השיב האורים סי"ה על ראייתו הנ"ל, ואתי שפיר שיטת

חשן משפט ד הלכות דיינים

חדש

ומ"ש ואם בעל דינו מתרעם עליו וכו'. כ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות סנהדרין (ה"ט). ויש להקשות מאי קא משמע לן הא פשיטא הוא דכיון דמני עבד דינא לנפשיה למה יהיו קומרים את דינו. ונראה דאחא לאורוי דלא מימא דדוקא כשהוא מפורסם דשלו הוא מניל

כהא דכתיב (דברים טו י) וקטוה את כפה דאיירי כשיכולה להזיל על ידי דבר אחר אבל באינה יכולה להזיל על ידי דבר אחר כדיון קא עבדה דהזילה בעלה (ב"ק כח.) אי נמי שור שעלה על גבי חבירו להרגו (טס) דנדע לכל שהשור הוא שלו או שהיה דרך הרבים עוברת על שדהו דמני למינקט פיזרא וליחייב (טס) אבל אם אינו נודע לכל דשלו מניל לא להכי קאמר ואם בעל דינו מתרעם עליו דבר שאינו נודע לכל דעשה כדיון

אפילו על ידי הכאה אם אינו יכול להצילו בענין אחר. ואם בעל דינו מתרעם עליו והביאו לבית דין ומצאו שעשה כהלכה נא אין סותרין דינו. אבל אם אינו יכול [ג] לברר שבדין עשה טו י יכול להוציאו ממנו ולא כל כמיניה לומר שלי הוא ולהציל את שלי אני רוצה (ב). ודוקא שבא להציל את שלו שגזלו כדפרישית או שבא לגזלו והוא עומד עליו להציל את שלו אבל אין לו רשות למשכנו בשביל חובו כאשר יתבאר לקמן בע"ה (א):

אלא דיתם דין חקרו ודרכו ומלאו עשה כהלכה נמי אין קומרים את דינו י"ד: ומ"ש אב"ש אם אינו יכול לברר שבדין עשה יב"ד להוציאו ממנו דלאו ב"כ כמיניה וכו'. נראה דלא דוקא להוציא ממנו אלא חייב גם על ההכאה או על שהיק ממנו ולא מני טעין כדיון עשימי כיון דאינו יכול לברר ועודא דר' אליעזר מטולא במדרכי פרק הגזל בתרא דלא היו יכולין לברר ומקף צדי גוים והפסיד ממנו דאין על החוקף דין מסור וכו' אינו ר"ל דפטור מלשלם דפשיטא דחייב מדינא דגרמי כיון שאין יכול לברר דשלו הוא אלא דאין לו דין מסור להענישו לקנסו כיון שלא נמכוין להיק אלא להזיל את שלו. והמעשה דקלוניא בהגותו אשיר"י פרק המניח (ס"ג א) נאחד

סימן רע"ג (סי קלג) כתב דדוקא כשהחוב נשצל הלוואה אבל כשהחוב שכן גמל שכן סמך ופונדקי ודיוקנאות עבד דינא לנפשיה וכן כתב הרשב"א בסימן שצ"ד דף ש"כ והוסף עוד ח"ל ויכל אדם לעבד פקדון צדו ולטעון עליו אם הוא חייב לו מזד אחר מטעם עבד דינא לנפשיה וכו' ומיירי היכא לית ליה מגו ואפילו הכי מני עבד דינא לנפשיה היכא דיכול לברר דחייב לו מזד אחר: כתב מהרי"ק בשו"ט קס"א דהיכא דיש לו חביעה על אוחו ממון וגם טוען טענה צרי ואין חבירו נפסד על ידו כלום בחפיסה זו ואינו נפסד מזד אחר אלא אוחו חפץ עצמו אשר עליו הם דנין בהא מדוד כולי עלמא דלא שייך למימר צה עבד דינא לנפשיה או לא עבד וכו'. מוצאר

דרכי משה (ב) כתב מהרי"ק שורש קס"א והיינו דוקא לענין להכותו או להזיקו אבל לתפוס ממנו הדבר שגול ממנו יכול לעשות במקום דמהני תפיסתו [ב] [טו]: (ג) ור"י בר ששת סימן שצ"ו האריך בזה וכתב דוקא בשביל חוב ממש אסור לתפוס אבל אם חייב לו בלא הלוואה

דרכי משה

(ב) כתב מהרי"ק שורש קס"א והיינו דוקא לענין להכותו או להזיקו אבל לתפוס ממנו הדבר שגול ממנו יכול לעשות במקום דמהני תפיסתו [ב] [טו]: (ג) ור"י בר ששת סימן שצ"ו האריך בזה וכתב דוקא בשביל חוב ממש אסור לתפוס אבל אם חייב לו בלא הלוואה

פרישה

להוציאו בו'. נראה דהיינו כשלקחו נעדים אבל בלא עדים נאמן מגו דו"ק וכ"כ מהרי"ק (סי קס"א) עיין דרכי משה: או שבא לגזול. כלומר אפילו לא גזלו עדיין ואפשר שעדיין יחזור ט הגזלן וימטרט וימטנו ויך לו ולקחא דעתיא אמיתא דלא מני למיעבד דינא לנפשיה על ידי הכאה קמ"ל. ומה נחישב דלא חיימא הלא זו ואין צריך לומר זו קאמר. ואשיר"י כתב שם הדברים בהיך ז"ל דוקא כשנא לגזול כו' או שראה חפצו ביד חבירו כו' עיין שם: אב"ש אין לו רשות למשכנו בשביל חובו כאשר יתבאר בע"ה. סימן צ"ו (ס"א). ודייק רבינו וכחכב נשצל סוטו ללמדך הא נשצל שמירותו מותר למשכנו וכן מותר למשכן מדיח הערב כמבואר בסימן הנ"ל בענינים כ"ד וכו' ואפילו הכי שפיר כתב רבינו צרישא דדוקא שצא לגזול כו' משום דחלמא דמי איכא כשצא לגזלו יכול למשכנו ולהכותו אפילו בליט ליה פסידא ואפילו בלא רשות בית דין. ולערב או שפיר אף שיש צדו כה למשכנו מכל מקום אין לו כח להכותו אי לית ליה פסידא ואפשר דבעינן נמי רשות בית דין ז"ל. ובהלכות אפילו אית ליה פסידא אפילו נשרות בית דין אין רשאי למשכנו וכמ"ש רבינו שם דו"ק:

ואם בעל דינו מתרעם בו אין סותרין דינו. זה פשוט דאם לא כן נמאי קאמר דעבד איניש דינא לנפשיה אלא לדיוקא נקטיה דדוקא אם נמלא שטוהה כהלכה אין קומרים דינו אבל אם אינו יכול לברר יכול להזיל אף שהוא טוען אני יודע שהאמת אחי אלא שאין לי עדים ומשום הכי לא יעלה על דעמו בחטילה למיעבד דינא לנפשיה מאחר שלא יעלה צדו ואטרותי צי דינא לנפשיה ל"ל חחו סקיים וכמ"ז ז"ל ולא כל כמיניה לומר להזיל את שלי אי רוצה ולא כנה להזיל את שלי עשימי כמו שכתב הרשב"א. ומשום הכי כתב רבינו מתחילה ז"ל לא מיעביא שטם הוא דבר שטם לא יקטנו עמה מידו שיהא לו הפסד כגון שהאחר יוציאו כו' ולא כתב נמי שיהא לו הפסד כגון שאין לו עדים שהוא שלו אלא ודאי כל כהאי גוונא אסור לתפוס ממנו למיעבד דינא לנפשיה ואפילו בלא הכאה לא יוציאו מידו לפני עדים ומשום הכי כתב רבינו דאם אין יכול לברר יכול להזיאו ממנו ולא כתב גם כן לעשות עמו דין על שהכה. ומ"ש מור"ם בשלחן ערוך (סי"א) דבלא הכאה יכול לתפוס בכל ענין עיי"ש במ"ע (סי"ד ד) מ"ש צדיק שנתפס לך דדוקא בעטנת גול דינא הכי ולא כשנא למשכנו מממת ענין אחר: אב"ש אם אינו יכול כו' יב"ד

הגהות דרישה ופרישה

[ב] גראה דרצונו לומר כשחופס שלא בעדים דאו מהני תפיסתו שנאמן עליו בטענת מגו דלא תפסתי כמו שביארתי בפרישה ועיין במ"ע (סי"ד ד) מ"ש בישוב מורי ורבי רבינו משה ז"ל:

חדושי הגהות

[ג] ויש להקשות מאי קמ"ל הא פשיטא הוא דכיון דמני עבד דינא לנפשיה למה יהיו קומרים את דינו ונראה דאחי לאורוי דלא מימא דוקא כשהוא מפורסם דשלו הוא מניל כהא דכתיב וקטוה את כפה דאיירי כשיכולה להזיל על ידי דבר אחר אבל באינה יכולה להזיל על ידי דבר אחר כדיון קא עבדה דהזילה בעלה על גבי שור שעלה על גבי חבירו להרגו נודע לכל שהשור הוא שלו או שהיה דרך הרבים עוברת על שדהו דמני למינקט פיזרא וליחייב (טס) אבל אם אינו נודע לכל דשלו מניל לא להכי קאמר ואם בעל דינו מתרעם עליו דבר שאינו נודע לכל דעשה כדיון אלף דיתם דין חקרו ודרכו ומלאו עשה כהלכה נמי אין קומרים את דינו י"ד: ומ"ש אב"ש אם אינו יכול לברר שבדין עשה יב"ד להוציאו ממנו דלאו ב"כ כמיניה וכו'. נראה דלא דוקא להוציא ממנו אלא חייב גם על ההכאה או על שהיק ממנו ולא מני טעין כדיון עשימי כיון דאינו יכול לברר ועודא דר' אליעזר מטולא במדרכי פרק הגזל בתרא דלא היו יכולין לברר ומקף צדי גוים והפסיד ממנו דאין על החוקף דין מסור וכו' אינו ר"ל דפטור מלשלם דפשיטא דחייב מדינא דגרמי כיון שאין יכול לברר דשלו הוא אלא דאין לו דין מסור להענישו לקנסו כיון שלא נמכוין להיק אלא להזיל את שלו. והמעשה דקלוניא בהגותו אשיר"י פרק המניח (ס"ג א) נאחד

הגהות והערות

ידי [*] עיין ט"ז תקפו כהן סימן פז וקונטרסי שיעורים ב"ק שיעור טו אות ה: [טו] בכמה כתבי יד ורפוסים קמונים חיבת "עשה" ליתא. ועיין חרדושי הגהות אות ג: [טז] והב"ח כתב דאם אין עדים מצי לתופסו ואפילו להכותו. ובשי"ש ב"ק פ"ג סימן ה פסק לאידך גיסא דאפילו לתופסו שלא בעדים אסור (ולפי"ז י"ל קרשיית חרדושי הגהות אות ג וכספרים דלא גרסי "עשה". כשינסא דאיירי בלא עדים והא גופא קמ"ל דאסור). ומהרי"ק הו"ד דעה אמצעית. ועיין אורים סי"ד ושער המשפט סי"ב ב: [יז] זה מפורש בב"מ דף קטו ע"א (בהג"ה הגב"י סי"ז צו אות ג): [יח] עיין ט"ז ד"ה בשי"ע:

ידי [*] עיין ט"ז תקפו כהן סימן פז וקונטרסי שיעורים ב"ק שיעור טו אות ה: [טו] בכמה כתבי יד ורפוסים קמונים חיבת "עשה" ליתא. ועיין חרדושי הגהות אות ג: [טז] והב"ח כתב דאם אין עדים מצי לתופסו ואפילו להכותו. ובשי"ש ב"ק פ"ג סימן ה פסק לאידך גיסא דאפילו לתופסו שלא בעדים אסור (ולפי"ז י"ל קרשיית חרדושי הגהות אות ג וכספרים דלא גרסי "עשה". כשינסא דאיירי בלא עדים והא גופא קמ"ל דאסור). ומהרי"ק הו"ד דעה אמצעית. ועיין אורים סי"ד ושער המשפט סי"ב ב: [יז] זה מפורש בב"מ דף קטו ע"א (בהג"ה הגב"י סי"ז צו אות ג): [יח] עיין ט"ז ד"ה בשי"ע:

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

מאירת עינים

חשן משפט ד הלכות דיינים

שפתי בהן

יז

סימן ד סעיף א' א' אם רואה ש' ביד אחר שגורו. לשון הטור... כסוף סימן זה, לו שגח לגחלו והוא עומד עליו ומגיל את שלו. וכחטו מור"ם גם כן בטומן, עיין פרישה [שם]: ב' והוא שיוכר צברר שש' הוא. פירוש דאס אינו יכול לגכר שהוא שלו, לא מיבעיא דאסור להכותו ולהוציאו מידו, אלא אפילו גלג הכאה נמי אינו רשאי להוציאו מידו, וכן מוכח מלשון הטור וכמ"ש בפרישה. מיהו זה דוקא כשהוא להוציא נעדים, דגלג עדים יכול לתפסו, דיהיה נאמן לפני צ"ד נמיגו אטענתו. והא דכתב מור"ם בטמון דיכול למופסו למשכון בגל עיני, פירשתי שם [בסמ"ע] בק"ק ד' ע"ש:

מדברני הטור משמע דאף לגמיר וקביר לא מהני רשותא ודלג כהר"ז"ש, גם דלא כנמלג נכתיב מהרש"ל [חיודושי מהרש"ל לשרן] דלמומחה לרביס מהני רשות המלך לפוטרו אס טעה, דלימא, אלא נראה ברור דאינו פטור. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות [ירוש] פרק זה בורח ח"ג, אס מיהו ארסם מלך וכו' אס היו מומחים דיינים דין ומקובל כיון שלא טעו וכו', אלמא דכטעו משלמים אע"פ שהם מומחים, עכ"ל. ואין דבריו מוכרחים, דהטור לא מיירי מגמיר וקביר לענין משלומים, וכן הרמב"ם שם לא מיירי כלל משלומים, אלא כוונתו לומר אס טעו דין חזר, וכן משמע שם להדיא למעין שם. ואפילו שהטור לא ס"ל כן, מכל מקום סגרת הר"ז"ש נכונה פיה, כיון דרשותא דרש גלוטא שהועמד מן המלך מהני פיה, כל שכן מלך או שר עצמו דיינא דמלכותא דיינא, שמחוקי המלך והשרים להעמיד שופטים ודיינים צארק, ואס כן י"ל גרע מהר"ם גלוטא דלמי מסמחיה*, דוק, ועיין בתשובת הר"ז"ש [שו"ת רמ"א] סימן קכ"ג [קש"ם]:

סימן ד ביצר אדם עושה דין לעצמו

ובו סעיף אחר

א' יכול אדם לעשות דין לעצמו *אם רואה שלו ביד אחר שגולו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו יכול להכותו עד שיניחנו (א) (אס לא יוכל להציל צענין אחר) *אפילו הוא דבר שאין בו הפסד *אם ימתין עד שיעמידנו בדין *והוא *שיוכל לברר ששלו הוא נוטל בדין מכל מקום אין לו רשות למשכנו *בחבוב.

הגה *מטעם שיתבאר לקמן סימן ל"ז סעיף ו', וי"א *דוקא בחובו ממש אצל אס דייניו לו גלג ציונים ומקורות סימן ד (ב) טור ס"א. (ג) ר"ז"ש פ"ט ע"ג. ד"מ א'.

אפילו בהכאה, וה"ה אס רוצה להוציא בחוקה הפקדון מידו יכול להכותו עד שיניחו צדו, וכ"כ בד"מ בשמו, *והשתא אחי שפיר דקמ"ל דמוחר למעבד דיינא לנפשיה בהכאה. והשתא נמי א"ש מה שמסיק מור"ם וכחז ד"א כו' עד אס כבר נחמייז לו ממקום אחר לא, ור"ל דאסור להכותו ולמופסו, והצריחה הניל דמחרת איירי בתפיסה גלג הכאה, וק"ל. אלא שז"ע מה שמסיק וכחז ז"ל, י"א דלא מיקרי עבד דיינא כו' כגון שמכחו כו', משמע דלפני זה אפילו מתפיסה בעלמא איירי. וי"ל דאוחו י"א א"ש המעבד ברש הסי קאי, דכתב דדוקא כשיכול לגכר עבד דיינא לנפשיה, דמשמע כשאינו יכול לגכר אפילו תפיסה בעלמא אסור, אזה כתב ד"א דהתפיסה גירדא מותר בגל עיני כו'.

סימן ד סעיף א' א' אם רואה ש' ביד אחר שגורו. לשון הטור... כסוף סימן זה, לו שגח לגחלו והוא עומד עליו ומגיל את שלו. וכחטו מור"ם גם כן בטומן, עיין פרישה [שם]: ב' והוא שיוכר צברר שש' הוא. פירוש דאס אינו יכול לגכר שהוא שלו, לא מיבעיא דאסור להכותו ולהוציאו מידו, אלא אפילו גלג הכאה נמי אינו רשאי להוציאו מידו, וכן מוכח מלשון הטור וכמ"ש בפרישה. מיהו זה דוקא כשהוא להוציא נעדים, דגלג עדים יכול לתפסו, דיהיה נאמן לפני צ"ד נמיגו אטענתו. והא דכתב מור"ם בטמון דיכול למופסו למשכון בגל עיני, פירשתי שם [בסמ"ע] בק"ק ד' ע"ש:

בבתי ציון וכן י"א מ"ש מ"ש ס"א.

דוחים סק"ו

משה"כ סק"א משה"א סק"ב

בבתי ציון וכן י"א מ"ש מ"ש ס"א.

סימן ד בשו"ע בהג"ה ס"א. וי"א דדוקא בחבוב וכו'. נראה ביאר הרבדים דפליגי בפירוש הברייתא פרק המקבל [ב"מ קט"ז ע"א] שאמרה לא תבוא אל ביתן, שהוא ריב"ש [המוכר בציונים את ב' ס"ל דאתא יכול לכנס

לכיתו של הערב תכבול מידי שאין חוב ממש אפילו בלא רשות ב"ד, משא"כ בחוב ממש לא מהני אפילו רשות ב"ד, וכאן אין צריך אפילו רשות ב"ד, נמצא תרתי למעיליותא. וכן מבואר בריב"ש שכתב ח"ל, אלא

באר הגולה

סימן ד א. לשון הטור כמימרא דרב נאמן וכו' צ"ק דף ע"ב, וכמו שכתב הר"ש"ש שם [סו"ט ג] דלא פליגי כשהוא ראוהו לגול חפץ משמעון והכחו משמעון וכו', וכן פסק הר"ש"ש שם [ב"מ ע"ב ח"ב ה"י"ג], והרמב"ם צ"ב [מסנהדרין דין י"ב], וכ"כ הר"ש"ש שם. ב' מסקנת הגמ' שם [ב"מ]. ג' טור וכ"כ הר"ש"ש שם [ב"מ פ"ג סימן ג] אלא שאינו רוצה לטרוח להעמידו דין. ד' שאל ימשכנו עבד גלגלו ועיין סימן ש"ט סעיף ו'. ד* פירוש כגון שיש לו שזר אללו וכמ"ס

סימן ד סעיף א' א. אם רואה. שם [עייני באה"ג אות א] כן ג' ס' ב. יכול להכותו. שם [ב"מ כ"ז ע"ב]: ג. ואם האחר. שם כ"ח א': ד. אפילו הוא דבר. שם כ"ז ב': ה. והוא שיוכל. שם קכ"ז א', וכן משמע צנועד קטן י"א א' דדוקא ח"מ הא לאו הכי לא: ו. מכל מקום אין רשות. צ"מ קי"ג א': ז. אבל אם חייב לו. שם [ב"מ קט"ז א':

באר היטב

סימן ד סעיף א' א' שיוכל. פירוש דאס אינו יכול לגכר שהוא שלו לא מיבעיא דאסור להכותו ולהוציאו מידו, אלא אפילו גלג הכאה נמי אינו רשאי להוציאו מידו. מיהו דוקא כשהוא להוציא נעדים, דגלג עדים יכול למופסו דיהא נאמן לפני צ"ד נמיגו על טענתו. סמ"ע [ס"ק ב]: ב' לקמן. שם מנאר דיכול למשכון לערב ולהשוכר עבד שכינתו, וא"כ לא היה צריך הרמ"א כאלן לכחז כס י"א. לכן נראה להגיה מותר למעבד דיינא לנפשיה, והשתא אחי שפיר דקמ"ל דמוחר למעבד דיינא לנפשיה בהכאה, אלא שז"ע מה שמסיק מור"ם א"כ י"א דלא מיקרי עבד דיינא כו' כגון שמכחו כו', משמע דלפני זה מתפיסה בעלמא איירי. וי"ל דאוחו י"א א"ש המעבד ברש הסי קאי, דכתב דדוקא כשיכול לגכר אסור, ע"ז

ברוך [מוטבבורג] בסופו [תקנת רבנו חם] כו' [גם בתשובת מהר"ם מינץ סי' ק"כ ע"ש], ובעו"ה פשתה נגע צרעת ממארת הזה בזמנינו כו', וחובה על רבני הזמן לעשות גדר בזה כו', ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר החו"מ מס' י"ח עד ס' כ"ב איך הוא ז"ל עמד בפרץ בכל כח ועוז נגד הפורצים גדר עולם בענין זה, והזכיר שם גם דברי הגמ' במס' ברכות נ"ה ע"א אמר רבי יצחק אין מעמידין פורס על הצבור א"כ נמלכין בצבור שוא' כו', גם דברי המרדכי פרק החובל [סימן ק"ו] הביאו הבי" באו"ח סי' נ"ג על השליח צבור שנעשה ע"פ השר כו', ושם בס"ס י"ח כתב, ולדינא נ"ל דכל מ"ש בגמ' ופוסקים ותקנת ר"ת וסייעתו, הכל הוא בימים קדמונים שהיה רק לענין לודן בכפיה ולהיות מושל העיר ואינו נוטל פרס מהקהל, ולא היה השר כופה רק פלוגי ימשול, והוא מדינא דמלכותא, רק שאינו מדרך המוסר שהרב יקבל ממשלתו בלי רצון הצבור, אך לכוף הצבור ליתן לו פרס והספקתו והכנסתו, זה אינו מדינא דמלכותא, כי אילו יכוף שר לשכור לו דוקא פועל זה למלאכתו ולא פועל אחר, זה אינו מחק המלך, וא"כ כל פרוטה שנוטל הרב מהכנסות הרבנות ע"פ כפיית השר גול הוא בידו, ע"ש עזר:

סימן ד סעיף א' א. למשכנו בחבוב. כתב בספר שער משפט [סק"א] ונראה דאם כופר לו חובו, רשות בידו למשכנו שלא בעדים כדי שיהיה נאמן במיגו דלא תפסתי, דהא דאסור למשכנו בעצמו היינו היכא שיוכל למשכנו ע"פ ב"ד, אבל כהה"ג דלא יוכל לגבות ממנו ע"י ב"ד יכול לתפסו בעצמו,

חיודשי רעק"א

סימן ד סעיף א' יכול להכותו. י"ב, דוקא הכי דע"י מלל עצמו, אלא לקרותו ממז ומתפרו דאין מועיל לענין ההלכה אע"פ שא"י. הרמ"ם ח"ב סי' ע"ו הוצא בנה"ג: סמ"ע אות ג'. וכן היא בברייתא וכו', וא"כ לא היה צריך מור"ם להסיק ולכתוב זה כאן בשם י"א [ובין] לכן נראה להגיה. והט"ו כתב דענת הים אומרים בגמ' דהצריחה מיירי דוקא ברשות צ"ד אלא למעבד דיינא לנפשא

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

יה שפתי בהן חשן משפט ד הלכות דיינים מאירת עינים

מיהו אם עבר ועשה עיי גויים בו. עיין צ"ש פ"ג ד"ק סימן קס"ב: (א) אם לא היה יכוף זה צ"ש פ"ג ד"ק סימן קס"ב: (ב) והלך לפני ערכאות של גויים ולקח את שלו והעליל עליו, כמ"ל לשלם הויקו כדון מוסר. מהרש"ל (ביבשי"ש ב"ק פ"ג סי' ו'). עיין בתשובת רש"ד"ס (תרי"ג) סי' קמ"ה [קס"ב]: (ג) כגון שמתכוו בו. ועושה ענין כד"ן, ע"ש במהרי"ק שו"ש קס"א המבוא בציונים את ד', קס"ב: (ד) אב"ד תפיסה בעלמא שהוואתפסו פ"ג ד"ק סי' ו'. עיין צ"ש פ"ג ד"ק סי' ה' שהצריך לתוק על מהרי"ק ע"ז [קס"ב], ועיין בסמ"ע ס"ק ד', ועיין בפני תקפו כהן (סי' ק"ד ק"ו) מזה [קס"ב], וכדברי הסמ"ע משמע מפיוש [קס"ב], וד"ה ומיש אבל: (ה) והוא מבני העיר. נראה דכ"כ משום דמהרי"ק שורש

הלוואה או שאין צריך למשכנו כי הוא כבר אלולו בפקדון או מלאו בד אחר מותר לתפסו, וי"א ללא אמרינן עבד אינש דינא לנפשיה רק בחפץ המטורר לו שהוא שלו כגון שגולו או רוצה לגולו (א) או רוצה להויקו יכול להציל שלו אבל אם כבר נתחייב לו מכה גזילה או ממקום אחר לא. ודוקא (ב) הוא בעצמו יכול למעבד דינא לנפשיה אלל אסור לעשות עיי גויים (ג) מיהו (ד) אם עבר ועשה עיי גויים (ה) אם לא היה יכול להציל שלו צענין אחר מה שעשה עשוי. י"א דללא מקרי עבד דינא לנפשיה

אלא כשמויק לחצירו כגון שמכהו ולכן לא יוכל לעשות אלא אם כן יוכל לברר שהוא שלו (א) אבל תפיסה בעלמא שהוא תפסו למשכון (ב) יוכל לעשות בכל ענין ויורד אחר כך עמו לדין וכל זה מייירי ביחיד נגד יחיד אבל (ג) יחיד נגד רבים (ד) והוא מבני העיר עבד דינא לנפשיהו אם

בבבתי הש"ד: עיין בתשובת מהרש"ל סימן כ"ה [קס"ב], וד"ה ע"ל ע"ש סימן כ"ו. עיין סס: עיין בית ממשלה סימן ה'.

חומ"ס ס"ב משת"ק ס"ג

צינונים ומקורות (ג) מהר"ל פ"ק המנחם סימן ל'. ד"מ ס. (ד) נמוק יוסף פ"ג ב"ק י"ב ע"ב מרפי הר"ף. ד"מ ס. (ה) מיתוס הדשן סימן ש"ה ד"מ ס. (ו) הגהות אשרי פ"ק המנחם סימן ג', ועיין מהרי"ק שורש קס"א ד"מ ס. (ז) מהרי"ק פ"ג ד"מ ס. (ח) ה"ש"ס בתשובה לל"ו סימן כ"ה. ד"מ ס.

ולא יפרענו או יטענו אין לו, בזה יכול למשכנו אף צעדים, דהא אינו והאי שהנפס יכפור המוב, ונמלא זה החופס וזו ונשכר, ומש"ה סייס וכתב ויורד עמו אחר"כ לדין, ור"ל אם יודה הרי טוב ויהיה המשכון צדו עד שישלם לו, ואם יכפור יחזירו לו, וק"ל: (ה) והוא מבני העיר. נראה דכ"כ משום

שמתעם עבד אינש דינא לנפשיה יכול לעכב את שלו אע"פ שיכול להציל בב"ד. וי"א בתרא שהוא המדרכי [ב"ק פ"ג סימן ל'] ס"ל בבב"ד דאינו חוב צריך רשות ב"ד, דהא מביא ראייה מפ"ק דברכות (ה' ע"ב) רב הונא היה נענש על שעיכב זמורות של הארים בידו שהיה עושה דין

ת. או שאין צריך. טס (ב"מ ק"ג א' דוקא לנימו או לנפסו: ט. וי"א דלא אמרינן בו' שגולו. ז"ק טס (כ"ז ע"ב) ק טג: י. או רוצה לגולו. טס [ב"ק גרומ"א: יא. או רוצה להויקו. טס [ב"ק כ"ח א' שור שטלה בו' וקלו"מ בו': יב. אבל אם כבר נתחייב. נכטום ז' ב': ג. (ליקוט) דדוקא הוא ר"ל עיין סימן כ"ו ס"א ... (סגל על דאמין ימי' (ע"כ): יד. מיהו אם עבר ועשה בו'. ז"ק ק"ו א' לפי פירוש המדרכי [שם סימן קצ"ג] דמ"ש כל כמיניה דוקא, משום שא"ל לברר כני"ל: טו. וי"א דלא מיקרי עבד. טס [ב"ק כ"ז ב' לפי פירוש דוקא אפדנא: (ליקוט) וי"א דלא מיקרי בו' דתפיסה לא מיקרי דינא אלל תפיסה טס (ע"כ): (ליקוט) וי"א דלא מיקרי עבד בו'. ממש"ס פ"ט ד"מ [קס"ו ע"א] אלל אמה נכנס לנימו של עבד לשכר כמ"ל בו', וכבר כתב וי"א

ב"אור הגר"א ללא אמרינן בו' אלל אם כבר נתחייב בו', ודוקא לומר דשם [ב"מ] מייירי לנימו, וז"ל הא דנכטום [ה' ע"ב] מפני שלא היה יורד לדין עמו וז"ל ויורד עמו בו' (ע"כ): טו. וכ"ז מייירי בו' אבל יחיד. מועד קטן י"ז א', ורפ"ח דין מ"ח להס וכמ"ש למטה [סקי"ט] קודלר בו' (ב"ב כ"ד ע"ב) ומי ועיד להס שגולס ונענסי' ג' ... חג על מ"ה

לעצמו, ואע"ג דאין זה איסור לא תבוא אל ביתו, וא"כ פ"י הברייתא דלעיל אבל אתה נכנס לביתו של ערב היינו ברשות ב"ד, ובחד דרגא לחד עדיף דבר שאינו חוב מדבר שהוא חוב. והסמ"ע [סק"ג] דחק עצמו בחנם להגיה, ולא עיין יפה במקור הדברים בכאן: והו [שם] בהג"ה. רק

באר היוב

כמז ד"ל דתפיסה גירדא מותר בכל ענין, עכ"ל הסמ"ע [סק"ג]: ג. להציל. ולא היה יכול להציל והלך לפני ערכאות של גויס ולקח את שלו והעליל עליו, כמ"ל לשלם הויקו כדון מוסר. מהרש"ל פ"ג סי' ו', עיין בתשובת רש"ד"ס סי' קמ"ה [קס"ב]: ד. ענין. כמז הסמ"ע [סק"ד] דש חילוק פ"ק אם לא לתפסו גוף הדבר שגול ממנו, לזו מתמחה הלה כופר וא"ט יכול לתפסו רק שלא צעדים לזו דוקא מהי, משא"ל כעוונת שמי"ט ממקום אחר וירא שמה ילך מלאו או יטענו אין לו, בזה יכול למשכנו אפילו צעדים, דהא אינו והאי שהנפס יכפור המוב, ונמלא זה החופס וזו ונשכר, עכ"ל: ה. העיר. ולא

וכמבואר לקמן סי' צ"ז סט"ו לענין שליח ב"ד ליכנס לביתו למשכנו, וראיה גדולה לזה מס"א ס"א ס"ו באם לא מצא דיין שרוצה לדונו בו, ע"ש עור. אולם בסי' קצוה"ח בסי' זה ובסי' צ"ז [סק"ב] חוכך לאסור, ומסיים שם דאפי' לדעת המתירין ליכנס לביתו היכא דלא אפשר לאשתלומי מינה באנשי חב"ד כמבואר בטור שם, היינו דוקא לב"ד שיהיה כוונת ב"ד לשמים והן רשאים ולא אתה, ומשום הפסד ממון לא שרי לעבור על ד"ת, והמקום ימלא חסרון כיס במקום מצוה, ע"ש: ב. כבר אצלו בפקדון. עיין בקצוה"ח [כאן] שכתב דמדברי זוהר"ר פ' במדבר [ק"כ ע"ב] מבואר דאפי' בפקדון איסור גמור לעכבו, ומסיים ולכן בעל נפש ירחיק מזה ע"ש. ועיין ב"מ ב"ק פ"ג ד"מ ס"א ס"ו באם לא מצא דיין שרוצה לדונו בו, ע"ש עור. יאיר סי' קס"ה שכתב על נדון ידידיה, דע"כ לא אמרינן עבד אינש דינא לנפשיה, אלא כשבא חבירו להויקו בכוונה ורצון, יכול לעמוד מנגד להציל ממנו בו', משא"כ כשבחמת חבירו מוקת אותו בלי ידיעתו ובלי ציון חבירו בו', עיין שם בארוכה, ועיין משי"כ לקמן סי' שצ"ז ס"ב [סק"א]: ד. מה שעשה עשוי. בגליון שו"ע הדג"ע איגר זצ"ל נכתב בצדו, בתקפו כהן סי' ק"ד כתב דמ"מ לענין תפיסה בספיאק י"ל דלא מהי תפיסה תפיסה עיי גוי, עכ"ל: ה. יכול לעשות בכל ענין. עיין בה"ש [סק"ד]. ועיין בתשובת שב"י ח"א סי' קס"ז שהביא דכן דעת הב"ח והש"ך בספרו תקפו כהן סי' קט"ו דאפי' לכתחילה יוכל לתפס כל שיש לו מיגו, אם הדבר ברור לו שהוא שלו, ודלא כדעת מהרש"ל פ"ג דב"ק סי' (ד') [ה'] דאסור לכתחילה. והוא ז"ל כתב על זה דבתופס ת"ח ג"ל דמותר לכו"ע לתפסו את שלו אפי' לכתחילה במקום דאית ליה מיגו, וכדאיתא במר"ק דף י"ז ע"א אמר רב יוסף צורבא מרבנן עבד דינא לנפשיה במלתא דפסיקא ליה בו', ואפשר דאף בזה"ו יש דין ת"ח לענין זה, כיון דבלא"ה דעת רוב האחרונים דבכל ענין יכול לתפסו לכתחילה, וגם דקאמרא צורבא דהוא רק בחור חריף, יש לת"ח עכ"פ בזה הזמן דין זה וכמ"ש לקמן סי' קמ"ד [יובא לקמן סי' ט"ו ועמ"ש שם ס"ק א', עכ"ל]. ועיין בתומים סוף סק"ב מענין זה, ועיין משי"כ לקמן סי' רס"ב סכ"א ס"ק ב', ועיין בקצוה"ח שהזכיר ג"כ דברי הש"ך בספרו תקפו כהן הנ"ל מה שהשיג על מהרש"ל, וכתב עליו, ונראה פשוט דהיינו דוקא היכא דליכא לאו דלא תבוא אל ביתו לעבטו עבוטו, כגון בשכירות וערבות וכיוצא, אבל בהלואה דאיכא איסור למשכנו אסור לו לתפסו, ואפי' בשוק אסור בו', ע"ש. וכבר כתבתי בזה לעיל ס"ק א': ה. והוא מבני העיר. עיין באר היטב [סק"ה] עד אבל לענין שהקהל

חידושי רעק"א ללא כל שאין חפץ שלו ממש. שם הגה. מה שעשה עשוי. י"ב. בתקפו כהן סי' ק"ד כתב דמ"מ לענין תפיסה בספיאק י"ל דלא מהי תפיסה עיי גוי. שם הגה. א"כ יוכל לברר. י"ב. ולא אינו יכול לברר שהוא שלו אף שאין עדים שסכחו לא פטרין ליה נמינו דלא הוהא להכוח אלל המטורר לו דוקא, ט"ו: בש"ך אות ה'. עיין ביבשי"ש פ"ג סי' ו'. י"ב. עיין בתשובת ש"ה הגדלס חפץ

ממשנת אמן השהיה סי' ס"ב: שם בש"ך אות ט'. עיינתי במהרי"ק. י"ב. עיין משנת (משאלת גמנין) (תשנ"ח) סי' ע' בלוק:

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

מאירת עינים

חשן משפט ד הלכות דיינים

שפתי כהן י"ב

דמהרי"ק שורש א' כתב דאין רבים נקראים מוחזקים נגד היחיד רק כשהיחיד הוא מזני עין, וצני עירן לאו דוקא אלא חתם מושל אחד שטומנין לו מס, עין, עכ"ל סמ"ע [סק"ה]. עיימי במהרי"ק שם ומשמע דדוקא לענין עבדי דינא לנפשיהו פסק בשורש א' דדוקא מזני עינה, ולענין שהקהל נקראים מוחזקים פסק בשורש ז' אפילו שלא כנגד בני עיר [קש"ב], ונראה שזה דעת הר"ב שג"ה ודלא כסמ"ע, ע"ש

א' כתב דאין רבים נקראים מוחזקים נגד היחיד רק כשהיחיד הוא מזני עין, עכ"ל סמ"ע [סק"ה]. עיימי במהרי"ק שם ומשמע דדוקא לענין עבדי דינא לנפשיהו פסק בשורש א' דדוקא מזני עינה, ולענין שהקהל נקראים מוחזקים פסק בשורש ז' אפילו שלא כנגד בני עיר [קש"ב], ונראה שזה דעת הר"ב שג"ה ודלא כסמ"ע, ע"ש

תומים סק"ד

טעמיה סק"ד

בבתי"ט ע"י
מסופים ר"ע כ"ח
ק"ב ק"י קמ"ז
(קש"ב).

יודעים שהדין עמוסה אף על פי שאין יכולים לנכר לפני בית דין כי אינן יכולים להעיד שכולם נוגעין בדבר [עין ציימן ו' סעיף י"ב וציימן ל"ו] ואם יש חלוקים וטענות ביניהם [הקהל] הנקראים 'מוחזקים לגבי היחיד וצריך לתת להם משכון קודם שירדו עמו לדין, והוא הנקראים מוחזקים לגבי יחיד דוקא' צעניני ימסין אכל לא בשאר דברים 'ומכל מקום

ציונים ופקודות ט' מחד פקח לא יפסור י' חק"ב ופקח המוכר פילות ט"ו חק"ט. ד"מ ט. ח' מנהג הדתן סימן שס"א. ד"מ ט. סימן ד' ז' ממהדורת באה"ג.

פלוגמא, כ"כ נחרומת הדשן [סימן שס"א]: ע"ש עוד שכלל כל דיני מע ועימי יחיד ורבים יחד, וגם עדיפא כושייהו דהקהל לצריך היחיד לפרוע להן המס מיד או ליתן להם משכון, ואם יכיר היחיד ראייתו יחידו לו מעותיו או המשכון [קש"ב]. ומ"ש מור"ם וצריך ליתן להם משכון, ר"ל וגם צריך ליתן להם משכון, וכן כתב שד"א במנכ"י שם [ב"ב ס"ו חק"ט] שני הדינים יחד, ובד"מ הביאו. עוד כתב, דכל ספק וטענה שאינה נכונה ליחיד לטעור מהמס, תשוב המלך כמחוקק עד שיצטרך שהוא פטור. ומה שמקמ מורי רמ"א דוקא צענין מסים, טעמו דמיון דהמס הם גופין לימנו למלך, הן יד המלך וצריך היחיד לנכר וכומו לפני המלך, אכל בשאר דברים אין נקראים מוחזקים לענין זה שמהיה יד על העלוונה כ"ל, אכל צנתינת המשכון הם שוים, וזה שכתב ומכל מקום וכו': [ו' ומכל מקום צריך היחיד ליתן להקהל משכון כו']. הטעם כדי שיהא הוא הפוטע ליחיד או ליתן משכון אז יענה הדין לדי המשכה דמי מהקהל ירד עמו לדין, כדלמרתן [עירובין ג' ע"א]

סד"ה סק"ד

העוה הרמ"א

סורי והב

על החפץ המבורר כו'. מהרי"ק שורש קס"א ביאר היטב דברי המרדכי האלו, דלא אמרו בגמרא דעביד איניש דינא לנפשיה אלא בענין שרוצה לטעון

ה. וכתב ע"י המרומת הדשן [סימן שס"א] ואמרינן ליחיד נכר לאומדן כי המע"ה והביררה בידם או יצבעו קלמ מהם ופטורים, או נטמנין השטענה ליחיד, וגם יכולין לומר דקילי כהאי מנא נמקום שיש פלוגמא. סמ"ע [ק"ו]. ו. דכל טענה ספק ורואה שאינה נכונה תשוב המלך כמחוקק עד שיצטרך שהוא פטור. שם נב"ה סימן שס"א. [ו' דדוקא קודם שנמפשו עם המלך אכל אם כבר נמפשו לא, מ"מ מחייבים לטעון לו הדין, דאטו משום דרבים ניהו יגולו את היחיד, ד"מ בשם מהר"ם מירוצק. ו. כדי שלא יצאו לדי המשכות כדלמרתן קדירה דבי שופטי וכו' צ"ב דף כ"ד ע"ב.

באיור הגר"א
ולכן קחם הרב (שם) [כאן], וכ"כ ש"ך [סק"ט] ופשוט הוא נטעמו (ע"כ):
יה. הקהלה. צ"ב נ"ה א' ועין חו"ס' שם ודיה אי"ב בתלח] וגמ' ימנות מ"ז א':
יש. וצריך לתת. צ"ב צ"ד ז' כ. ודוקא. שם [ב"ב כ"ד ע"א] מלח שלא מטר
לדמנת ס': כא. ומ"מ צריך לתת כו'. שם [עין באה"ג אות ז'] קוללה ס':

באר הגולה

ה. וכתב ע"י המרומת הדשן [סימן שס"א] ואמרינן ליחיד נכר לאומדן כי המע"ה והביררה בידם או יצבעו קלמ מהם ופטורים, או נטמנין השטענה ליחיד, וגם יכולין לומר דקילי כהאי מנא נמקום שיש פלוגמא. סמ"ע [ק"ו]. ו. דכל טענה ספק ורואה שאינה נכונה תשוב המלך כמחוקק עד שיצטרך שהוא פטור. שם נב"ה סימן שס"א. [ו' דדוקא קודם שנמפשו עם המלך אכל אם כבר נמפשו לא, מ"מ מחייבים לטעון לו הדין, דאטו משום דרבים ניהו יגולו את היחיד, ד"מ בשם מהר"ם מירוצק. ו. כדי שלא יצאו לדי המשכות כדלמרתן קדירה דבי שופטי וכו' צ"ב דף כ"ד ע"ב.

פתחי תשובה

נקראו מוחזקים הוא אפי' שלא כנגד בני עיר. וכש"ך [סק"ט] מסיים, ונראה שזהו דעת הרב בהג"ה ודלא כהסמ"ע, ע"ש. ועיין בספר ברכי יוסף [אות ב'] שפקפק על הש"ך בזה דדעת הרב לא משמע כן כו', ובסוף הביא דמהר"ם פרוכנינצאל כתשובה כ"י הסינים נמי דאין כח להקהל ויראשו עם יחיד שאינו מבני הקהלה, ע"ש. ועיין בתשובת חכם צבי סי' ל"ד שכתב בענין מה דנראה לכאורה דדברי מהרי"ק א"כ בבורש סי' סותרים את דבריו שבשורש א', כבר הרב הש"ך חילק ביניהם וכתב, דבשורש א' מיירי לענין עבדי דינא לנפשיהו ובשורש ב' מיירי לענין מוחזקים, ודוה אפי' שלא כנגד בני עיר כו', ואף לדברי הסוברים דפליגי מוחזקים, ודוה אפי' שלא כנגד בני עיר כו', ודאי כדבריו שבשורש א', היינו לענין שלא יהיו מוחזקים לכל מיד דמסתפקא, אבל לענין שישטרך ליתן להם משכון כו"ע מרדכי, וכמ"ש בת"ה [סימן שס"א] דעיקר טעמא הוא כדי שיהא תקנה לרבים כדי שיהא היחיד התובע והרודף אחר הדין. נמצא דלכו"ע בני"ד [המוכא קצת לקמן סי' י"ד ס"ב], אף אותם היחידים שעקרו דירתם מכאן ולא נשאר להם בעיר הזאת שום דבר, לא מקרקעי ולא מטלטלי לא בעין ולא באשאר, אפי"ה מחוייבים ליתן להקהל משכון קודם שירדו עמם לדין כו', עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת שב יעקב [נח"מ] סי' ג' שכתב על ג' נדון דשם [שיובא לקמן סי' ד' ס"ב ס"ק כ"ו], ואשר שנית דיבר ראובן שאינו רוצה להשליש המעות קודם שירד לדין באמרו שהוא יחיד המרדכי עם הקהל שאינו מעירם, הנה תחילה צריך לברר כל הנ"מ שצריך היחיד להשליש המעות או משכון נגד רבים. חדא רבנים יהיו מוחזקין ויחיד יהיה המע"ה. ועוד רבנים יוכלו לטעון קים לן. ועוד שהיחיד יהיה התובע משום דרבנים התובעין יהיה קדרה דבי שותפי [וכמ"ש כל זה בסמ"ע סק"ו וסק"ז], ככן בני"ד לענין דצריך ליתן משכון נלע"ד הדין עם הקהל, דאף לדברי הסמ"ע סי' ד' סק"ה (ו) הדבר עומד בספק, ראוי לפסוק כהש"ך שהכריע דדעת רמ"א לענין מוחזקין המה אפי' שלא כנגד בני עיר. אולם מה שנראה מדבריו שהמה מוחזקין לכל דבר הן להיות על היחיד הדין של המע"ה הן לומר קים לן וכיוצא, אינו נראה לע"ד, דמהיכי תיתי לעבור הדין דיהוד שאינו מבני עירן במה דלא שייך הטעם קדרה דבי שותפי וכמבואר להמעייין במהרי"ק שם, דכל ראייתו הוא רק מטעם דלא יהיה כקדרה דבי שותפי כמו שהוכיח הש"ס ב"ב דף כ"ד ע"ב כו', וא"כ זהו רק לענין דצריך היחיד להשליש המעות או משכון כדי שיהיה היחיד התובע אחר רבים הנתבעים, אבל מהיכ"ת ליטול מן היחיד הכותית שלו מה שלא תליא בזה, כגון לענין שיהא היחיד המע"ה אם הוא באמת המוחזק ולהוציא ממנו שלא בדין, כי אפשר שאף שאינו יכול לברר כדבריו ע"פ עדים וראיה, עכ"פ יכול להיות שהאמת אתו, וכי מפני זה יפסיד היחיד זכותו שלו כו', ע"ש עוד, וזה מכון לדברי הרב בעל משא מלך כמו שביאר בתשובת חכם צבי הנ"ל: ו. ודוקא בעניני מסים. עיין בה"ט [סק"ז] שכתב בספר שער משפט

באר היטב

דוקא בני עיר אלא חתם מושל אחד שטומנין לו מס, ע"ש במהרי"ק, אכל בשורש ז' כתב להפך דאפילו נגד יחיד שאינו מזני עיר נקראים מוחזקים, ונראה דמשי"ה לא כתב מור"ם שג"ה דלא אטו מזני עירן דלא ממשנו מוחזקים נגדו, משום דמסתפק בה כ"כ הסמ"ע [סק"ה]. אכל הש"ך [סק"ה] כתב, דמהרי"ק משמע דדוקא לענין עבדי דינא לנפשיהו הוא דעני שיהיה מזני עינה, אכל לענין שהקהל נקראו מוחזקים הוא אפילו שלא כנגד בני עיר, עכ"ל [ועיין בתשובת ח"כ סי' י"ד ובש"מ שם יעקב חתם ח"כ סי' ג']: ו. מסים. הטעם כי שיהא הם גופים לימנו למלך הדין הן כד המלך וצריך היחיד לנכר וכומו לפני המלך. סמ"ע [ק"ו].

חידושי רעק"א

בשורש. הקהל יקראים מוחזקים. צ"ב עיין בתשובת הר"ש כל"ו סי' כ"ד דלא יס ליחיד לפטור פלגו ממנו הדי מינו להולל: בש"ך אות י'. ובתשובת ב' לב דף מ"ה ע"א. צ"ב וב"ב ק"מ, ובהשטות המכונה ח"א סי' י"א, ובהשטות מהר"ם די טעין סימן ל"ט, משטות כ"ס שלמה סי' פ"ב, משטות פני משת ח"ג סי' ט', ובהשטות רש"ך סי' פ' (קמ"ה) [נח"מ] ובהשטות פני משת ח"א סימן (מ"ט) (ס"ב).

דברי מהרי"ק ידידה אדידה, כבר פסקו ז"ל כדבריו שבשורש ב' והכי מסתבר כו', ואף לדברי בעל משא מלך [נח"מ תנאי ד'] דס"ל כדבריו שבשורש א', היינו לענין שלא יהיו מוחזקים לכל מיד דמסתפקא, אבל לענין שישטרך ליתן להם משכון כו"ע מרדכי, וכמ"ש בת"ה [סימן שס"א] דעיקר טעמא הוא כדי שיהא תקנה לרבים כדי שיהא היחיד התובע והרודף אחר הדין. נמצא דלכו"ע בני"ד [המוכא קצת לקמן סי' י"ד ס"ב], אף אותם היחידים שעקרו דירתם מכאן ולא נשאר להם בעיר הזאת שום דבר, לא מקרקעי ולא מטלטלי לא בעין ולא באשאר, אפי"ה מחוייבים ליתן להקהל משכון קודם שירדו עמם לדין כו', עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת שב יעקב [נח"מ] סי' ג' שכתב על ג' נדון דשם [שיובא לקמן סי' ד' ס"ב ס"ק כ"ו], ואשר שנית דיבר ראובן שאינו רוצה להשליש המעות קודם שירד לדין באמרו שהוא יחיד המרדכי עם הקהל שאינו מעירם, הנה תחילה צריך לברר כל הנ"מ שצריך היחיד להשליש המעות או משכון נגד רבים. חדא רבנים יהיו מוחזקין ויחיד יהיה המע"ה. ועוד רבנים יוכלו לטעון קים לן. ועוד שהיחיד יהיה התובע משום דרבנים התובעין יהיה קדרה דבי שותפי [וכמ"ש כל זה בסמ"ע סק"ו וסק"ז], ככן בני"ד לענין דצריך ליתן משכון נלע"ד הדין עם הקהל, דאף לדברי הסמ"ע סי' ד' סק"ה (ו) הדבר עומד בספק, ראוי לפסוק כהש"ך שהכריע דדעת רמ"א לענין מוחזקין המה אפי' שלא כנגד בני עיר. אולם מה שנראה מדבריו שהמה מוחזקין לכל דבר הן להיות על היחיד הדין של המע"ה הן לומר קים לן וכיוצא, אינו נראה לע"ד, דמהיכי תיתי לעבור הדין דיהוד שאינו מבני עירן במה דלא שייך הטעם קדרה דבי שותפי וכמבואר להמעייין במהרי"ק שם, דכל ראייתו הוא רק מטעם דלא יהיה כקדרה דבי שותפי כמו שהוכיח הש"ס ב"ב דף כ"ד ע"ב כו', וא"כ זהו רק לענין דצריך היחיד להשליש המעות או משכון כדי שיהיה היחיד התובע אחר רבים הנתבעים, אבל מהיכ"ת ליטול מן היחיד הכותית שלו מה שלא תליא בזה, כגון לענין שיהא היחיד המע"ה אם הוא באמת המוחזק ולהוציא ממנו שלא בדין, כי אפשר שאף שאינו יכול לברר כדבריו ע"פ עדים וראיה, עכ"פ יכול להיות שהאמת אתו, וכי מפני זה יפסיד היחיד זכותו שלו כו', ע"ש עוד, וזה מכון לדברי הרב בעל משא מלך כמו שביאר בתשובת חכם צבי הנ"ל: ו. ודוקא בעניני מסים. עיין בה"ט [סק"ז] שכתב בספר שער משפט

קדישא דזי שופטי לא תמימא ולא קרילא, וק"ל: הן ופותר לבוה בעניני מסיב וכו'. כן כתב הטור ג"כ לקמן סימן ל"ז [סעיף כ"ז], ע"ש: סימן ה סעיף א' אן אפור לרין בשבת כו'. מו"ל (ביצה ל"ז ע"א) אסרוה גזירה שמא יכחזו הטענות ופסק דין, וכמ"ש בא"ח סימן (של"ח) [של"ט ס"ד] ותקל"ד [ס"א]: בן ואם עבר ודן כו'.

שם [באר"ח] צטור ודברי המחבר, וכן פסקו הטור והמחבר לקמן בסוף סי' רל"ה לענין מקח שנעשה בשבת, ובסי' ר"ח לענין מקח שנעשה בחליטור, גם צו"ד בס"ס קע"ה, ע"ש: סעיף ב' אן דנין בע"ש כו'. צוה נמי איסור יש דבני לדיינים לדון אף אם נתפסו הבע"ד לעמוד בפניהם לדון, מפני שצריכים להיות מחויבים דין וצדק וצדק שנת הם טרודין, ואלא כעיר שאין [סעיף ב'] * שכתב הטעם מפני שהעם הן טרודין ואין להמנין, ע"ש [קש"כ], ח"ש מור"ס שדבני איסור אין להקל, שמא יטעו באיסור מתמם טרדן, ש"מ דנטרדח הדיינים איירי ולא בכפיות מוצע לתוד. ח"ש נמי דבדבר ממון יש להקל משום דהפקר כ"ד הפקר, ר"ל אף שיטעו דין מתמם טרדן ויחייבו ממון למי שאינו חייב, וזו ככלל הפקר כ"ד, שהצ"ח דין הפקירו צוה ולא חששו לזה החשש משום תקנת צ"טול מלמדין, והוא מתרומת הדאן סימן רכ"ו שכתב שם להחמיר בחליטה דהוא איסור, וכ"ש מליטין גט בע"ש מהאי טעמא דבגט יש דקדוקים יומר, ע"ש וק"ל [קש"כ]: דוקא לדון אסור, אבל וי"ט מותר מלך הדיינים, כ"כ ר"ן ריש כתובות [א' ע"ב מדפי הר"ף], אלא שאינו יכול לכפות הבעל דין על זה שיטא, ומשום הכי כ"ש המתנדב ומכ"ז, ואלא הזמין לבטל דין וכו', ר"ל לקבל הטענות. אי נמי קמ"ל צוה דלף אס אין דיינים טרודין כגון שיש להם אחרים שיטערו עתרים, מכל מקום הבעל דין אין לרין לבטא, ועיין פרישה [סעיף ג'] * : הן אין קונסין אותה. ש"יכל להמלל ולומר מפני טרדות שנת יום טוב שכתמי שהזמין אותי:

רבים מוחזקים ממש לכל דברים אלא לעניני מסיב, עד כאן לשונו ודוק. עיין בתשובת הרש"ס [ח"ו] סימן שס"א ופסק"ד וכתבונת ה' לב ספר ג' סימן מ"ו דף מ"ה ע"א, ועיין בתשובת רבינו יוסף סוף סימן י' ודוק [קש"כ]:

סימן ה סעיף ב' א' אין דנין בע"ש. דוקא לדון אסור, אבל לקבל טענותיהן ולפסוק הדין אחר השבת וי"ט מותר מלך הדיינים, כ"כ ר"ן ריש כתובות [א' ע"ב מדפי הר"ף], אלא שאינו יכול לכפות הבעל דין שיטא. סמ"ע ס"ק ג': אן קונסין אותה. ש"יכל להמלל ולומר מפני טרדות שנת שכתמי שהזמין אותי, עכ"ל סמ"ע [ס"ד]:

לרין לתת משכון קודם שירדו לדין עמו, וכל זה כשאין היחיד תלמיד חכם אבל אם (ב) הוא תלמיד חכם שמורתו אומנתו ויש לו דין צוה מתמם מסיב אין לרין לתת להם משכון וגם אינם נקראים מוחזקין נגדו [ומותר] לכוף צעניני מסיב ע"י גויים ולהפקידו אם אינם יכולים להוציא ממנו המם צענין אחר.

סימן ה

כאזיה יום דנין ובאזיה זמן ביום

זו ה' סעיפים

א א"אסור לרין בשבת ויום טוב [ז"א] עבר ודן דינו דין. ב [ז"א] אין דנין בערב שבת ובערב יום טוב [ואם הזמין לבעל דין לבוא לבית דין אין צריך לבוא [ואפילו הזמין לבוא אחר שבת ויום טוב ולא בא [ז"א] אין קונסין אותה. ציינום ומקוריה (א) מהר"ם מלכות, ד"מ ס"ט. (ב) מהר"ק שו"ט י"ו, ד"מ ס"ט. חייב, וזו ככלל הפקר כ"ד, שהצ"ח דין הפקירו צוה ולא חששו לזה החשש משום תקנת צ"טול מלמדין, והוא מתרומת הדאן סימן רכ"ו שכתב שם להחמיר בחליטה דהוא איסור, וכ"ש מליטין גט בע"ש מהאי טעמא דבגט יש דקדוקים יומר, ע"ש וק"ל [קש"כ]: דוקא לדון אסור, אבל וי"ט מותר מלך הדיינים, כ"כ ר"ן ריש כתובות [א' ע"ב מדפי הר"ף], אלא שאינו יכול לכפות הבעל דין על זה שיטא, ומשום הכי כ"ש המתנדב ומכ"ז, ואלא הזמין לבטל דין וכו', ר"ל לקבל הטענות. אי נמי קמ"ל צוה דלף אס אין דיינים טרודין כגון שיש להם אחרים שיטערו עתרים, מכל מקום הבעל דין אין לרין לבטא, ועיין פרישה [סעיף ג'] * : הן אין קונסין אותה. ש"יכל להמלל ולומר מפני טרדות שנת יום טוב שכתמי שהזמין אותי:

תוס' ס"ב

טורי זהב

דאפי' בכתחילה יכול למיעבד הכי ולמה לשון דיעבד. ונראה דנתכוון בזה להחמיר מילתא דזכר רבינו בסי' ק"ח [סעיף כ"ה] דו"ל, אע"פ שלכתחילה דנין ליורשי המלה שלא ליפרע מיוורשי הלוה שמת בחי המלה, אם עבר הדין וכו' אין מוציאין מידם, עכ"ל. ח"ש כאן דאפילו הבעל דין עצמו שעשה כהלכה, דהיינו הלכה ואין מורין כן כמ"ש, דסד"א דוקא בדין שיפה כחו הוא דלא מהדרין עובדא אבל לא בבעל דין גופיה, קמשמע לן דאפילו הכי דין שלו שעשה בעצמו אין סותרין אותו כמו דאם נעשה לפני דין. ושוב ראיתי בספר התרומות דף כ"ז [שער י"ד ח"ב אות ו'] דכתב שם כן להדיא בהאי דין דסימן ק"ח שזכרנו, דו"ל, וק"ל דעביד דינא לנפשיה וכו', עכ"ל. ושמתיה שברוך אמת נחני ה':

בחלוקה הכי שיהיה נאמן עליו באמרו שהוא שלו כשתפסו בעדים, אלא כל שאין לו מיגו ודאי מוציאין ממנו, אלא דנתכוין לומר דלא עשה איסור בזה, משא"כ אם לא היה לו טענה על גוף החפץ אלא על איזה חוב מצד אחר, עושה איסור במה דעושה דין לעצמו לתפוס בלא רשות ב"ד, אבל בזה אין עושה איסור, ומ"מ כשאין לב"ד יקוב הדין ביניהם, ולא מיקרי זה מוחזק כל שהוציאו בפני עדים, וכן משמע כוונת סמ"ע בסעיף קטן ג'. ומ"ח ז"ל חולק על דברי מהר"ק הללו, כי הבין ממנו דס"ל דיכול לתפוס באין חפץ מבורר (לנו) [ולן] ותפיסתו הוי תפיסה, ובאמת גם מהר"ק לא נתכוין בזה אלא כמו שזכרתי. ונ"ל דבזה שכתב מהר"ק שאין לו רשות להכות, אם עבר והכה ואין עדים בדבר רק שהוא מורה בדבר, אינו פטור במיגו דלא הכיתי, ה"ה עכשיו שהכה ואמר שברין הכהו דלא אמרין כן, וראיה מדברי רבינו הטור שכתב אבל אם אין יכול לברר שברין יכול להוציא ממנו לאו כל כמיניה כו', וקשה פשיטא. ולפי מ"ש נראה, דקמ"ל דלא פטרינן ליה אפי' באין עדים בדבר ההכאה, דלא הורשה להכות אלא בחפץ המבורר (לנו) [ולן] דוקא כנ"ל: בטור אין סותרין את דינו. לכאורה קשה היאך ס"ד לסתור מה שנעשה בדין, ותו

שנתח"ש ס"ב

ביאור הגר"א

כב. וכ"ז כשאין כו'. שם [ב"ב] ח' א' ולי אפשר לומר מוהנקה נטפסא כו' * צוה: כג. ומותר לכוף. גטין פ"ח ב':

מש"ש ח"ק

סימן ה ב' שו"ע סעיף א' אין דנין בשבת. כתב [הש"ח] אכן העור סימן ס"ד דמי שיש לו עסק מקבץ שלשה ומסדר טענותיו לפניו זה יכול לעשות אפילו בשבת: ותו שם [סעיף ב']. ואם הזמין לבעל דין כו'. נראה דקא משמע לן דאין צריכין כאן לחוש לכבוד הב"ד ולהגיד התנצלות בפניהם כדרך שכתב רמ"א סי' י"א [סעיף א']:

באר הגולה

סימן ה א. משנה צ"ה דף ל"ו ע"ב וכדמפרש שם בגמ' דף ל"ז ע"א גזירה שמא יכחזו. ב. יורשנמי הביאו הרי"ף [ב' ע"ב מדפי הר"ף] והר"ש שם [פ"ה סימן ב'] [ועיין קרבן ותנאל שם צ"ח פ' דלא נמצא הרי"ף] אפילו ב' ב. בע"ש. אפילו אם נתרלו הבע"ד, מ"מ יש איסור מלך הדיינים, מפני שצריכין להיות ממונים דין וע"ש ועי"ע הן טרודין. ודוקא לדון אסור, אבל לקבל טענותיהן ולפסוק הדין אחר שנת וי"ט מותר מלך הדיינים, אלא דגם לזה אין יכולים לכפות הבע"ד לטא. אי נמי אף אם אין הדיינים טרודים כגון שיש להם אחרים שיטערו עתרים, מכל מקום הבעל דין אין לרין לבטא, ועיין פרישה [סעיף ג'] * : הן אין קונסין. ש"יכל להמלל ולומר מפני טרדות שנת שכתמי שהזמין אותי, עכ"ל. ח"ש מ"מ הבע"ד א"ל לטא, עכ"ל [סעיף ג']:

באר היובב

סימן ה סעיף א' א. בשבת. גזירה שמא יכחזו הטענות ופסק"ד כמ"ש בא"ח סי' של"ט ותקל"ד [סמ"ע ס"א], ועיין לקמן סי' רל"ה וסי' ר"ח ע"ש. קע"ה, ע"ש: סעיף ב' ב. בע"ש. אפילו אם נתרלו הבע"ד, מ"מ יש איסור מלך הדיינים, מפני שצריכין להיות ממונים דין וע"ש ועי"ע הן טרודין. ודוקא לדון אסור, אבל לקבל טענותיהן ולפסוק הדין אחר שנת וי"ט מותר מלך הדיינים, אלא דגם לזה אין יכולים לכפות הבע"ד לטא. אי נמי אף אם אין הדיינים טרודים כגון שיש להם אחרים שיטערו עתרים, מכל מקום הבע"ד אין לרין לבטא, ועיין פרישה [סעיף ג'] * : הן אין קונסין. ש"יכל להמלל ולומר מפני טרדות שנת שכתמי שהזמין אותי, עכ"ל. ח"ש מ"מ הבע"ד א"ל לטא, עכ"ל [סעיף ג']:

פתחי השו"ב

[סק"ג] ונראה דמה"ט נמי אם היחיד חייב ג"כ לאחרים, חוב הקהל בעניני מסיב קודם לכל בע"ח, דכיד המלך דמי והרי כגבוי, וכן פסק בתשובת הרדב"ז ח"א סי' צ"ו כו' ע"ש, ועיין מה שכתבתי בפ"ת לאה"ע סימן ק"ב סק"א: ה. וגם אין נקראים מוחזקים נגדו. כתב ברכי יוסף [אות ד'] ולענין אי עביד דינא לנפשיה עיין הרשב"ץ ח"ב סי' רל"א כו', עיין שם בארוכה: סימן ה סעיף א' א. בשבת וי"ט. כתב בספר ברכי יוסף [אות א'] יש ליהרר דב"ד לא ישבו בשבת וי"ט בבית שדנין בו בחול, שלא יהיו נראים כיושבין בדין, עכ"ל. ועיין בה"ט בארו"ח סי' של"ט סק"ג: ב. ואם עבר ודן דינו דין. כתב ברכי יוסף [אות ב'] ואם צריכים לכתוב פס"ד יכתבו

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

מאירת עינים

חשן משפט תכתבא הלכות חובל בחבירו

מאירת עינים

סעיף מ"ב בן א"א שמינית כו'. ז"ל הטור והרמב"ם (המבואים בציונים אות ג'ח) סלע מדינה יש בו חצי דינר כסף [שהוא שמינית שסלע לורי שיש בו ד' דינרי כסף] וג' דינרי ומחלה נחושא, לפיכך מי שנחתיב ק' סלעים משלם י"ב סלעים ומחלה כסף נקי, עכ"ל. וצפרישה כתבתי לחינו ר"ל ל"א שילום י"ב סלעים וחצי כסף נקי לחוד, שהרי כיון דחייבתי לשלם סלעים שכל סלע יש בו ח' חלקים נחושא והחלק השמיני של כסף, נהי דנחלק ממנו מה ידי שילום הכסף שבו, עדיין לא נחלק ממנו משלומין הנחושא שבו, וז"ל דמ"ש דמשלם י"ב סלעים ומחלה כו', (כ"ג) [ר"ל] כשיצא לשלם לו סלעים למדינה יראה שלא יהא בזה פחות מ"ב סלעים ומחלה כסף והמוחר יהיה נחושא, ומשום דהמקומות והזמנים משתנים שפוחתין סלע מדינה הכסף ומוסיפין במקומו נחושא, משו"ה כתב שיעור הכסף שלא יפחות מזה, ומשו"ה נמי יראה דקחם המתכר ולא כתב

שיתן י"ב סלעים ומחלה כסף, כי לא חזא ללמדנו כמה כסף יהיה בו. והרמב"ם שכתבו ב"א דחובל, מ"מ רמזו נמה שהחמיל שם וכחז ז"ל, כל אלו הסלעים הן מכסף ארץ ישראל צאוחו זמן שהיה בכל סלע (כו') חצי דינר כסף כו', הרי לשונו משמע שצ"ל ללמדנו כמה היה הסלע צאוחו זמן דחכמי המשנה שקבעו שיעורים הללו, ומאוחו שיעור נלמד לכל זמן חמין ומקום ומקום לפי מה שהוא המטבע שם שלא יפחות הכסף ממנו וכנ"ל, ועיין מה שכתבתי בצפרישה עוד מזה: **סימן תבא סעיף א' א' עד שיתכוין** צביישו כו'. כבר נתבאר זה בסמין ח"ך סעיף ל"ו דין ישן שצ"ש פטור, וזהו מדכתיב (דברים כ"ה י"א) והחוקקה צמזשיו, למינה למדין דין צושם וענין דומה לו שמתכוין לך: בן צפיכך ישן שבייש פפור. כ"כ ג"כ צטור [סעיף כ"ג] והוא פשיטא ממ"ש כבר דענין כונה, וצפרישה כתבתי דה"ק, ומה"ט חתנא [בי"ק פ"ו ע"ב] ישן שצ"ש פטור:

ונראה לי להווא הדין צאלו דצריס הנזכריס?
מב (כ"ג) כל אלו הסלעים הם מכסף מדינה שאין בו כסף אלא שמינית שהם ג' מעין שכל מעה משקל ט"ז שעורות כסף צרוף¹⁹ שהיא עוטמני אחד.
מג (כ"ג) במה דברים אמורים במכובד אבל אדם שהוא מבוזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהם אינו נוטל אלא כפי מה שיראו הדיינים שראוי ליטול. הגה ה"ש אומרים שאלו הדברים אינן רק משום צושם ועבר אצל ריפוי ושצת הכל לפי הענין.
מד כיצד מגבין האידינא חבלות וקנסות אלו נתבאר בסימן א' (כ"ג).

סימן תבא

המבייש חבירו שלא בכונה וחובל בחבירו שלא בכונה

ובו י"ד סעיפים

א' אינו חייב על הכושט א'עד שיתכוין לביישו והמבייש את חבירו שלא בכונה פטור ל'לפיכך ישן שבייש פטור.

ציונים ומקורות (ט) טור סעיף ל"ד בשם הרמב"ם פ"ג מחובל ה"י. (ע) טור שם סעיף ל"ד. (ס) טור שם בסעיף ו"ב וז"ל הר"ש ב"ק פ"ג סי' ב' בשמ"ו. (סא) סעיפים א' ב' ה' י' כ"ה ב"ר, ובמהדורות הש"ך וכן במהדורות למכר: שהוא.

ערך לחם

סעיף מ"ד בסופו. באונאות ובוזשים אם צריך ב' עדים, עיין מהר"ק שרש צ"ג.

באר הגולה

ג. ונממקי מהר"מ (מירדבורג ד"ה דין מאן וד"ה דין המספר וד"ה דין מי שקורא) כתב שם על איזה דברים חייב עליהם מלקות, ועל פי מ"ש הרמ"א לא העמקתי אותם. סעיף מ"ב ס. איצטיל צגמ' שם [ב"ק] דף ל' ע"ב ונפסטה, ומימרא דרב יהודה אמר רב כל כסף שאמור צמורה כסף לורי ואל דציהס כסף מדינה, צפ"ד דף ל"ו ע"ב, וכ"כ הרמב"ם שם צפ"ג (מחובל) דין י', כל אלו הסלעים הם מכסף ארץ ישראל צאוחו זמן שהיה בכל סלע חצי דינר כסף וג' דינריס ומחלה נחושא וכו'. סעיף מ"ג ע. שם (ברובים פ"ג מחובל) דין י"א. כתב הרב המגיד, חילוק זה מכל האמורין מתקע חצרו [ועיל סעיף ח"א] עד כלן מפורש צמשנה שם [ב"ק צ' ע"ב] כמתא קמא דר' עקיבא [מפורש צגמ' דף ל"א ע"א], אצל הג' הראשונים [ועיל שם] אינם מפורשים אס הם צמטוד דוקא, ודעת רצינו להשוותן וכוון הוא [וכ"כ המוס' צס"ג דף כ"ז וד"ה הר"ן]. פ. וכ"כ הרב המגיד שם דין ח' צס קלת המפרשים, וכן פירש רש"י ז"ל שם [כ"ה ע"ב ד"ה שלש שערות]. כתב צצ"י [סעיף ל"ד], אצל צנוסמת הר"ף שצדינו [שם ע"ב ע"ב מדפי הר"ף]. אימא שהסכים הר"ף לדעת רצנן אחרני דהאי דמי הכל הוא, הרי צדיא שהסכים לדעת הרמב"ם, והכי נקטינן, וכ"כ לאוקומי ממונא הוא, ע"כ [וה"נ אימא צספרים שלפנינו]. וכחז עוד הצי"ה דאלס הכחו צחוק צאוחן ממי הכאוח עד שהיה צהן כלי לעשות נוק גדול צימא, משמע לי דמודה הרמב"ם דמשלם ריפוי ושצת.

סימן תבא סעיף א' א'. מהנה צפ"ח דצ"ק דף פ"ו [ע"ב]. וגמ' שם ע"א. ב משנה שם ע"ב.

פתחי תשובה

עצמו של המתבייש הרי הממון של המתבייש אפילו למישתי ביה שיכרא שפיר דמי כמהרש"ל, אמנם בפוגע בכבוד אבותיו, לא יאכל הלה ותדי בבזיון אבותיו, אלא כי היכי דלהוי כפרה להמבייש יחלק הממון לצדקה בעבור נשמת שוכני עפר ז"ל, ומ"מ טובת הנאה להבן שהוא גואל הדם שלהם, ומזה מיירי להדיא במהדי"ן שם, עכ"ד, ע"ש עוד. ועיין בספר עצמות יוסף בקדושין שם [ד"ה תנא] שהביא תשובת ר"י ׳ מיגזש ז"ל [סי' צ"ח] דאם קראו ממזר בן ממזר חייב שתיס, אבל אם אמר לו אביך ואתה ממזרים אינו חייב כי אם מלקות אחת, והטעם, כי הדבר ידוע שמי שהוא ממזר בנו וזרעו עד סוף כל הדורות ממזרים, והואיל והקדים וקרא לאביו ממזר הנה נתחייב שיהיה הוא וזרעו ממזרים, אבל אם הקדים לקרוא לבן ממזר שאפשר שיהיה האב כשר, וזה צירף עוד האב לו באמרו שהוא בן ממזר נתחייב ב' מלקות, עיין שם:

סימן תבא סעיף א' א'. אינו כו' לפיכך כו'. מממ' [ב"ק פ"ו צ' ב': גליון מהרש"א
 סימן תבא בראשו. וגורס לטעמא, עיין צמ שמואל סימן ל' קט"ו. סעיף א'. עד שיהכוין לביישו. עיין ש"ך סימן ח"י סק"ג. ש. שלא בכונה. עיין גליון לעיל סימן ח"כ סעיף מ' [ד"ה דין התבייש].

הביא תשובת ר"י ׳ מיגזש ז"ל [סי' צ"ח] דאם קראו ממזר בן ממזר חייב שתיס, אבל אם אמר לו אביך ואתה ממזרים אינו חייב כי אם מלקות אחת, והטעם, כי הדבר ידוע שמי שהוא ממזר בנו וזרעו עד סוף כל הדורות ממזרים, והואיל והקדים וקרא לאביו ממזר הנה נתחייב שיהיה הוא וזרעו ממזרים, אבל אם הקדים לקרוא לבן ממזר שאפשר שיהיה האב כשר, וזה צירף עוד האב לו באמרו שהוא בן ממזר נתחייב ב' מלקות, עיין שם:

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

ריב מאירת עינים חשן משפט תבא הלכות חובל בחבירו מאירת עינים

ג: דהה"ל לא כיון לביישו. אלא לגנות ממנו הזיקו: סעיף ב' ד' מ"מ לכו"ע אלוטם גדול אינו חייב וכמ"ס הטור והמחבר ומור"ם בסמוך נותן לגדול דמי בשתו ש"פ קטן. בסיומן מ"ך סעיף ל"ז נחבול דנקטן אין חייבין על צושתו אלא נחבול ששכחלימין אותו הוא נכנס, ואין ושבאר מקומות: סעיף ד' הו פושע הוא ויש ג"כ כתב המחבר דמ"מ אין דומה המבייש הקטן להמבייש הגדול, וזה שכתב כאן שאינו נותן לו אלא דמי צושת של קטן, שהרי לא נחבולין אלא לצושת של ולצושת הימירה לא כיון, וצושת שלא צושת אין מחייבין עליו: סעיף ג' הו יש אומרים דצער כו"י דין זה כתב הטור [סעיף ד'] וגם שאר פוסקים בפשיטות נלי פלוגמא, ומה שסיים וכתב ז"ל, אכל צנוק חייב אפילו אונס כו', בסמוך כתב הטור [בסעיף י"ג] והמחבר בסעיף י"א דאפילו נפל מהגג צרות שאינה מנזיה חייב צנוק. ועיין לעיל ריש סימן שטי"ח מ"ש המחבר בשני סעיפים הכופים זה לזה סעיף א' ב', וחס כחבתי בסמ"ע [ס"ב], מוכח מדעת הטור וכאן, ושמ סעיף א' והמחבר שמתקיים בן נפל ע"ג אדם והזיקו לחייב צנוקו אפילו נפול צרות שאינה מנזיה, וצ"ל נפל על הכלים דאינו חייב צנוק כי אם צרות מנזיה, ובסימן זה מנפל ע"ג אדם איירי, משו"ה סתמו הטור [בסעיף י"ג] והמחבר בסעיף י"א וכתב דאפילו צרות שאינה מנזיה חייב, ע"ש ודוק: הו חייב אפילו ש"א בכוונה. ללמד מלכתוב [שמות כ"א י"ח] כי יריטון כו', וחס קרוב למוד הוא, וריפוי וצנח כחובין שם [פ' יט"ן] וה"ה לעער: הו אפילו אנוס. לפיכך לה [ב"ק כ"ב ע"ב] מיתורא דקרא דכתוב [שם שם כ"ה] פלע חתח פלע, והל"ל פלע צפנע, וכל מה דמזיני לפטור שוגג פטריטין, לכן לא אוקמינן אלא יתורא דקרא כי אם אנוס: הו דארם מועד לעולם.

הגה א"כ מי שקובל על חבירו שנסרו או גנב לו וכיוצא בזה אף על פי שלא יוכל לזכור עליו מכל מקום פטור לזכרה לא כיוון לביישו. ב' המתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול הנותן לגדול דמי בושחו של קטן הנתכוון לבייש את העבד ובייש בן חורין נותן לבן חורין דמי בושחו של עבד. ג' היש איש אומרים דצער ריפוי ושבת איחייב אפילו שלא בכונה ובלבד שלא יהא אנוס אלא שוגג קרוב למזיד אבל בנזק חייב לאפילו אנוס האדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן. ד' במה דברים אמורים שישן חייב בשישנו שניהם כאחד ונתהפך אחד מהם על חבירו והזיקו או קרע בגדיו אבל אם היה אחד ישן ובא חבירו ושכב בצדו זה שבא באחרונה חייב אם הזיק לראשון ואם הראשון הזיקו פטור (והוא הדין בכל אונס גדול כזה פטור המזיק) וכן אם הניח כליו בצד הישן ונתהפך עליהם ושברם פטור שזה שהניחם בצדו פושע הוא במה שהניחם בצדו. ה' ג' שנים שנתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו וסימא את עינו פטור. ציונים ומקורות סימן תבא (6) מה"ל וי"ל סי' קס"ט. ד"מ סימן מ"ב סעיף ל"ג. (7) טור סעיף ד' וזו"ל סוף פרק האומנין ב"מ פ"ב ע"ב ד"ה וסבר. (8) רמב"ם יבואם נחב"ל ל"א ח"ב ד"ע סימן זה סעיף ו'. (9) טור סעיף ו' בשם הרא"ש בתשובה כלל ק"א סי' ו'. (10) ממהדרות באה"ג ואי"לך נשמוטה תיבה זו. סימן תבא (1) ממהדרות באה"ג ואי"לך נשמוטה תיבה זו.

מ"מ לכו"ע אלוטם גדול אינו חייב וכמ"ס הטור והמחבר ומור"ם בסמוך נותן לגדול דמי בשתו ש"פ קטן. בסיומן מ"ך סעיף ל"ז נחבול דנקטן אין חייבין על צושתו אלא נחבול ששכחלימין אותו הוא נכנס, ואין ושבאר מקומות: סעיף ד' הו פושע הוא ויש ג"כ כתב המחבר דמ"מ אין דומה המבייש הקטן להמבייש הגדול, וזה שכתב כאן שאינו נותן לו אלא דמי צושת של קטן, שהרי לא נחבולין אלא לצושת של ולצושת הימירה לא כיון, וצושת שלא צושת אין מחייבין עליו: סעיף ג' הו יש אומרים דצער כו"י דין זה כתב הטור [סעיף ד'] וגם שאר פוסקים בפשיטות נלי פלוגמא, ומה שסיים וכתב ז"ל, אכל צנוק חייב אפילו אונס כו', בסמוך כתב הטור [בסעיף י"ג] והמחבר בסעיף י"א דאפילו נפל מהגג צרות שאינה מנזיה חייב צנוק. ועיין לעיל ריש סימן שטי"ח מ"ש המחבר בשני סעיפים הכופים זה לזה סעיף א' ב', וחס כחבתי בסמ"ע [ס"ב], מוכח מדעת הטור וכאן, ושמ סעיף א' והמחבר שמתקיים בן נפל ע"ג אדם והזיקו לחייב צנוקו אפילו נפול צרות שאינה מנזיה, וצ"ל נפל על הכלים דאינו חייב צנוק כי אם צרות מנזיה, ובסימן זה מנפל ע"ג אדם איירי, משו"ה סתמו הטור [בסעיף י"ג] והמחבר בסעיף י"א וכתב דאפילו צרות שאינה מנזיה חייב, ע"ש ודוק: הו חייב אפילו ש"א בכוונה. ללמד מלכתוב [שמות כ"א י"ח] כי יריטון כו', וחס קרוב למוד הוא, וריפוי וצנח כחובין שם [פ' יט"ן] וה"ה לעער: הו אפילו אנוס. לפיכך לה [ב"ק כ"ב ע"ב] מיתורא דקרא דכתוב [שם שם כ"ה] פלע חתח פלע, והל"ל פלע צפנע, וכל מה דמזיני לפטור שוגג פטריטין, לכן לא אוקמינן אלא יתורא דקרא כי אם אנוס: הו דארם מועד לעולם.

סימן תבא סעיף א' בסופו. המועד על חבירו שגנב לו או סתרו וכיוצא בזה, איננו פטור מן הכוונה, שלא נתכוין לבייש. כתב איסרלאן [פסיקין סי' רס"ה]. סעיף ה' בסופו. את עינו פטור. מפני שבכל כוחם הם מתאבקים וכונתם להפיל האחד את חבירו ואינן לצמצם להפילו

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

באר הגולה
 ג. וכתב [מורה"י וי"ד החובב בציונים אות א'] שם, ומ"מ *יקבל דכוננו לא הימה לביישו. סעיף ב' ד'. לשון הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל ומזיק וד"ו י"ח. וכתב הרב המגיד, צריחה בפ"א דב"ק [דף פ"ו ע"א]. ה. שם צושת צריחה. סעיף ג'. ו. טור סעיף ד', וכ"כ הרא"ש בסוף פ"ב דב"ק [סי' י"ח] על משנה אדם מועד לעולם וכו', שם דף כ"ו ע"א, וכ"כ התוס' בסוף פ"ו דב"ק דף פ"ב ע"ב [ד"ה וסבר]. סעיף ד' ז. שם [בסור] בסעיף ו' וכ"כ הרמב"ם שם [פ"א מחובל ומזיק] דין י"א. וכתב הרב המגיד, מהירושלמי שם [ב"ק פ"ב ה"ח], וגם הרא"ש הפלאו שם [פ"ב סי' ט"ח]. ת. שם [בסור] ושם [בדמב"ס]. סעיף ה' ט. שם [בסור] סעיף ו' בשם תשובת הרא"ש כלל ק"א סי' ו' מטעם דהו אנוס, כי עיקר כונתם היה להפיל אחד לחבירו, וא"ל לנזקם ולכיון שפילו נזמח ומחלו זה על זה, ואדעתא דהכי אצקו יחד.

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

עך שפתי בהן

השן משפט שפג הלכות נזיקין

מאירת עינים

כיסוי הדם [מעדין יו"ט פ"י ס"ח אות ה']... מהו דנמילא מנרך נקול רס, וכדשרי רב למת גאון [הובא בסור י"ד...]

סימן שפג דין אדם המזיק לבהמת חברו

א הנהיג גחלת על לב שור חברו
אזא"כ כשהוא כפות ונשרף אזו שדחפו לים
חייב ואם הניח גחלת על לב חברו ונשרף
יתבאר בסימן ת"ח סעיף י"ח.
ב אשור שעלה על גב שור אלהורגו

צינונים ומקורות סימן שפג א) לטן רמב"ם פ"ק ו' מחול ומיק דין ו'ד.
סימן שפג ב) בבא"ה"ג אות ב' כתב דנראה דהתיבות
כשהוא כפות"ה הם ט"ט, ע"ש ובסמ"ע סק"א ובהג"א סק"ב.
ז) תוספת מהירות הטמיע והש"ך.

מאחר שכחב כאן דמיירי בכפות והוא כדעת התוס' [שם כ"ב ע"ב ד"ה
והיה] והר"ש [שם פ"ב ס"ח] והטור [סימן ת"ח סעיף י"ד] בשם
רשב"ם, ועיין מה שכחבני עוד בדרישה ובסמ"ע שם סימן ת"ח [סק"ה]:
בז או שדחפו לים. זהו איירי אפילו בלא כפות: סעיף ב' ג' דהרגו
ברשות הניזק. קן הוא לטון הרמב"ם צפ"ו דחולב [ה"י *].

וראה שרינו
נמוות
שם רבתיים
מחורות
פ"ב

תמחורות
תק"ב וא"ל:
המזון

סימן שפג סעיף א' א) כשהוא כפות. עיין לקמן * סוף סימן ת"ח:

ביאור הגר"א
סימן שפג סעיף א' א. כשהוא כפות. מוס' [ב"ק] כ"ב ז' ד"ה והיה
כו, ולא כרש"י שם [ד"ה עבד], ועיין רש"י כ"ז א' [ד"ה שורון] ושם ס"א ז'
ד"ה היה וא"כ דלמרי כו' ואע"ג כו', אבל מוס' לא ק"ל כן. ועיין סמ"ע
[סק"ה], אבל בעינין ת"ח [סעיף י"ח] קמח כפירוש רש"י, ועיין בהג"ה שם,
דעת הרמב"ם [פ"ד מחובל ומזיק הכ"ב] כרש"י: ב. או שדחפו כו'. ר"ל
אע"ג דבאדם פטור יכול לעלות ממ"ש בנהדרין ע"ז ז', ב"ר חייב כמו
כדעת התוספות [שם כ"ב ע"ב ד"ה והיה] והר"ש [שם פ"ב ס"ח] [ז] כנסת
לדלקמן בסימן ת"ח [סעיף י"ד בסור וסעיף י"ח בהג"ה], לא הוה שמיך
לפרשו כמו שכחבו התוספות שאפילו רבו עומד אלל השור חייב, דאי
באינו עומד אללו פשיטא דחייב בכפות, ואין כאן מקום להאריך בזה.
סעיף ב' ג. לטון הרמב"ם צפ"ו מהלכות חובל ומזיק דין ו'. וכתב הרב
המגיד, בייחא שם שפסק ג' דב"ק [דף כ"ח ע"א], ומ"ש גרשות
הניזק, לומר דאי גרשות העליון וחלי לא. [ב"י סעיף ג'].

באר היטב

[דף כב ע"א - כז ע"ב]

דפטור וכן פירש ר"י דאפילו אם תקף חצירו והואילא בע"כ ודר צו אין זה אלא גרמא בעלמא ומשום דשעת הגזילה ופירש רבנן דכל הנחמס בזמן הזה קיימי לאגרא ואע"ג דלא השכירה מעולם (ומעשה היהודי אחד שזכה מעירו ולקה השר את ביתו והואילא ליהודי אחד ואותו [שזכה] שאל לו השעירות ופסק ה"ר שמואל שלא יתן לו דהאי ביתא לא קיימא לאגרא שאם יאמר היהודי מן הצית השר יאפילו לעובד כוכבים וגמלא זה הנה זה אינו חסר:

[דף כב ע"א] דאפ"ר מ"ב. ו"א"ת והלא תחלתו נפשיעה לגבי כי אורחיה וסופו נאונם ללא כי אורחיה ו"ל דלא מייחזי תחלתו נפשיעה וסופו יפ"ט צאונם מאז לאז כמו תמקן לרגל: א"ש משום חצירו. פירש ר"י לא שיצטרף האש בעצמו אלא בע"כ שפסע שלא שמר גחלתו דמטריא ליה צרוח מניה חציו הן: ה"ב"ב ש"נ"ב חררה כ"ו. מוקי לה בגמרא דסתם דלתות חמורות הן אלא כל כ"ז וכן מנאחי בשם רציו משפיר"א דסתם מינות חמורות הן אלא העכברים ומייז הנפקד אם שם נגד לשם ואכלו העכבר שהיה לו להשים על נפ"ט ואפילו נעל הכלב הגחלת ממקום ששמור היטב ולא הוי חמורה אלא כלב מ"מ מייז על הכלב הכל דתחלתו נפשיעה שלא שמר כלבו והיה יכול ליתן ולקח ממקום שאינו שמור כ"כ וסופו צאונם חייב ולא דמי להא דפרק הפרה דלא אמרינן מו דפסע לגבי גמליה דחייב אף על השורים אם נפלו ע"י התלעה. פירוש ר"י:

[דף כג ע"ב] א"ב"ע"א י"ה פ"ר בהב"ב דהיזק כ"ו. פירש ר"י כגון שנתכסה הפרה בחצר היזק וצאו חש"י ולקחו פירות ונתנו לתוך פיה ואכלתן אוממקום שהפרה עומדת לא היתה יכולה ליקחם אם חייב בעל הפרה או לא אלא אם בר דעת נתן לתוך פיה פשיטא דחייב ואם הפירות היו מונחים במקום שהפרה היתה יכולה ליקחם פשיטא דחייב בעל הפרה פירוש ר"י. לכאורה נ"ל דאפשיטא בעצמה דמחרי רציו דמחרי רציו א"ש אם פקח נתן לתוך פיה והפירות היו מונחים במקום שהיתה הפרה יכולה ליקחם ויראה דלדאמו פקח חייב כיון דאצניה קנייה ואי לא אצניה אלא בקרב לה אצלה (ואם) [אם] כן לא מדי עבד כיון דגם במקומן היתה אובלת: ו"א"ע"פ שלקח הפירות מרשות היזק אין חייב [בעל פרה] אלא אובלת גם צרשות היזק: א"א"ב אביי י"ג דרור בר גדיא כ"ב בארעיה. שלא יוכלו הצהמות ליכנס שם פירש ר"י ור"ח דלא קי"ל הכי אלא א"ע"פ שלא שמר פירותיו וצא שור ואכלתן חייב: ת"א ת"ב אבסחתא כ"ב ז"ו. אומר ר"י דוקא צאונם העומדים לשחיטה כי א"ע"פ שישלמו טורח הוא להם לצא עמם לרין וגם פעמים שאין עדים אלא עו העומדת לתלצה ורחל לגיחה אין לשוחטא אלא מה שהוקיע ישלמו כדאמר"י שנתנו עיני דבי מרבו שנה להנטיעם ולא לשוחטם:

כג [דף כד ע"ב] ה"ה"ש"ס"ה כ"ב"ו ש"ה חבירו בהבירו פטור. ואפי"ל לר"מ דלא דינא דגרמי. מימה מ"ש משורף שטרותיו של חבירו [דחייב] שגורס שהולה פטור ולא יפירע לו ה"נ המשקה גורס שהכלב נושך אותו גם מ"ש ממרחה [את] העובד כוכבים בזמנו של ישראל שגורס שיקחו לו העובד כוכבים ה"נ גורס לכלב שזיק ומה לי זה ומה לי זה ו"ל דגבי משקה מצי למימר המשקה הואיל ויש צעלים לכלב היה להם לשמור אותו שלא ישקחם הלכך יחייב בעל הכלב והמשקה פטור משא"כ בשורף שטרותיו של חבירו ומראה מנוח חבירו לעובד כוכבים למוסרו דהתם צרי היזק שסתם עובדי כוכבים אנסים וגולנים ד והעובד כוכבים אין לו צעלים לשומרו:

כד [דף כו ע"ב] ה"ז"ק ב"ב"ה מראש הגג. פירש האלפסי רצא לעטמיה דלמר פרק הגזול קמא השורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם ומייז צדיני שמים וקי"ל דלית גבולתא הכי דלמרינן אכפיהה רפרם לרב אש ואצניה כי כשורף ללמי [ועיין לקמן וגם פרק הכותב עד כאן] ור"י פ"י דהא גרמא בניזקין הוא ופטורה לכו"ע:

כה [דף כז ע"א] ה"ה"ה י"ו גה"ת ע"ה בגדו ונשרף הייב. א"ע"ג דמוזי ליה ושמיך לא אמרינן סתמא דמלתא מחיל ליה דהא אשכחן אפילו כשמונה לו לקרוע דחייב אם לא אמר על מנת לפטור: ס"ק פירקא

המוניה פרק ש"איש

כו איכא צ"מ דקרו י"ה אבייתא כדא ויבדא אבייתא. ומרובה לריכי שאם התנה [לתת] לו כד והקנה לו כבודו ונתחייב (לו) הלווקה לתת לו דמים יכול הלווקה לומר לו לא אתן לך דמים אלא"כ תמן לי חצית [ואיכא] דקרי לחציתא כדא הואיל והוא מוחזק לא אוליין חצר רובא ואם התנה לתת לו חצית ונתן הלווקה דמים למוכר יכול [וגם] המוכר לומר לו לא אתן לך אלא כד דקיימין

הגהות הב"ח

ת צ"ל מרגל לקרן: א ממקום שהפרה לא היתה כצ"ל: ב צ"ל קרב אצלה כצ"ל: ג צ"ל ס"א אע"פ שילקחה פירות מרשות היזק אינה חייבת א"כ: ד צ"ל הם: ה זרק כלי מראש הגג כו. פירש האלפסי ובה כצ"ל: ו אבפלה שנו דפטור ת"מ: ז אבפלה שנו דפטור כצ"ל: ח צ"ל מדי:

חידושי אנשי יש

[א] ונעיקר הדין דמיקן שעבדו כתב המוס"ר והאשר"י דהוי דינא דגרמי ומייז וגם המרדכי תדע שסובר כן שהרי בגמרא דתמיה לשורף שטרותיו של חבירו ועדין מיינה לחיובא ובשורף חסיד ליה לקמן כהגזול דינא דגרמי לחיובא וכן פוסק כה"ה ב"ה השולת (מהר"ם):

קוביץ מפרשים

ה מעשה ביהודי א'. ג"כ ע"י במחנה אפרים הלכות גזילה סי' י"ג מ"ש בזה [מעשה אילפס]: ג אכל כעין גביה לא כצ"ל [הנהגת משי"ן]:

לכדא חציתא ולא אוליין חצר רובא ואומר ר"ת דאפילו רב דלמר פרק המוכר (הפירות) [פירות] דהולכין בזמנו אחר הרוב הכא מודה שיכול המחזיק לומר למוציא א"ע"פ שהרוב מסייעך לא חציתא ממני דקים לי נפשיא שאני מן המועט אלא גבי מוכר שור לחצירו ונמלא נגחן לא מצי למימר ליה מוכר ללווקה קים לי נפשיא שאנה מן המועט דחייב לנכסותא [ואדרבה הלווקה יכול לומר קים לי נפשיא שאני מן הרוב דזני לרדיא]. ר"י והכא לא שייך למימר הדמים מודיעים דקרוצים הדמים של כל להיות כדמי חצית א"כ סוגיא זאת כרגנן דלמרי אין הדמים מודיעים:

[דף כז ע"ב] אמאי פטור איבעי י"ה י"ב וי"ד. אלא לא פריך אמאי חייב בעל החצית צנוק דאין לו (לאדם) לזיהר מהיות צנוק וכ"פ ר"י

לעיל פרק כ"ד הרגל י"ו יומר חייב אדם לשמור שלא יזיק ממה שמהר צנוק עלמנו וכן מוכח מדפריך תלמודא וליחייב נמי בעל הגחלת ולא פריך וליפטר בעל הכלב מן החכרה כיון ד"ס"ד דפסע בעל הגחלת וחררה ו"א"ת לישני הכא דפטור משום דכל המטנה וצא אחר ושינה צו פטור ויש לומר דא"ע"ג דהוה שינה לא יהא חצירו רשאי לאצרו צדים וכיון דאצניה לא ליעונו ומייל כאלו אצרו צדים וגם אין להקשות למ"ד נתקל לאו פושע הוא מאי פריך איבעי ליה לעונו דיש לומר דהתם צעטון קאמר אלא כשאני טעון כי הכא לכולי עלמא איבעי ליה לעונו ומייל.

י באפי"ה שנו. דפטור מימה הא ספ"ב דלעיל אמרינן פ"ע חתם פ"ע לחייב כ"ח על האונם כרצון ו"ל דלא רצי רחמנא אונם גמור דהוא כעין גניבה אלא כעין אצירה שיש פשיעה קמא כגון דנפל מן הגג אלא הכא הוי אונם גמור וכן משמע בירושלמי דלעיל דלואנס גמור פטור דפטור יאן היכא דאדם [ישן] קדם בלבים וכן פירשו המוס' בסוף פ"י השבור האומנים דלא מייחזי אדם צאונם אלא אונם כעין אצירה ודמי להאי דירושלמי דלמרינן (דקדם) [קדם] האחד וישן וצא חצירו וישן אלאו או היתה הכלי אלאו או נכנס צביתו שלא צרשות דלא הוה ידע ליה [דפטור] או כעין הויא דפרק הגזול חמרא דפרק אלו נעבות יתומים שהיית להם אציהם פרה שאולה וסוגרים שהיא של אציהם וצנחיה ואכליה אין משלמים הנוק אלא מה שנתנו דהיינו דמי בשך צול וכן גבי אש עמד בעל חצית [יוצגער חצית נקורה] דפירקין [רובל] [דכל] אונם שהוא כעין גניבה פטור האדם המזיק ואונם דרציו מפלע חתם פ"ע דחייב [היינו] כעין אצירה והכי נמי אמרינן פרק שאולא דגניבה קרובה לאונם ואצירה קרובה לפשיעה. שאין דרבן ש"ב בני אדם אהתבונן בדרבירם. מימה למאן דלמר נתקל פושע ויש לומר דהיינו שנתקל בצרקע בלא מכוול הוי פושע:

י"ה מפרשים דהיינו לעני שציראל ור"י פירש [אדרבה] לגדול כ"ח שציראל כי היא דפרק החובל [סטרין] נותן לו מאמים וזו דמוקי לה בגדול שציראל:

י"ה כ"ב בהמן דעביד איניש דינא לנפשיה. [עין בקולן שורש ק"א ע"ג א'] ל פסק רציו מאיר דהני מילי בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק צו ומסרב להחזיר לו אלא בשאר מילי (לא) שאין ידוע אם זה שלו אם לא לית ליה רשות אפילו הוה ליה פסקיה לפי דברו דאם כן לא שצקת מיי לכל ברייה דכל אחד יאמר לחצירו ודאי דידי מגזול קבולת לי ויכה אותו ויתטוף אותו ויאמר עבדנא דינא לנפשיא דודאי רב נחמן לא פליג אמתי' דפ' המקביל המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ועוד והא קרא כמיב צחון מעמוד והאיך אשר אתה נושה צו יוציא אליך את העצבו וכן מלאמי כספר ירמיה דר"י אמר למילתיה בגזון שדבר שלו צעין ורובים לגזול [ראוהן] ממנו (או) [אם] הוציאה גזון ולא נוקף דמי גולתו כמלוה וקרא דלא תבא אל ביתו לעצבו כמלוה [ויחוקק] [או צנוק] למלוה. וראיה מפ"ק דברכות [דלמר] חצר גנבא גנב וטעמא טעים. והקשה ה"ר קלונימוס הלא מן הדין לקח דקיי"ל עבד איניש דינא לנפשיה ו"ל דהיינו דוקא אותו דבר עצמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליקחנה בכל מקום שיכול להשיגו דומיא דמילתיה דבן צב גב דלמר שלו הוא נוטל אלא הכא לקח ומורות אחרים שלא גנב לו הארום ומבא"ל הוציא ראייה רציו מאיר לדבריו דהא הכא ידע רב הונא דודאי שגגב לו דחלילה לו לרב הונא לעכב מספק וכן משמע הלשון מיי קא שציק לי חמימיהו והא קא גנב כוליה פ"י הוא גונב יומר מכדי תלקו עיין פרק הגזול חמרא גבי ההוא שומא כו':

המוציא ש"ה חבירו פטור. [ה] כנז רציו מאיר ו"ל אמר לי מורי ה"ר יתכן מיינא בשם רציו יומן מללא צ"מחייב ליה מדריב נמן שהרי החופר כ"ח בקרקע צורות שימין ומערות מן הדין חייב לפרוע לבעל הקרקע דהפסידו וכיון דחייב לו יחייב לבעל חובו מדריב נתן דלמר הנושה בחצירו מנה כו' ש"מ דלא מייחייב מדריב נתן אלא כגון ראוון ליה משמעון ושוב ליה משמעון מלוי חייב

מראה מקומות

ליתר עיון

בסוגיא

דעביד איניש דינא לנפשיה

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שצו

לכזיר דק סמוכיה נב"ד בכזר הכיר נב"ד דין משלשים יום וחלין שוכן
 נב"ד וגם זה נב"ד שוכר רחל לומר כ"ד הדיוטות סק נקראין שומא ואפי'
 בשומא כ"ד משאין לו פלג לטורכו כפי עדים כפייה כלס יע כמה נמס
 כי אפי' זה שוכר נרסות כ"ד ובשומאן חלי ימכר ביותר מן השומא ומי
 שלח יתמלכו בדיון על זה ולא יסיו נרסין שנתום מציחין ארזו פלג למתין
 עדים על המכירה אמנם אפשר לדעת כז"ל ז"ל שאף אם בלו בשיר אין
 רצון להחזיק לדון ולא להודיע או אפשר שדבריו שאין בלו נפיר זה
 נראה יחד וגם הנאון רבינו האי ז"ל לרצון ג' האין בעכירה כמסתן כי כן
 כחז בעמר גשמי מספר המקח וזו לשון סדרך הממני שסארה יסל למכור
 כמה שאינו מהוה כגון מי שבידו משטן של חבדו נמטון שלבוהו ארי זה
 יסל למכרו לבי פניינים סגין כראשון לבוס שמררר שאלה הוא מתחירה
 שמה ילכר וסדמיים יחד שממרים וכו' סגין כפי שיסל למכור אה המסמך
 כדי לנשות חבו וטון שכול לארז שלשים יום מיום שפניו ומטו אשר
 כנרסין (ככ"א סט) ר' שמעון בן גמליאל אומר קף לעמו אינו מחזיר הלך
 עד שלשים יום ומשלשים והלך שוכן נב"ד זה שממטן אלו נכחמה
 המסמך על אופן שני פניינים שפירשו ים כן שלש המינים האפרי כראשון
 רצון שיהיה בעל המסמך קודם מכירתו אם הוא פשו כחאוה מקח לפי שאלו
 רחל לדחות הוא הוא נמשכנו יחד: המחאי לפני שאלו יתקף ארזו
 לפגמו ואפי' בדמיו אלה ימכרו לאתרים כנרסין (ככ"א ל"ח) כשאח
 מוכר שוכן לאתרים ואין שוכן לפגמו. ואמר ליה חב"י לרבי יוסף חי (כ"ב)
 [לישראל] נשקיה לנפשיה אמר ליה כמה משום שדל (פסחים י"ג.) החאי
 האין ז"ל ור"י יתקן בן ארבעה ימים ארבעה ימים ארבעה ימים (כ"ב ס"ב)
 יח' שאינו ז"ל באר כחבוסה מי ששכנע לפרוע מוטון לומר דו"ג וירח ככל
 המוטון שיטור החייב על שפוטו ולא יפדע כחוט ורגלים לרבי שראוי הוא
 שיירא שכן דיון ים להטיל עליו קנס ואליהו שיפדע חמוטו ולא יפדע על
 שפוטו ולא יפדע שפדן האון ששקט לו או שלשים יום נמלוה אם אה כלבו
 על מסמך יסל למכרו על פי בית דין יש אומרים שכל יודישו ללו
 חאלה אכל כרמני' ז"ל כחז מלוה שכל לב"ד ובידו משטנו בידו וכו' עד
 ללוה כפיר כמכר נראה שבין מדברי הרמב"ם ז"ל שאין צריך לב"ד לרדעי
 בלחף אף אם הוא נפיר אכל נמכירה בלחף כ"ד ליהא מלך דלפני. מה הביא
 בשפר החבר זה לטוב וזהו חלי כרמני' ז"ל ב' בחבוסה כמלוה על המשמך
 סחם וכוהו וחבו מיום אל יום יתפגטו כפי עדים שפדו ואמר קר יעבדו
 ל' יום כי אלו כיה חבשו לדיון כיו שהיה ל' זמן ל' יום ואפי' ימכר בשומת
 ל' יום יראה מדבריו אפי' שפדן מתן כמלוה: ל' יום רצון למכור משלמו
 ל' יום אחר תפייסו ונאר עוד כחבוסה מי שיש בידו משטן און רצון להכיר
 בעל המסמך לפני הדיון ולהסירו שיפדע משטן אלה לאה: תפייסו כיו
 לכיו שיפדע משטנו ואם לאו שיתכרו או יקח ג' במאי וישמו כמסתן
 כמה הוא שוק למכר כשוק וימכרו בחוזה שומא ואם לאו שם ארזו אלה
 נמו כפי עדים לכרור סח: כחבוסה מ"ם כשופט אה יודעים כפידים כמה
 כיה שם יסדו כעדים וכל פיסה יפדע לו כחומר וזה און עדים יודעים
 כמה כיה שוק והמלוה אומר כיה שוק כן וכן ישכב שוהו כדבריו ויפדע
 לו כחומר על פי שפוטו ואם אינו יודע כמה כיה שוק או אינו רואה ליכב
 ישכב כלוה כמה כיה שוק ויפדע לו המלוה מה ששוק יחד על חבו עד כהן
 כשכר חן משפך וזאת כיה כחבוסה שכתב ק' מקהסה החלק ולא רחב
 למכור כלוה כיה מוצר כדברי הרמ"ם ז"ל שצריך לרדעי לעכל המסמך
 כפי עדים שיפדע ומש שכתב כחבוסה סח: אלאה שרי לרדעי כיו לכיו נראה
 לי שהיה לומר בעדים ואלו כפי כ"ד כדי שלא יסיו רדעי כה ז"ל סתמים
 זה אה זה וכן דעתו שצריך כ"ד ורמז שז"ל לומר כ"ד הדיוטות כחזה
 כקראין בשומת כמו ש' כששוכר כחומר ג' שמאין שומר דעתו ז"ל שם
 ששנינו ב' המקבל משלמים יום והלך: מוכר נב"ד ר"ל כ"ד הדיוטות כיון
 שכולו מוחק וקונס משכון כדלמיק נבלמה: איה צריכ' כ"ד מומחין אכל
 צריכ' כ"ד הדיוטות מפני שהנכסים במחקה וכן פירשו המשפ"ם ז"ל מוכר
 כ"ד דכ"ל סמפקוד (ל"ח) גבי שמו כחבוסה דשם והדיכוי דאי כ"ד שומחין
 אחמי און: שוכר לעמו והלך כ"ד כס כחבוסה אכל כסכית דין אינם
 מוחחין רק שמאין או הוא כחומר ואינו רשאי ליקח לעמו וגם אפי' כחמהו
 לכרור העיר כפי עדים נראה למשוע שחייב לשלם כמה כיה שוק ולא
 כמה שנמכר ע"י סדרור ורמז לי שפדע לרדעי שפדן שומכר על ידי
 כרור כחבוסה כפיר אי אפשר לעכל לעמוד וכו' כיה שומכר בלחף כישות בית
 דין אפי' שרדעי ללוה חייב לפרוע כמה שיהיה שוק בשעה המכירה ואם
 הוא לו כוקר אח"כ אינו משלם רק כשעת כחוסה מן הסגל דכיוי שפת
 המכירה דלא יחא אלה שמוכר מה שאינו עלו ס"ל גלן ומשלם כשעת כחוסה
 כחוסה כפי כגול קמח (ק"ג) כשכרול דרב כחמו דייב חוי כחוסה ומש
 שוכר ז"ל מאמניו כמה כיה שוק אפי' שיהיה כגול שומכר
 שאינו שלו כיוני משום דלא תמכר לו לחיטוי ולכיו גולן כפי האי גומל
 כדלמיקין כ"י זה טור (כ"ב) גבי ממסין ועוד כמה כחוסה וכו' ז"ל גבי
 סיקר דאי יסוד ליה משכון כחוי דלדעי ליה לא כיו סיקר ונחמו פסח לרדע
 ממי שצריך נכיתה כ"ד ונחמוי ממני למשם לכתב כגול חן אשפוק קרשתי
 ז"ל אשר ילק מים על ידי רבד ר' שלמה בן אדרת ורמז ז"ל כחוסה כפנין
 זה זה לשון ומהי ודלוי לוא סיקר הוא ועשתמה משום דלא מקי סיקר אלה

אמר ליה ז"ל כיה טרחה וקוני: כחזה ומהי? כחזה נמי ארצין כח
 כחזה נבדח חשקהו גביה כיסאה דיתמי מתן עס לך. ועוד ראה שאינו
 יכל למכר פסמן שנידו רק כ"ד ולכל הפחות כ"ד הדיוטות רחל למכר
 נקראין בשומת מוכריו החיוב ורב ספרא דכ"ל אלו מילוחה (ל"ח) שאפי'
 ליסל אה של לא סיה יסל כי אה כשלוש שמאין אפי' שחלק כפי עדים
 ודעתו של פוסק בשומה כחוסה כחוסה וכן חלמנה שליו חושבין איה
 כחוסה ככמי יוממים וק"ל נכסי בחוקה חלמנה קיימו ופשע' לרביה
 סוף כ"ד הדיוטות ח' א' חר ובידו רחל מדברי רבינו מאהל ז"ל שכתב ודמך
 רחל לי מלוה או פקדון גבי חבוסה מלי לפסוקי משום מאי רחל ליה נכיה
 וסודר איניש דילא לפסוקי ומיכו מינעי ליה למיל לבי דינא ולמימד קמייהו
 מלחא כערחה איה ליה להאי נבדח נבדח קן וכן ואי לי נכיה קן וכן ודמך
 לפסוק מד כדי דמיו וככה כיה רחל לסכור שכרי כחז דחיל לבי דינא
 ואמר למלחא כערחה אלה שאף לפסוק כלל כחוסה משטן או הפסוק הא"ך
 לפסוק עבד איניש דילא לפסוקי. עוד חר ובידו רחל דכ"ל א' כחוסה כחוסה
 נוכח כחוסה כחוסה כ"י כל פסוק (ל"ח) וזי זין מלוה זכיייה זכיייה ואפי'
 שאין רחל ח' מתוקנה כדבריו ולא כחבוסה ככה הוא סוף כיון זה כחוסה
 כחוסה ח' אפרחי לו כחוסה לאורך מה שאחיה מוילח משך שלבן למפרע ר"ל
 כחוסה וכוהו כיון לפסוק אה ע"י כ"ד אה על ידי כלוה כחוסה כחוסה
 לו כחוסה כחוסה וזו למפרע הוא נוכח הפסוק כחוסה וכו' כיה גומל נמי
 קארר אפי' אף כקרקע למפרע הוא נוכח כגון שבבאל לכוסף דנלאו הכי
 ליהל למכר וכל כחוסה ז"ל עס וכן מורה לון למפרע שנבאל לכוסף כמו
 למפרע הוא נוכח דמד ומס וכל כרמני' ז"ל כפי' דקדוהין (ח') וזה לבו
 וכמה ורמז דמקדשה כדריני יתקן משמע משאוי דפסחים י' א' ש
 עשה המסמך דפסחים ליה מלוה כחוסה אה לא פרעו כחוסה וכוהו כחוסה
 כ"ד למפרע הוא נוכח וזי זין מלוה או אקדים ממש כרמכ ספיר זין
 וספיר אקדים וזי לוח אקדים חזן לאו כלום הוא וכל מה מדברי יתקן כחוסה
 כחוסה וכו' כיה גומל הוא דלמיק כחוסה דמקדשה כגון שחוסה משפך א' אה
 קן אכל מדל לוח כי כיוי דאי זין ואי אקדים מלוה איני' השחל דלא לוה
 סוד ואי זין לוח וקדשים כרי הוא מוקדש ומכר אף לענין קדושין ים לומר
 דלמיק מקדשה ואפי' שיש לו כן מקלח קין מעכשו מדברי יתקן פסק
 מים לענין שביעה ולענין שאינו נעשה מעלפלין אלא כיון אכל קדושין
 כחוסה כן כחוסה על משכנו הוא צריך לקדש וכשפדו מלוה הוא זה כחוסה
 לפי דין המסמך ע"כ לבו כ' : עוד חר ובידו רחל מרמזי דשומה דילא
 דכ"ל חוקה (מ"ו) דלמרי לה כריכאל לשומא דידך ככר שיימיה קמיח וקדך
 זלמחא שילין לעכ מה שחמה יום בלח שומא וכן הביא רחל משדירי אה
 לרבי שומא דכ"ל דקדושין (ז') וכן מהסאה נבדח דחבל כיוה דלשכחיה
 דה' רחל לא צריך דמיק דכיה בלי' יסל לפסוק עד כדי דמיק (כ"א קט"ד)
 ודברים אלה חסר למפרע אף כי למפרע על ספר כי כחוסה דשומה דילא
 חין עס חוב ולא פסגה חוב אלה שוק כחוסה כחוסה טכר כחוסה ומכר
 כחוסה לעמו וכחוסה נמא וטון עס וכל לרמזו כדברים כיו לכיו שאף
 כפי עדים שבורה לו כחוסה חייב לו וסיויליטו לשומו כפי עדים ואפי' האון
 יתח לוה כדי שיוכל לרלוהו ולא יתקן להכחישו לפולס וכחוסה לשומו
 חסר ליה רחל ומכרין כחוסה כחוסה דמאין שידע שאין זה חייב לו דבר
 והוא חסר לו יבין שרמלוח כיו או לשדלו כדברים כדי שירא ויעכו אה
 שרע לו כחוסה שחזה אומר אפי' אינו קן ומה שאחיה אומר שחוסה
 וחקטו כחוסה איני רחל כי ידפישי שאינו שוק מה שחוסה חומר שחייב לו
 וכן פירש כלן רבינו שומא ז"ל והוא מוצר כחוסה כחוסה חל חוה כדרי רמלוח
 קן ומשעה על שק כחוסה אחרים זה אל זה כיה לביכ' ואפי' לפי דבריו
 כיה הוא אומר ככר שיימיה נראה שכבר שמו ארזו וכוהו דכרתי און
 צריך לעיל פליס ומש לחנן אה ככר וכוהו דכרתי דלשכחיה ללא צריך
 למיק דכיה ג"כ מליכ' שירלח למכר שיהיה שלו והלא צריך להחזיר וכו'
 ליה דברים שמשון חובל נעש אלה כחוסה אפי' ורבא אה הוא מדברים
 כחוסה לכחוסה ולהכיר ואינו יסל לפסוק עליו עד כדי דמיו וא"כ צריך
 למיק דכיה פליס ולהכיר עדים על מה שחוסה לו והא חן על עדים יסוד
 ורבא כיוה ליה חזיון צריך להכיר רחל ועדים על חבוסה וכל שחוסה
 כיה אינו מדברים כחוסה להכיר וכלכיר ויסל לפסוק עד כדי דמיו
 ונמך הוא כן כן וכן פירש ז"ל. עוד חר ובידו רחל מלשן כחוסה
 ז"ל פ' י' : (מלכות מלוה לוה) מלוה שכל לב"ד וכוהו משכון כיו וואמר זה
 משטנו של פלוני הוא ואפי' רחל למכרו ולהכיר חביו כ"ד נוקקן למכר
 לו כחוסה עד שיהיה לוח וישטן שכרי אה רחל לומר לקוח הוא כיו וואמר
 ובציחין על עשה למכרו כפי עדים כדי בידע כלום כמה נמכר עד כהן
 וכחמה ששכרי כרמני' ז"ל ים כפסוק ח' כחוסה כחוסה ורמז שחוסה
 כחוסה כחוסה כחוסה שחבוסה מן כחוסה שחוסה חל כחוסה כחוסה ז"ל כן
 לכחוסה שלח חזיון רחל כחוסה לקיים כחוסה כיו שיהיה שחוסה חוסה כחוסה
 אחרת אלה מלי כהן לעמוד עמו כיון רחל שישיה שאלו הכחוסה על
 פלוני כחוסה לפי זה מה שחמלוה על המשכון אפי' צריך לרלוהו אלו
 שאפי' שלא ידעו אה הוא חייב לו דבר וכן לא ידעו אה המשכון הוא אלו
 און אחרים לו כחוסה עד שיהיה וישטן שכרי אה סיה רחל למכר לקוח הוא
 כיו וואמר וכן מוכרו וכלם ככ"ד כיוי ולא סיה צריך כרמני' ז"ל

[ז' פ' י' (מלכות מלוה לוה) מלוה שכל לב"ד וכוהו משכון כיו וואמר זה משטנו של פלוני הוא ואפי' רחל למכרו ולהכיר חביו כ"ד נוקקן למכר לו כחוסה עד שיהיה לוח וישטן שכרי אה רחל לומר לקוח הוא כיו וואמר ובציחין על עשה למכרו כפי עדים כדי בידע כלום כמה נמכר עד כהן וכחמה ששכרי כרמני' ז"ל ים כפסוק ח' כחוסה כחוסה ורמז שחוסה כחוסה כחוסה שחבוסה מן כחוסה שחוסה חל כחוסה כחוסה ז"ל כן לכחוסה שלח חזיון רחל כחוסה לקיים כחוסה כיו שיהיה שחוסה חוסה כחוסה אחרת אלה מלי כהן לעמוד עמו כיון רחל שישיה שאלו הכחוסה על פלוני כחוסה לפי זה מה שחמלוה על המשכון אפי' צריך לרלוהו אלו שאפי' שלא ידעו אה הוא חייב לו דבר וכן לא ידעו אה המשכון הוא אלו און אחרים לו כחוסה עד שיהיה וישטן שכרי אה סיה רחל למכר לקוח הוא כיו וואמר וכן מוכרו וכלם ככ"ד כיוי ולא סיה צריך כרמני' ז"ל

משכון מן הנכרי בריבית מותר לישראל אחר לפדותו, אלא בדרך זה שימכור הישראל ראשון לישראל שני המשכון כדי שיהיה הריבית שיעלה מכאן ואילך על המשכון שלו. ואם לאחר זמן רוצה הישראל ראשון לחזור ולפדות המשכון אליו מותר לו ליתן לישראל השני הקרן שלו וגם הריבית שעלה על המשכון בזמן היותו בידו, וישראל השני יחזור וימכור לישראל הראשון את המשכון שיהיה שלו ככתחילה. וכתלמוד פ' הריבית (כ"מ סה, ב) איתא מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיה לי מעות תחזירם לי אסור, לכשיהיה לך מעות אחזירם לך מותר. ודייקנן התם מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, אמר רב סיפא דאמר ליה מדעתיה. ופירש"י¹⁰ כלומר אם ארצה אחזירם ולא שתתבעני בדין הילכך מותר דאי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרם, אבל רישא שע"כ צריך להחזירם מעיקרא לאו מכר הוא, עכ"ל. ובהגה"ה באשירי¹¹ בשם א"ז¹² שפי' בשם ר"ח¹³ פירוש אחר אמדעתיה ע"ש.

ומהשתא נבאר שאלתינו, כבר מבואר לעיל דמור"ם ואשירי ס"ל דבתר זקיפה אזלינן אפילו בריבית שלא עלה עדיין חשוב הוא כקרן. וא"כ אין תקנה להקנות כתב הנוקף עם הנכרי מישראל לחבירו שיעלה לו ריבית בכל שבוע מה שהוא רב או מעט, והואיל ונוקף החוב עם הנכרי כל דמי החוב קרן וזקיפה הכל חשוב ממונו של ישראל. ואשתכח מאי דשקל בריבית כל שבוע לאו מיניה דנכרי קא שקיל אלא מממונו של ישראל¹⁴ בשכר המתנת מעותיו שמקדים ונותן לו עתה קודם הגעת הזמן הזקיפה. ודאי אם היה רוצה לקנות עתה החוב לגמרי בפחות מדמי הסך שכתוב בכתב, כגון שיחשבו כמה עולה הריבית עד זמן הזקיפה וכפי אותו ערך יתן לו עתה פחות, כה"ג שרי לגמרי

כדאיתא בהדיא בירושלמי לעיל דמייתי סמ"ג ואשירי וכדמפרש שם בהגה"ה יפה. ואפי' אם אינו רוצה ליקח כולו אלא מקצת החוב בדרך זה נראה דאין חילוק כלל בין למכור ולהיות כולו או מקצתו¹⁵, אבל אם אין בדעתו של המוכר למוכרו לחלוטין, אלא רוצה לחזור ולקנותו כשיהיה לו מעות צריכים לעשות בענין זה שלא יהיה בטוח לגמרי בתנאי גמור להחזיר לו, אלא בטוח בחבירו שקונה ממנו שלא ישנה את דבורו יקנה ממנו חבירו בקנין גמור ויבטיח אותו אח"כ בדברים אמתיים לכשיהיה לו מעות יחזור וימכור אותו לו¹⁶, בדרך זה פ"ח לעיל. ופירש"י יאמר בתחילה אם ארצה ולא שתתבעני בדין אבל אחשב כדאי אם לא אעשה, ואי גברא דמהימן הוא מסתמא לא ישנה בדבורו.

והשתא לפי דוגמתינו ושאלתינו שנוקף מניסן עד שבט י' ליטרא עבור חמשה ליטרא וריבית עולה בכל חדש חצי ליטרא לריבית, אם יקנה ממנו החוב כולו או מקצתה בסיון נמצא שכבר עלה ליטרא לריבית, וא"כ יכול ליתן לו י"א ליטרא והרי כולו שלו היא מאז, ואם חציו יתן לו ה' ליטרא וחצי ואם רוצים בדרך המבואר בשאלה שיפדה רק כמו שהיה הקרן הראשון, ובעל מנת שיתרצה לחזור ולמכרו לו וכדמבואר לעיל, אם קנה ממנו בר"ח סיון ויחזור למוכרו לו בר"ח אב, יחזור לו זה ויתן לו י"א ליטרא שהרי עולה ריבית ליטרא באלו שני חדשים סיון ותמוז בזמן שהיה החוב קנוי לו, ואע"פ שמתרבה ממון שמעון מיד ראובן ואין יד נכרי באמצע כלל, מ"מ הואיל ודרך מקח וממכר הוא שרי כההיא דכתיבנא לעיל בשם א"ז ואשירי, במוכר משכון לחבירו וחוזר וקונה מאתו. אלא דהתם הריבית לא נעשה לקרן של הישראל כמו בנ"ד¹⁷, לכך הוצרכתי לבאר כאן תקנתו להתיר, הנראה לע"ד כתבתי.

סימן דש

דע"ז דשמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, לא חזינן רבנן קשישי בדורותינו דהוו מורו לנהוג עתה שמיטת כספים. ואדרבה שמעתי שהיה אחד טוען שמיטת כספים לפטור מהלוואה היה נחשב כאחד מן המתמיהים. גם אותו שהיה טוען שמיטה לא היה טוען טענה זו, אלא אם כן היה לו בלאו הכי אמתלאות אחרות שדא ביה נרגא. וכה"ג כתב ג"כ בטור חושן משפט¹⁸ מתשובת

שאלה: חוב שעברה עליו שמיטה אם יכול המלוה לכופו ללוה בערכאות של נכרים שיפרענו, כיון שכתב בשטר בין ברני ישראל ובין ברני נכרים, אי קא עבר על לא יגוש או לאו

תשובה: יראה אע"ג דכתב ר"י וכן מוכח מדברי ר"ת² וכמה גאונים³, וכן מפ"י רש"י פ"ק

10. סו, א ד"ה אל. 11. שם סו' כ"ו. 12. פסקי כ"מ סו"ס קפ"ה. 13. ראה דבריו באוצה"ג ושי"ק שם. 14. רמ"א (סי' קס"ט סי"ח). 15. ש"ך (סי' קע"ג סק"ט) ע"ש. 16. רמ"א שם. [ותנאי זה מיירי דמ"מ משום ריבית ליכא, דאלי"כ ל"מ תנאי כלל כמש"כ מל"מ (פי"ד ממ"ל הי"ד) משם מהרש"ך (ח"ג סי' ב') בשם מהר"א מונסון ע"ש]. 17. ויכול לקצוץ עם הישראל השני בפחות — ב"י ורמ"א שם דכ"מ מד' רבינו.

סי' דש: 1. קדושין לח, ב תד"ה השמטת. 2. ע"י גיטין לו, א ד"ה בזמן וערכין לב, ב ד"ה מנו וספר הישר חדו' סי' קכ"ג וסי' תקנ"א. 3. רשב"א וריטב"א ושאר גיטין שם וראב"ד והתרומות (שמ"ה) [וע"י ביה"ל ח"ב סי' א' בארוכה]. 4. ט, ב ד"ה האי מאן. 5. סי' ס"ז.

רמ תרומת סימן דש הרשן

במפולת יד, וכתב ר"י¹¹ דאע"ג דאיכא כמה סתמים דלא כרבי יאשיה, מ"מ בדורות אחרונות בימי ר"ג בר יצחק הקילו לנהוג כרבי יאשיה. הא קמן דאפילו באיסור דאורייתא סמוכים דרי בתראי אחר תנא נגד כמה סתמים. כל שכן במאי דתקון רבנן רק לזכר שביעית, דנוכל לסמוך אחד שינויא דגאון אע"ג דגאוני קמאי לא בעי לסמוך עלה. אבל משום דכתב בשטר דיכול לכופו בין בדיני ישראל ובין בדיני נכרים, והיה ר"ל שלשון זה משמע שהתנה עמו שלא ישמטנה, ואמרינן בפ"ק דמכות (ג, ב) המלוה את חבירו שלא תשמטנה שביעית שביעית משמטתה, על מנת שלא ישמטנו שביעית אין שביעית משמטתה. ופירש"י שם¹² הטעם דהמתנה שלא תשמט שנת השמטה אין זה תנאי דאין שנת השמטה מסורה בידו ולהתנות עליה שלא תשמט. אבל המתנה על עצמו שלא ישמיט הוא בשביעית כל תנאי שבממון תנאו קיים. אין נראה שלשון זה כולל שמוחל תורת שמיטה¹³ דאין כותבין לשון זה בשטרות, אלא להך שופרא דמילתא שאם ידחה הלוח למלוה בדיני ישראל שיוכל זה לכופו בדיני הנכרים, אבל לא קבל עליו כלל כלשון זה שאם יתרה בדיני ישראל ולא ידחנו בכלום שיכריחנו בדיני האומות, וא"כ אין כאן מחילת תורת שמיטה.

וההיא דלעיל מתשובת הרא"ש דאם כתב בשטר בין שהם דתיים ובין שאינם דתיים דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה, נראה דאינו ר"ל דמטעם שמיטה הוה מתנה על מה שכתוב בתורה, דהא ברירנא לעיל דמצי להתנות על עצמו שלא ישמט, אלא ר"ל דמה שמתנה לכוף בדרכים שאינם דתיים זה מתנה על מה שכתוב בתורה, דהתורה ציוותה שלא לעבור על דת וההלכה רק ללכת בחוקי התורה ודתותיה.

וא"ת דכה"ג שרי אפילו בלא תנאי לכוף הלוח בשמיטה ע"י שלטוני האומות, וכה"ג לא קרינן לא יגוש כדמשמע מתוך פירש"י פ' השולח אהא דקאמר ותליא ליה עד דקאמר הכי כלומר במתנה אני נותן לך (גיטין לו, ב). ופירש"י¹⁴ אם ירצה הלוח לחזור בו כשיאמר לו המלוה משמט אני אם גברה יד המלוה יתלנו על עץ עד דאמר במתנה אי נותן לך, ואין כאן לא יגוש דלאו בבית דין קתבע ליה ע"כ. הא קמן היכא שאין כופהו ע"י ב"ד לית בה משום לא יגוש. וערכאות של נכרים לאו ב"ד מיקרי כלל דהא דרשינן לפנייהם ולא לפני הנכרים, יש לומר דשתי תשובות בדבר חדא דאפי' שרי לכופו בזרוע ובגבורת יד אפ"ה על ידי נכרים אסור לעשויה¹⁵. דכה"ג כתב מרדכי

הרא"ש⁶ שבאותה מלכות שהיה בו הרא"ש לא רצו לדון בה ולנהוג שמיטת כספים, וצווח הרא"ש ככרוכיא על ככה ולא אשגחו ביה, ואמרו לו דיש להם יפוי כח בשטרותיהן שכתבו בהן שיוכל מלוה לכוף הלוח בכל הדרכים בין שהם דתיים ובין שאינם דתיים. והיו רוצים לומר דעל ידי שופרא דשטרא היו יכולין לכוף הלוח שהרי מחל לכופו שלא כדת. וכתב הרא"ש על זה דלא מהני דהוה מתנה על מה שכתב בתורה, ומ"מ מסיק שם דהוה היה נוהג שמיטה והיה דן כך ואעפ"כ לא היה סותר מנהגם, ע"כ.

ונראה למצוא קצת טעם וסברא אמאי לא נוהגים תורת שמיטת כספים עתה בדורותינו, משום דק"ל כרבי דשמיטת כספים בזמן הזה אינו אלא מדרבנן זכר לשביעית, אבל מדאורייתא בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים. כך דרש לה רבי בתלמודא (קדושין לח, ב), וא"כ נוכל לומר דלא תיקנו זכר לשביעית אלא בארצות שקרובים לא"י כגון בכל ומצרים. וכה"ג תירץ ר"י⁷ בחד שינויא דמהאי טעמא לא נהגינן דתרומות ומעשרות בארצינו, דאשכחן דהוה נהיגי בהו האמוראים בכבל דלא גזרו בח"ל רק לארצות הקרובים לא"י ולא ברחוקים. ואע"ג דחלה נוהג בכל הארצות וחילק בה, משום דחלה דמיא טפי לחובת הגוף מלחובת קרקע, משום דבעל העיסה חייב בה ולא בעל הקרקע, ול"ד לתרומות ומעשרות דחובתם רק על בעלי קרקע. ולפ"ז כל שכן שמיטת כספים שתנהג בכל הארצות דחובת הגוף ממש היא, כדאיתא בהדיא פ"ק דקדושין קרוב לסופו (לח, ב). י"ל דמ"מ הואיל ואתקש שמיטת כספים לשמיטת קרקעות, ושם שמיטה חדא הוא דתרווייהו בקדושת שביעית תלוי, ובזמן הזה לא נתקן אלא זכר לשביעית דמיא טפי לחובת קרקע מחלה. וכן משמע התם פ"ק דקדושין דהא אי לא הוה קרא הוה דרשינן דאפי' בזמן השמטת קרקע לא תנהג שמיטה בח"ל אלא בא"י. והשתא נמי דרביה קרא, מ"מ דמיא נמי לחובת קרקע משום דשם שמיטה חדא היא כדפרישית.

והא דכתבו המחברים⁸ דר"ת כתב פרוזבל בימיו, וכן הא דלעיל דכתב אשירי דיש לנהוג תורת שמיטת כספים, אפשר לא ס"ל כהך שינויא דר"י דיש לחלק בח"ל בין ארצות קרובות לרחוקות, וכן הוא האמת דר"ת⁹ תירץ ההיא דתרומות ומעשרות בענין אחר משינויא דר"י. אכן אנן אשינויא דר"י סמכינן לענין שמיטה¹⁰. וגדולה מזו אשכחן לגבי כלאים דנהוג עלמא כר' יאשיה דאינו חייב עד שיזרע חיטים ושעורים

6. כלל מ"ו ס"י ד. — [ועי' כלל ע"ז ס"י ד' ומהרי"ק שורש צ"ב]. 7. קדושין לו, ב תוד"ה כל. 8. תוס' ושאר גיטין לו, ב ד"ה אלימי. 9. מובא ברא"ש קדושין פ"א ס"י ס"ב. 10. רמ"א (ח"מ ס"י ס"ז ס"א) וכ"כ מהרי"ק (שורש צ"ב) ועי' לבוש שם. ועי' גר"א (סק"ז) וש"ך (סק"ד) וקצוה"ח (סק"א) ותומים שם. ועי' בבאה"ג בשם שלי"ה, ועי' משכנ"י (ח"מ ס"י ל"א) ופתי"ש שם. 11. קדושין לט, א ד"ה לא. 12. ד"ה לדידי מיפרשא. 13. בחשו מהר"ל החדשות (ס"י קצ"ז) איתא להדיא סברא זו. 14. ד"ה ותלי ליה. 15. רמ"א (ח"מ ס"י ד' ס"א) ועי' מהרי"ק (שורש קס"א).

רמא	הרשן	סימן שה	תרומת
<p>כלל. ואע"ג דמקושיית אשירי¹⁷ דמקשה אפירוש רש"י דא"כ בטלת תורת שמיטה, משמע דמעיקרא כפירת פירוש קאמר רש"י, צורתא דשמעתא לא משמע הכי כלל למדקדק שם. ודברי אשירי אפשר ליישבו וגם אחרי דכתב שם אשירי דלא נהירא פירוש רש"י, דרצה לומר תליא ליה שיכופו בזרוע אלא פירושו שתולה לו עיניו דרך חינוך, שיאמר לו אעפ"כ במתנה אני נותן לך. וכ"כ סמ"ק¹⁸ וכן משמע בפשיטות בסמ"ג¹⁹. וא"כ ליכא למיסמך אפירוש רש"י ולכוף ע"י נכרים כלל²⁰.</p>			<p>שלהי הגזול קמא¹⁶ דאפי' במידי דינו כל דאלים גבר אין לתקוף ולאם אחד על חבירו על ידי נכרים כלל, דמכוער הדבר לעשויה על ידי נכרים. ואידך דמשמע מתוך פירוש רש"י ומתוך הסוגיא התם דתליא ליה עד דאמר הכי, קאי דווקא אהיכי דכבר החזיר הלוה החוב למלוה ואמר לו מלוה משמט אני כמו שצריך לומר, ואם אמר לו הלוה אעפ"כ במתנה אני נותן לך שרי לקבל. ואהא קאמר ותליא ליה עד דאמר הכי, אבל לתוקפו בזרוע מעיקרא כדי לפרוע לא אשכחן</p>

דיני תובע ונתבע, ודיני שטרות והרשאה ופקדון

סימן שה

ושעתא קא עבר אי לא מהדר, הי"נ מחוייב לאהדורי ככל שעתא, אלא דמגו שלו לא הפסיד בשביל חזרתו. וההיא דכתב במרדכי פ"ק דב"מ⁹ בשם רבינו יואל ורבינו רענגש"כורג¹⁰, הלכה רווחת בישראל כל שבידו נאמן לטעון עד כדי דמיהם ל"ש מלוה ול"ש פקדון¹¹. י"ל דר"ל נמי התם לענין זה שלא הפסיד המגו שלו, דבהכי איירי התם, אבל איכא למימר דמודו כולהו דמחייב לאהדורי כר"ת.

והשתא לפי ר"ת ורבינו צרפת שהסכימו לתקנות העיקול היה נראה דכ"ש הוא, שלא יוכל

לעכב הפקדון שביד חבירו מחמת שום תכיעה. וא"ת דאדרבא דוקא מה שבידו תקנו הקדמונים שלא לעקל, משום דחשו לתיקון העולם שלא תהא דלת נעולה בפני המפקדין ומלוזין, כי חשו העולם שמא הנפקד או הלוה יתבע מלוה ישנה על הפקדון או על המלוה כדי שיעכבם בידו. אבל למה ניחוש שיכוא אחד לעקל מה שביד אחרים, כיון דלית ליה ביה רווחא, שהרי מונחים ביד אחרים. וההיא דבשמעתא קמייא דב"מ (ג, א) דקאמר לחד שינוייה דלא קניס ר"י אלא היכא דאית ליה פסידא לרמאי כי היכי דלודי, אבל כי לית ליה פסידא סבר דלא יודה, אע"ג דלית ליה נמי רווחא, כיון דמונח עד שיכוא אליהו מ"מ חיישינן דלא יודה. ורבנן דפליגי אר"י יוסי התם, מסיק התם דההיא שינוייה ליתא, מ"מ אהך סברא דלא מודה אע"ג דלית ליה רווחא ליכא מאן דפליגי, אלא מטעם דלא קנסינן כי היכי דלודי, אלא

שאלה: ראובן יושב בעיר שיש בה ב"ד או שעירו סמוכה לב"ד פלוני, ויש לו ממון מופקד בבית לוי היושב בעיר אחרת שיש בה ג"כ ב"ד או שהיא סמוכה לב"ד אחר, ושמעון יש לו תביעות על ראובן ובא לעירו של לוי וצוות בכח ב"ד שבעיר או הסמוכה לה לעכב לו הפקדון שביד לוי, ורצה שידון ראובן עמו באותה העיר שהפקדון שם בב"ד שלה, וראובן משיב דבעי למהוי ציית בעיר שהוא דר שם בב"ד שלו, הדין עם מי.

תשובה: יראה בתחילה צריכין לבאר באיזה צד יכול לעכב הפקדון אף כששניהם בב"ד א' ובעיר א'. ובמרדכי סוף פ' המקבל¹ כתב דיש תקנת חרם קדמונים שלא לעקל ולעכב הפקדון והלוואה מחמת הלוואתו. אמנם מוכח התם דמקומות מקומות יש ונהרא נהרא ופשטיה, שהרי כתב לעיל מיניה² דיש מקומות שנוהגין דדוקא מלמדי תינוקות אין יכולין לעכב ספרים שבידם רק מחמת שכר לימודם. משמע בהדיא דאדם אחר יכול לעכב אפילו הנשאלין לו מחמת תביעתו שיש לו על בעל הספר וכ"ש שאר חפצים. ותו מייתי התם במרדכי³ דאיכא גאון⁴ דסבר הכי להדיא, דיכול לעכב פקדון שבידו מחמת הלוואתו. אמנם מייתי נמי⁵ ראבי"ה⁶ תשובת ר"ת⁷ שהשיב לרבני צרפת והסכים להם דאיתא לתקנות העיקול⁸. וכתב דהקדמונים עשאו כמאן דחובל אוכל נפש דבכל שעתא

16. ב"ק סי' קי"ז. 17. גיטין פ"ד סי' י"ט. 18. סי' ר"א. 19. עשין קל"ג. 20. ע"י טור (חור"מ סי' ס"ז), וע"י מהרי"ל שם ותשו' מהרי"ל ברונא (סי' קכ"ז).

סי' שה: 1. ב"מ סי' ת"ז. 2. שם סי' ת"ד. 3. שם סי' ת"ש. 4. ר' עמרם גאון — ע"י בתשובה"ג הרכבי (סי' תנ"ד) ותשובה"ג אסף תרפ"ז (סי' י"ד וק"ח). 5. במרדכי שם סי' ת"ז. 6. סי' תתקצ"ד [כ"א]. 7. ע"י ס' הישר חדו' סי' תרפ"ב וב"מ קטז, א תוד"ה והא. וע"י מכ"ב ד"פ סי' נ"א ותשו' מימוני משפטים סי' נ"ה [וע"ש סי' א']. 8. ע"י באר הגולה (י"ד סו"ס של"ד אות קכ"ב). 9. סי' רכ"ו. 10. ע"י מהרי"ו (סי' כ"א). 11. ע"י רמ"א (חור"מ סי' ע"ב סי"ז) ונו"כ ומהרי"ו שם ומהרי"ל החדשות (סי' קמ"א) ותשו' שבוי"י (ח"ב סי'

קמח שפתי בהן

חשן משפט שיח-שיט הלכות שוכר

מאירת עינים

בן שזו מדרת סדום היא. כלומר זה נהנה זה אינו חסר, דמה לו שיטתן להמשיך או שיטתן לאחריהם הנמלאים ונכאם אללו, יקח מהן דמיס וימנע להמשיך, ויפין על מדח סדום: ג וואם אין אתה צריך מכור לאחריהם. לשון הגמרא פרק הנושא (מבוכות ק"ג ע"א) טמון וזינן טמון ואומי, ופי' ש"י [שם ד"ה טחון] והר"ש [שם פ"ב סי' ה'] דר"ל כיון שאמה עשיר קנה מיטין וטמון וזינן את הקמה לאחריה, ומה שאמה צריך לניבך טמון אללו ואומיניו צניבך, עכ"ל. והמחבר העמיק לשון הרמב"ם [המובא בצינונים אות א'] והוא תפס לשון הגמרא נקיטור. מיהו צריך שדע שר"י צעל

סימן שיט סעיף א' א) מי בעל הרחיים והרי אינו צריך לטחון שם א' אם שהכנים פירותיו. עיין בהשגחה יש לשוכר חטים שצריך לטחון לעצמו או מהרש"ם [ר"מ] סי' רנ"ו [ק"ש]: לאחריהם כופין אותו ליתן דמי טחינת עשרים סאה בשווי מדרת סדום היא ואם אין לו יכול לומר אין לי דמים והריני טוחן לך כמו ששכרתי ואם אין אתה צריך מכור לאחריהם.

סימן שיט

מי שהטעה חבריו עד שהכנים פירותיו לביתו

ובו סעיף אחד

א א' א' מי שהכנים פירותיו ללבית חבריו שלא מדעתו או שהטעה עד שהכנים ציננים ומקורות סימן שיט א' רמב"ם שם פ"ו משכירות דין ו'.

וזינן הוא לרווחא דמילתא דכלאו הכי נמי אין יכול לחזור משכירתו ע"ש, וגם ה"ב הביאו, ומהמימה שקייר המחבר כאן ומור"ם ז"ל ולא כחזו מנה כלום, ולדבריה מהמינה טעם דכחזו ז"ל, ואם אין אתה צריך מכור לאחריהם, משמע דנמקום דלא מצי למימר ליה הכי צריך ליתן לו דמי הטחינה, וזה יתאם לכו"ע, וגם לחזור ליקח מידו הרחיים נראה דהלכה כהר"ש והטור דאינו יכול ליקח מידו עד סוף הזמן כי טעמם צדור, וז"ע. ולישב המהימה הנ"ל מהרמב"ם והמחבר נראה לענ"ד לומר, דהרמב"ם כתב האי דינא לפי דרך העולם או שאפשר שגירסאמו ופירושו בגמרא כן היה, שלא מיידי (שהמשכיר) העשיר וקנה רחיים אחריהם, אלא העשיר ומו לא נתן לטחון צדחיים רק קונה לתמו מהמזוי מפלטור מהשוק, וס"ל דאם אין לשוכר חטים לטחון וליתן להמשיך דמיו, אזי יכול לומר להמשיך קיים תנאך לטחון אללי או מכור וכתב לאחריהם והיינו העמיד אחר במקומך ואטמון לו, משו"ה קילר הרמב"ם וכתב ז"ל, ואם אין אתה צריך מכור לאחריהם, ולא כתב קנה מיטין ואטמון לך ומכור הקמה לאחריהם, אלא ר"ל מכור וכתב לאחריהם, וס"ל להרמב"ם דטענה זו מנויה לעולם וטענה נוספת היא, משו"ה אין שייך לומר שהמשיך יחזור בו משכירתו הלא שונה, וגם למה ליה לחזור בו, כיון דזה שמיס הוא שימלא אחריהם להעמינן במקומו למה יפקיד לנפשו, וס"ל ג"כ דהגמרא דקאמר טמון וזינן טמון ואומיניו לאו דוקא קאמר אלא חדא מנייהו נקט, וזוהי יתיישב הכל, קילור לשון דהרמב"ם ועיניו ודו"ק:

סימן שיט סעיף א' א) לבית חבריו שיא מדעתו כו'. כן הוא לשון הרמב"ם [המובא בצינונים אות א'] שהסוה הנכסה שלא מדעת צעל הציט להטעה את הבעה"ב, אבל רבינו ירוחם [נחבי ל' ה"א] כתב שיש חולקין וס"ל דהיינו דוקא בחזר דלא קיימא לאגרא ומטעם דעדיד אינש דינא לנפשיה [ב"ב ק"ז ע"ב], אבל לא בחזר דקיימא לאגרא. וזכרתי [סעיף א'] דכתיב דמהר"ש [ב"ב פ"ה סי' כ"ו] והטור משמע דס"ל דאפילו בחזר דלא קיימא לאגרא, נהי דמצי למיעבד דינא לנפשו ולהזילאו מצימו, אבל אינו רשאי למכור מנוף הקטורה לשכור צדמיה פועלים להזילאו, וגם אינו רשאי להזילאו ולהניחו במקום הפקר שיפקד שם, ודוקא היכא שהטעה לבעה"ב עשה שאלה כהוגן אמרינן שכאשר עשה כן יעשה עמו דבר שלא כהוגן ע"ש:

מורי וזה

בה השוכר. ונראה לענ"ד דדברי התוס' נכונים, ויש לדרקך בגמ' שאמר שהעשיר המשכיר וקנה לו רחיים וחמור למה לי, אלא דהענין הוא דהעשירים לא היה מספיק להם טחינת רחיים מה שאדם טוחן ברחיים של יד, או אפשר שאין מאכל עשירים אותו הקמח, שאינו נטחן יפה כמו שנטחן ע"י בהמות, נמצא שמשעה שהעשיר הוצרך לרחיים של חמור וממילא בטלה השכירות, ודמיה לההיא דאמרינן בפרק אלמנה ניונית [שם צ"ז ע"א] והלכתא זבין ולא איצטרך ליה זחי הדרא זבני, וכמ"ש ריש סימן ר"ז [סעיף ג'], וה"ל כיון שנעשה עשיר והוצרך בע"כ לרחיים של חמור בטל השכירות, כיון שגילה מתחילה דעתו שלצורך מוזהרין וטחון לו הוה ממש כההיא שוכרנו, משו"ה הוצרך לומר שהמשכיר יכול למכור מה שיטחון לו זה ע"כ לא בטיל השכירות. והרא"ש לא נחית לכל זה אלא פירש הפשט שבלא צורך והכרח קנה לו רחיים שניים, ע"כ יפה כתב לפ"ז שאין השכירות בטלה, וכן העתיק רבינו [הטור] בריש הסימן וקנה רחיים כו', דמשמע רחיים כמו

באר הגולה
ריחא וחמרא, לטחון זה מונוט צימו. [וש"י שם ד"ה זבין]. ג. מסקנת הגמרא שם. ד. כדאמר ליה רב עיראל לרבינא שם.
סימן שיט סעיף א' א. לשון הרמב"ם צ"פ"ו מהלכות שכירות דין ו'.

ביאור הנ"ל
מי שהכנים כו'. רמב"ם [פ"ו משכירות ה"ז], ולמד מדין הטעהו [ב"ב ק"א ע"ב]:

סימן שיח סעיף א' א. מדרת סדום. כלומר זה נהנה זה אינו חסר, דמה לו שיטתן להמשיך או שיטתן לאחריהם הנמלאים ונכאם אללו, יקח מהם דמיס וימנע להמשיך, ויפין על מדח סדום: ב. מכור. עיין בסמ"ע [סק"ג] ציבור הדברים ופירושו, ומה שיש מילוק בזה לדינא צינת שיעת הרמב"ם לשיטת הר"ש והטור, ע"ש:

גליון מהרש"א
סימן שיח. סעיף א. שזו מדרת סדום היא. עיין סמ"ע סימן סק"ב בשם הר"ש [ב"ב פ"א סי' מ"ח] באינן נכאם לתוק. סמ"ע סק"ב. מ"מ יכול המשכיר לחזור משכירתו וליקח מידו הרחיים חזר ומונו. דיאלגר הנשכיר גם לדידי את לי פקידא. שם. אבל הר"ש והטור ס"ל כיון דקילר שכירות ליומא ממכר הוא אינו יכול לחזור וליקח וכו'. לשון הר"ש "ומי הקוין לקנות רחיים ויפקיד השוכר", ולכאורה אף נגפלו לו הרחיים צדושה, מ"מ אין טענה המשכיר "גם לדידי את לי פקידא" טענה לנטל חזר הזמן, ואולי כיון דנגמרא לא נוכר ששכרו לטמן, והיה אפשר לומר דהיה נהון לי יום של הדעה, והיה אפשר לדמותו למה דליתא סימן סעיף י"א דיוכל לומר אינו צריך לומר דמיס וימנע להמשיך, ויפין על מדח סדום: ג. לשון הגמ' [ב"ב ק"ג ע"א] "למך אישמר" מסכים תפסידו אתה, ומשו"ה כתב הר"ש ומי הקוין וכו', וא"כ דושה ללכלה לברייה דאמרינן הוה ליה לארועיה שם נכפיק י"ג, ולשון הגמ' [ב"ב ק"ג ע"א] "למך אישמר" מסכים לפרש זה. אף לשון התוס' [שם ד"ה ולא אמרן] "ויכול לנטל המקם קודם הזמן", משמע חזר זמן ממש. על כן יראה, למה שכמנני בגליון סימן סעיף ב' עיין שם, ומשו"ה גם

מארת עינים

חשן משפט שיט הלכות שוכר

מארת עינים קממ

בן ויש אומרים דצריך להודיעו כו'. מדברי מור"ם ז"ל עכ"פ מחזיק הנעשה להודיעו לבעל הפירות שיצוא ויקח פירותיו שכתב דין זה בלשון יש אומרים, מוכח דס"ל דפליגי בעל סנהא זו עם בעל הסנהא שהניח הממזר, שדעת הממזר היא דעת רמב"ם שם בשוק, ואם לא הודיעו זה חייב באונס גם לדעת הרמב"ם, וחו [המובא בציונים אות א'], ס"ל דאין אלא מדה חסדות להודיע, ואם לא יראה לעשות חסדות פטור אף אם לא הודיעו ויפקד, והיש אומרים ס"ל דצריך להודיע, ואז אם יופקד פטור, אף אם לא הודיעוהו חייב באונס הפירות, וכ"כ הב"י וה"מ בה"ש [פרישה] דלא פליגי, אלא הרמב"ם [למדני] גלימיון דמדה חסדות היא שלא יוציא הנעשה מנימו להניחו בשוק כמקום הפקר, אלא מודיע לנ"ד, והן ישכרו פועלים להניח הפירות כמקום מונע, אכל לבעל הפירות אין צריך להודיעו אפילו ממדה חסדות, דאם יודיעו ודאי יצא ויכנס לתוך בית של זה להוציא הפירות, והנעשה לא ינחא ליה צה שיכנס לנימו כלל. ואם לא יראה לעשות מדה חסדות זו להודיע לנ"ד, אלא יראה להמקם ממנו ולהוציא ולהשליכן בשוק,

פירותיו והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותם ימשליכין אותם לשוק ימדת חסידות היא שיוודע לבית דין וישכירו ממקצת דמיהם מקום משום ²השב אבידה לבעלים אף על פי שלא עשה כהוגן ³ויש אומרים דצריך להודיעו "חמילה ואם נאנסו לאחר שהודיעו פטור.

ציונים ומקורות 3) ה"ש ב"מ פ"ה ס"ו וטו סוף פ"ב. סימן שיט 1) במהדרות באר הגולה ואילך: במקצת. 2) ב"ה בד"ר וברמב"ם, ובמהדרות קאבלי שכ"ו וכן במהדרות הרמ"א ואילך: השבת.

להודיעו שיצוא ויקח פירותיו מהשוק, ולא פליגי כלל, וזה צדור צעני. ויש לישב צדוק דברי מור"ם ולומר שדעת מור"ם היא דקמס וכתב ויש אומרים על דברי הממזר, שדקדק בדברי הרמב"ם והממזר בלשון דכחזו ז"ל, וישכרו ממקצת דמיהם "מקום" משום השבת אבידה, משמע מלשון זה דנקט שכירות מקום, ודאי מיירי שכר הוציא ואח"כ הודיע להנ"ד ששכרו מקום להניע אותן משום השבת אבידה, דאל"כ הוה ליה למימר ששכרו פועלים שיוציאו אותם למקום אחר, ועל זה פליגי הי"א וס"ל דצריך להודיע מחילה קודם הוצאתו, ומשום הכי דקדק רמ"א ⁴בלשון וכתב "חמילה" דו"ק*:

עבודת ה' ע"פ

טורי והב

כהוגן, ומסתברא טעמא דרמב"ם בזה. וכן מוכח לענ"ד (והסוגיא [מסוגיא] דהשואל [ב"מ ק"א ע"ב] בענין זה שאחד הטעה את האשה ונתנה לו מקום להניח יין שלו, ואח"כ גירשה, והוציאה היין מביתה לשוק למקום הפקר והוצאת יין לקחה מיין עצמו, ואמר רב אסי* גמולו ישוב בראשו כאשר עשה כן יעשה לו, ולא הוזכר שם הודעה שהודיעתו תחילה, ואדרבה מוכח שם שלא היתה הודעה, דאילו היתה [הודיעתו] [מדיעתו] לא היה רב אסי צריך להביא *קרא דגמולו ישיב וגו', דמי יכריח לשום אדם להיות נשכר שלא ברצונו כיון שהוא מודיעו שאינו רוצה להיות נשכר לו, אלא ודאי מיירי שלא הודיעתו ולא היתה צריכה לאותו מקום, משהיה הוצרך רב אסי [לפוטרו] [לפוטרו] [וטעם] [משמע] שעשו שלא כהוגן, אבל באין צורך לאותו המקום* אין רשות להוציאו עד שיוודעו תחילה, כנלע"ד עיקר:

לפניו בנתי 2) וכו' ב"ה דרב יו"ט

דאם טובדיה ר"ס

אולי צריך להוסיף ולא הטעהו

בפרק המניח [ב"ק כ"ח ע"א] בברייתא הממלא חצר חבירו כדי יין משבר ויוצא משבר ונכנס, ואע"ג דמוקי לה התם במשבר להביא זכיתו, היינו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה, נ* אבל למ"ד עביד איש כו' והכי קיימא לן [סימן ד'], הוה הברייתא כפשוטה. אלא דנראה לענ"ד דרמב"ם מיירי כאן שהוא צריך למקום שהפירות מונחים שם והיי דומיא דממלא חצר חבירו כו' שזכרנו, אבל אם אינו צריך ה"ל זה נהנה וזה לא חסר, אלא דמ"מ אם הוא מודיע שאינו מרוצה להיות נשכר לו ודאי גם בזה הדין עמו, כן נ"ל לדעת הרמב"ם, וגם רבינו [הטור] אפשר שמודה בזה ודאי יש ראייה ברורה על זה כמ"ש. וכן נראה לענ"ד להלכה דכל זמן שהוא צריך לאותו מקום א"צ להודיע כלל כההיא דהמניח, משו"ה לא הזכיר הרמב"ם כלל הודעה לבעל הפירות, וכן בחלוקה הב' שהטעהו, א"צ להודיעו כיון שלא עשה

ח"מ

3. ומזכיר שם גמולת דהטעהו אפילו הוא חזר דקימח לאגרא, משום דא"ל לכו"ע נחא לי לאגורי לדיך לא נחא לי לאגורי דנמי עלי כאריס אריס, וכן כתבו הר"ף [שם נ"ט נ"א מדפי הר"ף] והר"ש [שם ט"ו כ"ו] והטור. 4. רמב"ם שם. 5. הסמ"ע [סק"ב] והב"מ כתבו דגם הרמב"ם מודה שלאחר שהוציא הפירות לשוק צריך להודיע מיד לבעל הפירות, חסדות הוא שיוודע לו קודם שיוציא הפירות לשוק כדי שלא יהא צריך להשליכן בשוק, דשנא צין ההשליכה לשוק וצין הודעה יגיע איהו אונס בפירות ויחייב דיני שמים, ע"כ. 6. באשר"י [שם] וטור אין שם מיבט כלל.

כיצור הגר"א

ב. ויש אומרים כו'. ס"ל כמ"ש צ"י דהר"ש [המובא בציונים אות ב] פליגי עם הרמב"ם, אכל מלשון הטור משמע ללא פליגי רמב"ם מיירי נחמילה, ועיין סמ"ע [סק"ב]:

ואם לא הודיעו ונאנסו חייב מדיני דגרמי, אלא שהרמב"ם ס"ל דמדה חסדות היא שיוודע לו קודם שיוציא הפירות לשוק כדי שלא יהא צריך להשליכן בשוק, דשנא צין ההשליכה לשוק וצין הודעה יגיע איהו אונס בפירות ויחייב דיני שמים, ע"כ. 6. באשר"י [שם] וטור אין שם מיבט כלל.

פתחי תשובה

סימן שיט טעמא א"א. תחילה. עיין מ"ש הסמ"ע [סק"ב] דיש לישב דברי הרמ"א ולומר דמשמע ליה מדברי הממזר דמיירי שכר הוציא ואח"כ מודיע לנ"ד, ועל זה פליגי הי"א וס"ל צריך להודיע מחילה קודם הוצאתו, וע"ש, ובמשנה שד"ס, ס' ר"ל. [שי"ר סק"א]. וסיים הב"ב גוה ז"ל, ומיחו אם אותו שהנניס פירותיו לתוך מיד מן העיר דאי אפשר להודיעו, פשיטא דמיירי מדינא להודיע לבית דין ולא ממדה חסדות, שהי' אם לא יודיע לנ"ד וישליכן לשוק יפקדו והי"ל מוקי בדיים, עכ"ל.

באר היטב

ואחר איזה ימים בא בעל החבילה ומצא [שגג] * שנגב] הרבה מחבילתו וגם נתקלקלו כמה בגדים ע"י גשמים, וחבא לבעה"ב לדין לפני דין אחד, ואמר וע"פ הדין הבעה"ב פטור, רק למען השלום יתרוצה בעה"ב להפקיד הנשאר מהחבילה בביתו על חצי שנה. והוא י"ל ששמע הדבר הזה שאל להדיין מאין לו זה ש"פ הדין הבעה"ב פטור, והשיב לו כי היא גמרא ערוכה בב"מ דף ק"א ע"ב גבי ההוא גברא דובין ארבא דחמרא כו', והוכיח להדיין ההוא על פניו שטעה בדמיונו דלא דמי ליה אפילו כאוכלא לדנא, ואם היה פטור לבעה"ב בדין הוה ליה טועה דברר משנה וחזרו מכמה

גליון מהרש"א

כאן האונס בשכירות, ובעל החמ"ס ממוק דקרקע כחוקם בעליה עומדה, והי' אדך המוציא ולפניו י"ל דאשמועינן [לשוק אימתי], דאף דכבר התחיל במלכא, לאפוקי מדעת הרמב"ם צ"י סימן ט"ז [שם ד']. דהתחיל, גם כפועל נותן לו כל שכרו, וממילא כאן להשיק, גם בלא הטעם [בג"מ שם] טחון חזין, היה צריך להניח צידו החמ"ס. ובפירו' דכאן י"ל דשמיס יש לן דין פועל ונתיב דין בעל בית, דכמו דהרמ"ם שטרה להטחון, כן י"ל דהטחון שטר לבעה"ב לטחון לו והרמ"ם הוא שטר, ועיין סימן ט"ה סוף פ"ו, וכיון שבעל החמ"ס איש

ט"פ חז"ר

תנא יאיר סימן קסד חות

[סעיף ב] בהגה ובסופס הוספתי מה שנראה לי, אכן בקיצור נמרץ. והנראה לפע"ד כתבתי.

נאם הטרוד יאיר חיים בכרך

בשכרותם ואז אנוסים הם, רק אני מוכיחם ומענשם על השכרות. והוא דוגמא למה שכתבתי. וראשית דברי אלו הם מהר"ן [גימנות כא: דבור ראשון] הביאם רמ"א באו"ח סימן תר"ח

סימן קסה

לדנא. ולדעתי אם היה פוטר לבעל הבית בדין הוה ליה טועה בדבר משנה וחוזר מכמה טעמים.

האחד כי לדעת הדיין אפילו היה בעל הבית יודע למי החבילה שהונחה לביתו שלא מדעתו היה רשאי לזרקו חוצה, וחלילה לומר כן, דנהי דבעל הבית אפילו שומר חנם לא הוי על חבילה זו מכל מקום להפסידו בידים ולהשליכה חוצה [אסור]. לא מיבעיא אם דרך בעל הבית לקבל פקדונות כאלו בשכר, דודאי גם זה שהניחו סמך שבעת שיחזור ויטלו יתן לו שכרו, אע"פ דלאו שפיר עביד שלא הודיעו לבעל הבית מכל מקום בשביל כך אין לבעל הבית רשות לזרקו ולהפסידו אם לא אחר כמה התראות בעדים. ולא דמי לההוא עובדא [בבא מציעא שם], מטעם כי שם בעל היין התל באשה ונהג עמה מנהג רמאות דנסבה ושלח לה בתר הכי גט, ולכך שפיר אמר רב הונא שם כאשר עשה וכו' לא מיבעיא וכו' דדמיית עלי כאריא ארבא אפילו בחצר דקיימא לאגרא, משא"כ בנדון דידן אף אם זה הכניס חבילתו שלא ברשות בעל הבית להציל ממונו מה רעה עשה לו דנימא כאשר עשה וכו' ודמי עליה כאריא, אדרבה אם הניחו היה סופו לקבל שכר על זה כמו כל שעושה טובה עם חבירו. רק שבזה צ"ע רב, אחר שאין ההיזק של אנשי מלחמה ברור והוה ליה כמבריא ארי אם מדעתו של בעל הבית מניחו שם אפילו אית ליה פסידא ועיין בתוספות בבא קמא דף נ"ח ע"א ד"ה אי נמי.

אלא אפילו אם בעל הבית זה עשיר גדול ולאנו בר הכי לקבל שכר מפקדונות, ואינו עושה כך רק לשם גמילות חסדים לגואליו וקרוביו חנם אין כסף. דלכאורה סוגיית הש"ס הנזכר ובבא מציעא שם במה שאמרו לא מיבעיא

שאלה

ברעש מלחמות הצרפתים היו בני כפרים מברייחין לכרכים איש אצל אחיו ומיודעו ומכירו או בשכירות לזמן. והנה בעל הבית אחד מבני כרכים שרכו ההברחות בחדריו עד אשר כמעט מלאו מפה לפה עד אשר הוא עצמו לא היה לו מקום להניח בו דבר, ובדק בארגזים וחבילות לידע מי ומי המניחים לשם ומצא חבילה אחת שחקר ודרש של מי הוא ולא נודע לו של מי הוא, והבין שאחד מן בני הכפרים הכניסו בלי ידיעתו. ואחר שטרח ושאל וחקר לידע מי בעליו ולא נודע לו, נטל החבילה וזרקה לחצירו. ואחר איזה ימים כאשר יצא קול שפלוני זרק חבילה מחדרו לחצירו, בא בעל החבילה ומצא שנגנב הרבה מחבילתו וגם נתקלקלו כמה בגדים וכרים וכסתות על ידי גשמים. ותבע בעל החבילה לבעל הבית לדין לפני דייןא דפרסאה, ואמר שעל פי הדין הבעל הבית פטור רק למען השלום יתרצה בעל הבית להפקיד הנשאר מהחבילה בביתו על חצי שנה. ונתרצו שניהם, בעל הבית מפני שלא חסר דבר ובעל החבילה מפני שאמר לו הדיין כי פשוט שבעל הבית פטור מפני שהניחו שלא ברצון בבעל הבית.

וכשומעי דברתי עם הדיין, ואמר כי היא גמרא ערוכה בפרק השואל את הפרה [בבא מציעא] דף ק"א ע"ב גבי ההיא איתתא עם ההוא גברא דזבן ארבא דחמרא וכו' דאזלא איהי ואגרא איגורא מיניה וביה ואפיקתיה וכו'. והוכחתי אותו על פניו ואמרתי לו לולי שחששתי למחלוקות ולבזיונו הייתי מפרסם שהפשרה בטעות מפני שסובבת על קוטר שוא ויסוד נופל, ואמרתי לבאר איך טעה אותו דיין בדמיונו דבר לדבר דלא דמי ליה אפילו כאוכלי

יאיר

סימן קסה

חות

תנב

להציל של חבירו, וכן אינו מחויב לטרוח ולהשכיר להם מקום, וראיה מגמרא סוף פרק בן סורר [סנהדרין עג.] דתניא מנין לרואה חבירו טובע בנהר וכו' תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך, ומקשה והא מהתם נפקא והשיבות לו לרבות אבידת גופו, ומשני אי מהתם הוה אמינא הני מילי בנפשיה אבל מיטרח ואגורי לא, קא משמע לן. ויש לדקדק למה נקט 'מיטרח' דהוה ליה למימר 'אגורי לא'. ונראה לי דעיקר רבותא הוא 'מיטרח', דהוה אמינא אפילו מצי לאגורי ממון של חבירו אינו מחויב, קא משמע לן דמחויב.

ואף כי פשוט להפוסקים גבי הצלת נפש שמחויב לאגורי גם בממונו רק שמחויב להחזיר לו, מכל מקום בצורך הצלת ממונו אינו מחויב למטרח ואגורי כלל אפילו משל חבירו, וההיא אתתא דאגיר אגירא מיניה וביה בפרק השואל [בבא מציעא סו] היתה מוכרחת לכך דמה הוי לה למעבד דעל כרחא היתה צריכה פועלים להוציאו. ואף אם תמצי לומר דמרבין בהצלת גופו להוציא ממון מכיסו, משא"כ בהצלת ממון חבירו אינו מחויב להוציא ממון מכיסו, ומכל מקום אם אפשר להצילו ממון חבירו חייב כגון להשכיר מיניה וביה כהווא אתתא, והכי נמי בנידון דידן שהיה לו למכור קצת מטלטלים שבחבילה ולהשכיר להנשאר מקום. וראיה לזה דקיימא לן כרשב"ג בפרק המפקיד [בבא מציעא] דף ל"ח ע"א מוכרה בבית דין מפני השבת אבידה, ור"ל דחייב לטרוח, והשבת אבידה גופא טרחא הוא ולא ממעטינן רק זקן ואינו לפי כבודו. מכל מקום טול לך מה שהבאת, דאם ראה אבידה ולא רצה לטפל בה והניחה או שהניח פירות המפקיד לרקוב ולא מוכרם בבית דין מי מחייבין ליה לשלם. ודוחק לחלק ולומר שאני נדון דידן שהפסיד את של חבירו בידים, דלא מקרי מה שהוציאו לחצר הפסד בידים.

לכן נראה דאם התרה בו שיקח חבירו את פקדונו שאין רצונו שיהיה מונח בביתו ולא השגיח, וזקן לחוץ לחצר כי סבר היה שישמע חבירו ויקחו, ונאבד או נתקלקל — פטור.

חצר דלא קיימא לאגרא, דמשמע דאז אין צריך סברא דמייית עלי כאריא' רק גם בלאו הכי נמי שפיר עבדית, מכל מקום לא דמי. כי שם לא הוציאה היין למקום אבד רק אפיקתיה ואותביה בשבילא, ובלי ספק דקלא אית ליה כי היה יין הרבה כמו שאמרו ארבא דחמרא, וההוא גברא היה שם במתא כדמשמע מסיפור הדברים, לכן כאשר נודע לבעל היין לא מטייא ליה היזקא כלל רק טרח להניחו במקום המשומר אחר. [ועוד דלא אמר (ר"י) [רב הונא] רק דיפה עשתה, מכל מקום אפשר שאם אירע על ידי כך [היזק] וקלקול היתה הייבת לשלם].

— משא"כ זריקת חבילה לחצר שאינו מקום המשתמר לחבילת מטלטלים כב[חור"מ] סימן רצ"א [סעיף יג], ובעליו לא ידעו תיכף ועל ידי זה הפסיד, והרי זה שהוציאו כמזיק בידים, * רק היה לו להתרות תחילה בעדים פעמים. ואפילו אחר ההתראה כראוי היה צ"ע אי שרי ליה לזרקו לחוץ לאבדון, אם היה יכול להוציאו ולהפקידו במקום אחר גם כן מיניה וביה כמעשה דההיא איתתא הנ"ל. רק דיש לומר דלא מחייבין ליה לטרוח בזה להציל ממון חבירו, דודאי לא מקרי זה נהנה וזה לא חסר אחר שהבעל הבית אי אפשר להשתמש במקום הזה שפקדון חבירו מונח. ועוד דדרך בני אדם לקבל שכירות ויש בני אדם לרוב המבריחין, לא מחייבין לזה להמציא לזה מקום או לחייבו להשאירו שם לסמוך על שיתבע ממנו שכר טובה שעשה, מנא לן. ולא מצינו בשום מקום שחייב להפסיד ממנו אפילו מועט כדי להציל ממון חבירו אפילו מרובה, ולכן אפילו עשה והציל אין לו אלא שכרו כפרק הגוזל בתרא [בבא קמא קטז:] ובטור ושו"ע חור"מ סימן רס"ד [סעיף ה].

ומה שדרשו בבבא מציעא דף ל' ע"א 'והתעלמת' לשלו מרובה משל חבירו, לאו דווקא, יע"ש ודף ל"ג ע"א, רק דמילתא דפסיקא נקט דאי אפשר לו להתנות, ודוק. והוא הדין אפילו מעט משלו אינו מחויב להפסיד כדי

* רק היה לו להתרות תחילה בעדים פעמים. נ"ב. וכן נראה מדעת הב"ח סימן שי"ט שכתב אם אותו בעל הפירות יצא מן העיר צריך להודיע לבית דין (הג"ר צבי הירש אב"ד ברלין).

חות סימן קסה יאיר תננ

לבעל התרנגולות שישמור תרנגולותיו ואם יחזור ויבואו יכם וימיתם, ולא חש. ופעם אחת שחזרו ובאו ואכלו הכה בעל החנות אחריהם והרג אחת מהם המובחרת העומדת לגדל ביצים ואפרוחים, ובאו לדין. והיה פשוט בעיני בעל החנות דפטור משני טעמים, האחת שהתרה בו כמה פעמים והנהי עיזי דשוקא מתרינן במארייהו וכו' כבבא קמא דף כ"ג ע"ב, ועוד הרי קיימא לן עביד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום דליכא פסידא דכיון דבדין בעי עביד לא טרח, כל שכן בכהאי גוונא דהוי ודאי פסידא.

ומכל מקום יצא חייב ממני בדין, וביקש לידע מאיזה טעם דנתיו. ואע"פ שלא הייתי מחויב כי בא ברצון לדין לפני, מכל מקום הודעתיו בסגנון זה [כי מה שכתב הנימוקי יוסף [סנהדרין י. דבור ראשון] * שאף אם אמר בעל דין לדיינים כתבו לי מאיזה טעם דנתוני אינם צריכים לכתוב הראיות רק הטענות והפסק, צל"ע מאד, דאם כן אינו דומה למה שכתב בשו"ע [חו"מ] בסיומן י"ד סעיף ד' בפנים אם רואה הדיין שבעל דין חושדו וכו' ומקורו מהש"ס [בבא מציעא סט.], וודאי בטעם הפסק ממש מיירי, משא"כ לדעת נימוקי יוסף מה שכתב אחר כך בהגה אם אמר כתבו לי וכו'. ועוד מדאמר ר' פלוני וכו' [בבא בתרא קל:] כי אתא פיסקא דדינא דידי לקדמיכו וחזיתו ביה פרכא לא מקרע תקרעוניה משום דאי הוינא גבייכו הוי אמינא לכו טעמא וכו', למה לן טעמא, דלמא היו הטענות באופן שהפסק אמת ונכון, אלא על כרחך היו דרכן לכתוב כל הטענות בפסקיהם. ואם כן על כרחך האי כתבו לי מאיזה טעם ר"ל טעם וראיה ממש, והכוונה כדי לילך לבית דין הגדול מזה אולי טעו בשיקול הדעת. לכן נראה לי פשוט שבפסק שלא נכתבו כל טענותיהם בפרטות, ואפילו נכתב דרך כלל ואחר כך נכתב והאריכו למעניתם, דכהאי גוונא אי אפשר בשום ענין להחזיר הפסק וק"ל.

עוד נראה לי דבמשפט שלא נמצא מבוואר דינו בשום מקום והוצרכו הדיינים לדמות מילתא למילתא, קשה מאד לומר דבית דין הגדול יחזירו

משא"כ בלא התראה, ואפילו בדאי אפשר להתרות בו כגון בנידון דידן שלא ידע החבילה [של] מי היא, כיון דחבירו לא חייב לו דבר גם לא הזיקו דבר ולית ליה פסידא לפי שעה אין לדמותו למה דקיימא לן כרב נחמן דסבירא ליה דעביד איניש דינא לנפשיה אפילו בדליכא פסידא כבגמרא דבבא קמא דף (כ"ח) [כז] [ע"ב] ובטור ושו"ע [חו"מ] סימן ד', דהתם מיירי ברואה את שלו ביד חבירו או שחבירו רוצה ליקח את שלו או שממלא חצר חבירו כדים שאי אפשר לו לילך אלא אם כן יעמידם זה על זה דלא אטרחוהו בזה כמו שכתבו התוספות — רק משבר ונכנס וכו' פירוש בהליכתו, וגם שם לא ר"ל שישברם בידים, כל שכן אם יש לו מקום לילך עיין שם [כת]. בתוספות ד"ה משבר וד"ה טעמא. ומשם ראייה דלא שרינן ליה בדלא מילאו לחצר יע"ש.

ואין לומר דאפילו בלא התראה אין עליו להוציא הוצאות על הצלת של חבירו — שהרי אפילו קיבל עליו שמירתו אם שומר חנם הוא אינו מחויב להוציא ממון להצלת הפיקדון כבפרק הפועלים [בבא מציעא צג:] ובטור ושו"ע [חו"מ] סימן ש"ג [סעיף ח], דלא דמי כלל, דשם בא ההיזק מאחרים משא"כ שלא יוציא הוצאה להציל רק הוא יזיק ויביאו לאיבוד ודאי לא. ועוד הא בנידון דידן אפשר לשכור מיניה וביה, ר"ל למכור קצת מהמטלטלים, וודאי דמוטל עליו טורח הזה טרם שיעשה מעשה וישליך של חבירו למקום אבוד בלי התראה. ואם עשה חייב בנזקו אם ישבע חבירו כמה ניזק, שהרי עשה היזק בידים לממון חבירו ובריא היזקא והוה ליה גרמי ולא גרמא.

וכיוצא בו ממה שכתבתי דלאו בכל גוונא עביד איניש דינא לנפשיה, טעה חד מרבנן שהיה לו חנות לפני פתח ביתו בכל מיני קטניות וזרעונים, ותרנגולות של שכניה פורחות תמיד על החנות ואוכלות מהם ואף שהפריחן כמה פעמים חוזרות ופורחות, וכמה פעמים הגיד

* שאף אם אמר בעל דין לדיינים כתבו לי מאיזה טעם דנתוני אינם צריכים לכתוב הראיות רק הטענות והפסק, צל"ע מאד וכו'. עיין בהגה חו"מ סימן יד סעיף ד שפסק כן, ועיין שם בפתחי תשובה ס"ק י.

יאיר

סימן קסה

חות

תנר

משנה בארצות הללו דנוהנין כוותיה. ובמקום שכתב יש אומרים' ולא הכריע, הווי' להו' סמ"ע וש"כ בהכרעתו כדבר משנה בכל ענין, (ואם אין כאן הכרעה אין להוציא ממון. ומכל מקום אם פסק כבעל הגה להוציא ממון אין מחזירין, דאם לא כן למה נפקא מינה כתבו רמ"א ודוק). ואם יש ביניהם מהלוקת לא גרע כה ש"כ לדעתי במקום שהולק על הסמ"ע לפסוק כוותיה אף להוציא והוה ליה גם כן כדבר משנה, דקיימא לן כבתראי (ובפנים הדשות דף קמ"א ע"ב בשם מהר"ם מינץ ט"ז שאין אומרים בפוסקים הלכה כבתראי), אף כי שמעתי שקשה מאד לפסוק להוציא נגד הסמ"ע והיה לנו לומר דעל כל פנים לא הוה ליה הפוסק כסמ"ע להחזיקו כטועה בדבר משנה, מכל מקום נראה לי כמו שכתבתי. אם לא שהדיין או דיינים יודעים ומכירים שהש"כ עבר הדרך על הסמ"ע בטעם נכון. סוף דבר לא ידעתי לדין היכי דמי טעה בשיקול הדעת. עיין מה שכתבתי [בקונטרסים] כרך ד' דף קס"ג.

כי לפי שתי טענותיו אם צדקו יחדיו קשה התראה למה לי, הלא קיימא לן [שו"ע חו"מ סימן ד] דעביד איניש דינא לנפשיה ולא בעי התראה. ואם תמצוי לומר דבנדון דידן ליכא פסידא שהיה יכול להפריחן ולילך תיכף עם חבריו לבית דין שהרי לא סירב, ולא דמי לההוא גרגותא שם [בבא קמא] דף כ"ז ע"ב כפירוש רש"י [שם ד"ה במקום], הלא קיימא לן כרב נחמן דמכל מקום עביד איניש דינא לנפשיה, כל שכן שאפשר שבנדון [זה] גם כן מקרי איכא פסידא אחר שבכל עת ובכל שעה התרנגולים מזיקים לו.

וגם על הש"ס [שם כג:] קשה בהנהו עיזי דשוקא דמפסדי דמתריגין וכו' למה צריך התראה. * וגדולה מזו כתבו התוספות שם [ד"ה הנהו] דדווקא עיזי בשוקא דקיימי לשחיטה וכו' משא"כ עז העומדת לחלבה וכו' יכול לומר

הפסק על פי סברתם לומר כי טעו בית דין ראשון בדמיונם - אם אין הכרה והוכחה לדבריהם, דמאי חזית ואולי אלו היו אצלם היו נותנים טעם ודעת לסברא ודמיון דידהו שהיו מודים. ויש ראייה מנמרא [סנהדרין לג.] דמקשי היכא דמי שיקול הדעת ומשני כגון תרי תנאי וכו', ומה קשיא ליה דדלמא הוי בענין התדמות דבר לדבר כרוב דיני ממונות וכדמצינו פעמים אין מספר בש"ס מר מדמה ליה לכך ומר מדמה ליה לכך, והרי נחלקו אמוראי [בבא בתרא ט.] בעני האומר פרנסוני או כסוני לענין בודקין אחריו וכל אחד מיייתי ליה באי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא, וכן כל פלוגתתא תנאי ואמוראי בנויין על הסברא, ובימייהם שלא היה נכתב ספרי פוסקים כלל היו רוב דברי ודיני ממונות צריכין דמיון וזכר לדבר, ולכך גדר מומחה גמיר וסבר [עיין סנהדרין ה.], ואם כן מה מקשי 'היכא דמי שיקול הדעת'. אלא על כרחק כוונתו היכי דמי דיתברר ודאי שטעו ודוק.

ואם כן בדורות הללו זר מאד לומר דטעו בשיקול הדעת, אחר דקיימא לן [שו"ע חו"מ סימן כה סעיף א] כל מה שנזכר בספרי הפוסקים הוי ליה כדבר משנה. וכן מה דסתם לן הב"י בשו"ע דזכה שנקבע הלכה כמותו ולא הלכו עליו הבאים אהריו אין לומר קים לי כלל נגד הכרעתו אף לדעת יש אומרים דמצי למימר קים לי בכל דבר ממון, וברור דלאו דווקא דאמר 'קים לי' דלאו כולי עלמא דינא גמירא רק הדיינים יפסקו כך, עיין בהנה ארובה בהו"מ סימן כ"ה [סעיף ב] ובסמ"ע [שם ס"ק טז] ובסימן י"ה סעיף ב' [סימן ע"ב סעיף ב' [בהגה] וסעיף כ' [בהגה] וסוף סימן קל"ט [סעיף ד [בהגה] וסימן רנ"ז סוף סעיף א' [בהגה] דבפלוגתתא דבמקומות הנ"ל כתבו שאין להוציא ממון, לכן אם פסק להוציא ממון הוה ליה כטועה בדבר משנה ואפילו כבר יצא הממון הוור, וכן בכל מה דסתם הב"י בשו"ע.

ובמקום [שכתב] הנהת רמ"א דעת חולקים והסכים עמהם, גם כן הוה ליה כדבר

* וגדולה מזו כתבו התוספות שם וכו' משא"כ עז העומדת לחלבה וכו' יכול לומר לכשיזיק ישלם. וכן פסקו טור ושו"ע [חו"מ] סימן שצ"ז [סעיף ב]. נראה שכוונת רבינו להקשות על משמעות דברי התוספות, שמוכח מדבריהם שבעיני דשוקא אינו יכול לומר לכשיזיק ישלם, ועל כך הביא שכן פסקו הטור ושו"ע שם, וע"ש בסמ"ע ס"ק ד. ועל כך מקשה הא קיי"ל עביד איניש וכו'. אבל החילוק שהוזכר בתוספות לגבי עז העומדת לחלבה לא הוזכר כלל בשו"ע שם, ומשמע דלא סובר כן להלכה. ואם כן קשה יותר ודו"ק.

חות סימן קסה יאיר תנה

לשון רש"י [שם ד"ה עיזין], ומי יהרהר אחריהם. *אף כי לא הבנתי מה שהוכיחו זה ממה שאמר רב יוסף [שם] אימא להו דלצנעניהו ולא אמר דלשחטינהו, דהלא צריך התראה תחילה כמו שאמרו מתרינן במארייהו, וההתראה הוא דלצנעניהו.

כלל העולה, שכל זה מיירי כשבהמות חבירו מזיקתו דלא שייך בזה עביד איניש דינא לנפשיה. והכל יפצה פיהו של בעל התרנגולות במה שטען להיות פטור מהזיקו של בעל החנות דשן ורגל ברשות הרבים פטורים, דחנות שלפני פתח ביתו שדרך לעשותו הוי רשות היחיד. ומכל מקום אין חילוק לדעת טור ושו"ע, דאפילו ברשות ניוזק בעי התראה.

ולשון הרמב"ם [שם] מתרינן כבעלים שלש פעמים. ותמהו עליו [כ"י שם ד"ה ומ"ש לשון הרמב"ם, ובכסף משנה שם] מנא ליה הא. [וגבי מחיצת הכרם שנפרצה [כבא בתרא ב.] נקט ב' פעמים אומר לו גזור. וכתב ר"י ריש בבא בתרא [שם תוספות ד"ה אומר] דקא משמע לן דצריך להתרות בו, רק שמסופק אם צריך בכל פעם התראה או סגי בב' פעמים. ונראה לי פשוט דדווקא שם דנפרצה ממילא ואפשר שסבר היה שהמחיצה תתקיים, משא"כ כשבהמתו מועדת לילך ולהזיק לחבירו. ובמקום אחר כתבתי דנהי דלכולי עלמא בעי התראה מכל מקום במחייב עצמו בדבר באופן הראוי - כגון שמכר לו קרקע או מטלטלין רק שיהיה רשות להחזיר לו ממונו תוך שנה וליקה הדבר, או בסניגון אחר, אינו צריך להזכירו כל שכן להתרות בו, ואם עבר הזמן לא מצי טען 'שכחתי' מפני שקיבל בעצמו עליו אין השכחה אונם. וגרע מהיה לו אבן בחיקו ושכחו דבבבא קמא סוף פרק ב' [כו:]. ובספרינו מקור היים באו"ה סימן ק"ה גבי עבר זמן תפילה על ידי שכחה הארכנו. ולא דמי להא דקיימא לן גבי שכירות פועלים [שו"ע חו"מ סימן שלט סעיף ג'] לא תבעו אינו עובר עליו, והכי קיימא לן גבי בל תאחר עיין יו"ד סימן רנ"ז סעיף ג' הנה.

לכשיזיק ישלם. וכן פסקו טור ושו"ע [חו"מ] סימן שצ"ז [סעיף ב.]. ולמה, הלא קיימא לן עביד איניש דינא לנפשיה, ומוכח מאותה סוגיא [שם כו: כח.]. שרשאי להכות חבירו ולחבול בגופו ולהזיק ממונו להציל את שלו, ואחר שכתבו התוספות גבי עיזי דשוקא דשחטינן להו אחר התראה ואע"ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו בדינא וכו', והוא ממש טעם רב נחמן עביד איניש דינא לנפשיה. אלא על כרחך הטעם דלא אמרינן עביד איניש דינא לנפשיה רק כשבא חבירו להזיק בכוונה ורצון יכול לעמוד מנגד להציל ממונו ולהזיק חבירו בין בגופו בין בממונו, משא"כ כשבהמות חבירו מזקת אותו בלי ידיעתו ובלי רצון חבירו, והוא סוגיא דפרק כיצד הרגל [שם] דף כ"ג [ע"ב].

האמנם יש לדקדק בה טובא, הן ברגילה לכנס לרשות הניזק ולהזיקו כמו הנהו עיזא דכיה [תרבא] [תרבון] לרב יוסף [בבא קמא שם] דלמה צריך התראה, וכי כל שן והזיקו בחצר הניזק בעי התראה לחייבו, אלא אם כן נאמר לחלק דבשדה חבירו שאני לפי שדרך הבהמות להתפשט לכל צד כמו שכתב הרא"ש [בבא קמא פרק ב סימן י'] לפי דעת רבינו חננאל הביאו הטור [חו"מ סימן שצז]. והוא דוחק גדול, כי ודאי לדעת רבינו חננאל דפוטר המזיק מוכרחין אנו לחלק כן. וגבי עיזא דשוקא יש לומר דבעי התראה משום שמזיקין ברשות הרבים דשן ורגל פטורים, והכי משמע בלשון רש"י [שם ד"ה מתרינן] וכן כתב הטור [שם] ובשו"ע [שם סעיף ב] 'אפילו ברשות הרבים', ויש לומר ברשות ניזק אין הכי נמי דלא בעי התראה. ולשון הרמב"ם [נזקי ממון פ"ה ה"א] לא משמע כן. ומכל מקום במה שכתב הרמב"ם [שם] 'אע"פ שעדיין לא הזיקו' אתי נמי שפיר דבעי התראה, וק"ל.

ואמרו עוד דדווקא כבהמה העומדת לשחיטה וכו', וכך הסכימו הראב"ד [בהשגות שם] תוספות [בבא קמא כג: ד"ה הנהו] מרדכי [שם רמז כב] ורשב"א [בחדושי שם ד"ה הגי עיזין] והכי משמע

* אף כי לא הבנתי מה שהוכיחו זה וכו'. עיין תורת חיים ולחם אבירים למהר"ם גלנטה שהקשה קושיא זו. ועיין שו"ת שפת הים חו"מ סימן ל"ז ד"ה ולידירי (בית דוד).

תנו חות סימן קסה יאיר

מכל מקום נראה דצריך התראה בעדים, וכן כתב הגהת שו"ע [ח"מ] סימן תט"ז. אבל מה שמזהיר הניזק פה אל פה למזיק לא נקרא התראה, שהרי יכול לכפור או לומר לא חששתי לדברך, לכן צריך לשלם לו את התרנגולות. וברור דאם טען שאחר שהתרה בו הוזק ממנו ^{בכ"ז} וכך, נשבע ומנכה לו. וכן בעומדת לגדל ביצים אע"פ שהתרה בו לאו כל כמיניה להזיק לחבירו לשחטה, וכמו שכתבו כמעט כל הפוסקים הנ"ל. ומכל מקום אם עבר ושחטו ואפילו בלא התראה, נהי דלא עשה כהוגן מכל מקום אין לנו עליו רק תשלומי נזק והוא דמי שווי התרנגולות. וכן דין חד מרבנן הנ"ל כי לא ינקא מתשלומי התרנגולות.

מכל מקום עדיין לא נתיישבה דעתי במה שכתבנו לחלק ולומר דבנזקי בהמת חבירו שלא מדעתו של חבירו לא שייך לומר עביד איניש דינא לנפשיה, מהא דאמר בסוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה [בבא קמא כח]. תא שמע שוד שעלה על גבי חבירו להרגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו במועד דליכא פסידא, פירוש ומכל מקום פטור דעביד איניש דינא לנפשו אפילו בדליכא פסידא. אע"פ דהיא בבהמת חבירו מיירי שבאה להזיק בלי ידיעתו, וצ"ע. ומכל מקום הדין דין אמת כמו שכתבתי, והנראה לפע"ד כתבתי.

נאם יאיר חיים בכרך

ודוקא בדיני נפשות בעי התראה תוך כדי דיבור, דאם לא כן מצי למימר אישתליין כבפרק אלו נערות [כתובות לג.] והיו בודקין [סנהדרין מ:]. משא"כ בדיני ממונות. ותדע דאם לא כן גם על ההתראה יטעון 'שכחתי'. גם לא מצינו אונס בניטין דנקטי רז"ל [כתובות ב:] וכן במכירה רק עכבו נהר או חלה [עיי' שו"ע אהע"ז סימן קמד סעיף א], וכל זה צריכין אנו אפילו הוא מוחזק דנהימניה ששכח מכל מקום לאו אונס הוא, מכל שכן אם בא להוציא דאינו נאמן, ויש לומר דעל כן נקטו עכבו נהר וכו'. ועוד ראייה ממה שכתב שו"ת רשב"א והביאו ב"י באהע"ז סימן ל"ח [סט, ב ד"ה עיי' ברבינו ירוחם] גבי השלשה שהקדק במה שכתב שאם ימאן וכו' משמעו בכל מקום אחר הבקשה וצריך על כל פנים תביעה תחילה, שמע מינה אם לא נכתב לשון 'ימאן' רק סתם תנאי אם לא ישלם או יעשה זה - שאין צריך בקשה תחילה. מיהו שם מיירי בעיקר הדין לא בטענת שכחתי. ונראה לי בנכתב 'אם יסרב', דמשמעו אחר שיבקש ממנו על ידי שליח בית דין.

אבל אין לומר דדוקא ג' פעמים לפי המנהג שאז מכריזין אותו לסרב, דיש לומר דלא דמי, דודאי לתת לו כינוי שם התואר הרע צריך ג' פעמים, מכל מקום נקרא מסרב וכמו שאמרו פעם ראשון מסרב [ברכות לד.] ואין מסרבין לגדול [פסחים פו:]. ועוד, שמנדין אותו אם הזמינוהו לבא לבית דין אפילו רק פעם אחת וידעינן שהיה שליח בית דין אצלו כבטור ושו"ע הו"מ סימן י"א [סעיף א].

סימן קסו

דאין שליח לדבר עבירה וכן פסק רמ"א בחו"מ ריש סימן קפ"ב בהגה, והטעם משום דדברי הרב ודברי התלמיד וכו'. וגדולה מזו מה דמסיק שם בגמרא [בבא קמא שס] דסלקא דעתך אמינא דברי [ה]רב וכו' קמ"ל, ומשמע דלא מצי למימר הכי, והלא הכי נקטינן דעל כרחך אין שליח לדבר עבירה, [וכמו שאמרו בסנהדרין [כט]]. דהוה ליה לנחש לטעון זה וכדלקמן].

והשכתי לו תיכף במסיבת סעודה שהקשה לי, כי היינו ניזונים יחד אצל הקצין

שאלני הגאון מופת הדור נ"י כמוהר"ר דוד איש אופנהיים [הוא בעל ההסכמה ובעל תשובה הגדולה [לקמן בסוף הספר]] בר"ח תמוז שנת ת"ל בימי עוניי ומרודי ונודי ק"ק ורנקפורט אחר חרבן ק"ק ווירמיש בחודש סיון תמ"ט (ובחודש אלול שאחריו נתקבל ה"ה כמוהר"ר דוד הנ"ל לאב"ד ור"מ בק"ק ניקלשבורג והמדינה).

והוא בגמרא ריש פרק הכונס [בבא קמא נו]. דאמר הש"ס על והשוכר עידי שקר היכי דמי וכו' אלא לחבריה. והקשה הרב הנ"ל למה יתחייב בדיני שמים, הא קיימא לן וקדושי מבי:

Day 2

ירחי כלה - אלול תשפ"ג

Yarchei Kalah
Kollel Zichron Michel
of NMB

תלו

בית חדש

חשן משפט תכא הלכות חובל בחבירו

בית יוסף

(יט) שנים שחבצו זה בזה וכו'. משנה נפרק המניח דף (יח) ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל. שם נפקין (פי יח) מאי שנא רישא וכו' ואסיקנא דאמר רבי יוחנן י"ח הן שהוא מיצת מיד ורבינו לרבותא נקט מיד דמדתבז הרא"ש וכן שני אנשים כלאו ויש לאו שהוא כהן פליא נמי הכי הכני פלעמי על מנת שהתחילו לחלם או אחר זמן אבל אם התחיל האחד השני פטור וכו' לפטור יש הן שהוא כלאו וכו' הכי פירושו צנוקי גופו אפילו אמר הן שדומה צנוכותא מנסתא

אלמלא לאינו פטור אלא כשהכחו השני להציל את עצמו מיד ולאחר שהתחיל האחד אצל לא הכהו השני להציל את עצמו אלא לאחר שכבר חבל זה בחבירו חזר גם הוא וחבל ט אף על פי שהכל ט מיד משלמים צמותו מוק שלם כיון דלא הימה חבלת השני להציל את עצמו ומתרו"ן כתב דמלת מיד טעות סופר הוא ולא נהירא:

רוצה בכך: (יח) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב אם הנחבל אמר לו בפירוש על מנת שתפטר ודאי פטור אלא מיירי שהנחבל אומר קטע ידי או סמא עיני סתם ושאל אותו החובל אתה אומר לי על מנת שאפטר והשיב לו הנחבל הן אפילו שאומר הנחבל הן שנראה כמו שאומר בניחותא דמשמע שנותן לו רשות על מנת שיפטר אפילו הכי חייב שיש לנו לפרש דבריו דבתמיה אמר הן כלומר והיאך הייתי אומר לך דבר זה ולכך חייב אבל אם אמר לו בפירוש

על מנת ליפטר פטור: (יט) יג שנים שחבצו זה בזה כהן ואם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא משלם לו כמותו נזק שלם. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ודוקא שהתחילו שניהם כאחד או לאחר שחבל זה בחבירו חזר גם הוא מיד [כז] וחבל בו (א). אבל אם התחיל האחד השני פטור שיש לו רשות לשני לחבול בו כדי להציל את עצמו. ומיהו צריך אמירה אם היה יכול להציל עצמו כחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה אהיה יכול להציל עצמו באחד מאבריו והרגו (סנהדרין עד.) (ב):

(יט) יג שנים שחבצו זה בזה אם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא משלם לו כמותו נזק שלם. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ודוקא שהתחילו שניהם כאחד או לאחר שחבל זה בחבירו חזר גם הוא מיד [כז] וחבל בו (א). אבל אם התחיל האחד השני פטור שיש לו רשות לשני לחבול בו כדי להציל את עצמו. ומיהו צריך אמירה אם היה יכול להציל עצמו כחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה אהיה יכול להציל עצמו באחד מאבריו והרגו (סנהדרין עד.) (ב):

המדרכי נפרק המניח (פי למ) אין לחוקף אדם את חבירו כשמכין זה את זה אלא יש לשומטו צנתא ואם דחף חייב לעשות לו דין:

דרכי משה

(א) ובהגהות מרדכי דקדושין (דף תרס"ד ע"ג) (סי תקנה-ה) על דבר החבלות והגידופין המתחיל פורע הקנס לבדו ועיין בפסקי מהרא"י סימן ר"ח מאחד שחבל בחבירו ואמר שגם חבירו חבל בו כו':

כתב מהר"י ורי"ל סימן כ"ח הא דשנים שחבלו זה בזה חייב השני אם היה יכול להציל עצמו היינו מטעם דשוגג חייב באדם המזיק כמזיד ונפקא מינה אם חזר וביישו פטור וכן כתב מהר"ח בשם אור זרוע על אחד שהכה חבירו והמוכה קרא ממזר בשעה ההכאה ופטרו רבי יצחק אור זרוע כמו שנאמר (דברים טו ו) (והיה) כי יחס לבכו והשיגו וגו' וכן כתב שם סימן ס' על אחד שקרא לחבירו גנב ומלשין ואמר לו השני אתה מכוב כמו ממזר שהשני פטור מכא כי יחס לבכו. וכתב מהר"ם מריזבורק (ריני נושא עמי קצו ד"ה דין ראובן הפשיע) ראובן טוען על שמעון שקראו ממזר ושמעון אומר שמתחלה לחש לו באזנו שהוא ממזר ולכן נהרגו ואמר לו כן, אומדנא דמוכח הוא הואיל

וקראו שמעון פתאום ממזר שודאי האמת עמו ומכל מקום צריך שבועה על זה עכ"ל. וכבר כתבתי לעיל סימן ת"ך (אוה ה) דאין משביעין על דבר קנסות: וכתב עוד מהר"י ורי"ל סימן כ"ח על ראובן שהכה שמעון ושמעון רצה לחזור להכותו ובאתה אשתו של ראובן והחזיקה בידיו והוא נתק ידיו והכה אותה פטור שמעון והואיל והיא החזיקה ידיו והוא לא פשע נגד בעלה ומכל מקום יבקש ממנה מחילה כו': (ב) וכן הוא במדרכי פרק המניח (ע"ד) (סי לו) דאם היה יכול לשמטו ולא שמטו חייב זה לשון הגהות מרדכי דקדושין (דף תרס"ד ע"ג) (סי תקנה) יתענה שני וחמישי ושני וישב יתף לפני בית הכנסת ויבקש מחילה על המגדל על אשר חרף האשה ועל דבר ההכאות אם היה יכול לשמטו בנחת ולא שמטו אלא בחזק ראו לקנסו לנדבת בית הכנסת כו' עד מכן י' יתן זקוק עכ"ל ועיין סוף סימן תכ"ד (אות א) מה שכתבתי מאיש ואשה שחבלו זה בזה:

פרישה

(יח) ומ"ש רבינו ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כו'. שם נפקין ככך כן: אלא מיירי שהנחבל אומר כו'. י"ל אף שהמשנה קמו האומר קמא את עיני על מנת לפטור חייב דמשמע דהנחבל אמר על מנת לפטור ואפילו הכי חייב וכמו שכתב הרמב"ם אלא מיירי דהמשנה דהחובל אמר על מנת לפטור והנחבל אמר הן אלא שמנת שהשיב לו הן נראה כאל"ל על מנת לפטור וק"ל:

(יט) שנים שחבצו זה בזה כו'. משנה פרק המניח דף ל"ג ע"א: וכתב אדוני אבי ז"ל ודוקא שהתחילו שניהם באחד כו' עד גם הוא מיד חבצו בו. ללאוריה היה נראה דהא חייב מיד טעות סופר הוא דלא השני חבלו מיד בעדו צמימוס הוא פטור וגם לעיל צמימן ח"כ בשני שזורים לא כתב רבינו למינת מיד ושימין נשט שם במשנה אחת גם באשר"י שם דף קל"ז ע"א לא כתב מינת מיד אלא זה לשונו או לאחר שחבל זה כו' מיהו לאחר זמן שחבל זה כו' מיהו לאחר זמן ל"ד קאמר אלא העיקר שצריך להיות לאחר שכבר

חדושי הגהות

[פ] הפרישה כתב דטעות סופר הוא זה והאי מינת מיד צריך למקמה כאלו ולהעמידה במקום נכונה כפי"א אצל אס התחיל האחד וזמר השני וחבלו מיד פטור והי"מ כתב ליישב הנוסחא שלפנינו ע"כ:

הגהות והערות

כתן כ"ה ברפוס ואדי אל חגארה, ובטור הנודפס עם כ"ח דפו"ד ובכת"י, ובטור הנודפס עם כ"י דפו"ד ליחא חיבות יצאו זה בזה" ובנדפס חיבות אלו בסוגריים מרובעים: [כז] עיין ש"ת חות איר סימן סח ואבן האול פרק ט מנוקי ממון הי"ד: [כז] בדפו"ר ואדי אל חגארה ובכת"י ליחא חיבת "מיד" ועיין פרישה וב"ח, ובטור הנודפס עם כ"י בי"ח דפו"ר ובדפוסים המאוחרים איתא, ועיין כנסת הגדולה הגה"ט אות י':

בית יוסף חשן משפט תכא - תכב הלכות חובל בחבירו בית חדש תלז

(כא) יד כתב הרמב"ם שנים שחבלו באחד כאחד שניהם חייבין ומשלשין ביניהם היה אחד מתכוין והשני לא כיון השני פטור מבושת. צפרק א' מהלכות חובל (ה"ג):

תכב (ה) א אף על פי שהחובל נותן לו כל חמשה דברים אין מתכפר לו וכו'. משנה בסוף פרק החובל (נב) וליף לה מדכתיב (נחשית כ ז) ועמה השב אשם האיש וכו'.

(ג) ומ"ש וכאשר יפייסנו לא יהא אכזרי שלא ימחול לו וכו'. שם נמשנה ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר (שם) יתפלל אברהם אל האלהים וכו' ונוסף הלשון שכתב רבינו הוא נוסף דברי הרמב"ם ז"ל צפרק ה' מהלכות חובל (ה"ט-י) ועיין כמה שכתבתי בסיומן מ"כ (פתי ג):

(כ) וכן הדין באדם הרואה חבירו מכה את אביו או בנו או אחיו והרואה הכה המכה להציל את קרובו כטו שפטור וכן אם רואה אחד מישראל מכה את רעהו ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה אף על פי שאינו מכהו מכת נפש יכול להכות למכה כדי לאפרושיה מאיסורא ע"כ: (כא) יד כתב הרמב"ם שנים שחבלו באחד כאחד שניהם חייבין ומשלשין ביניהן היה אחד מתכוין והשני לא כיון השני פטור מבושת:

סימן תכב

פרטי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אף על פי שהוא נותן לו אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה: [ב] לא יהא אכזרי מלמחול:

(3) ומ"ש וכאשר יפייסנו לא יהא אכזרי וכו'. ק כחנ הרמב"ם פרק ה' דחובל בנשון שכתב רבינו וה"ל במשנה פרק החובל: ומ"ש א"ל כיון שיבקש ממנו פעם ראשונה ושנייה וכו'. נראה לכיון דצפרק יוס הכפורים (יומא פו.) אר"י בר מניא כל המבקש מנו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלשה פעמים שנאמר (נחשית נ ז) אנה שא נה ודוקא מצרו אנה רב מפייס ליה עד שמיפייס לפיכך קאמר כאן דאל יחמור שלא ימחול עד שיבקש ממנו שלשה פעמים אלא כיון שיבקש ממנו פעם ראשונה כשהוא רב ימחול לו מיד שאף על פי שהוא רב לא יער אמו מלמחול לו עד שיבקש ממנו פעם שלישית ואז"ל יותר משלשה עד דמתפייס:

דרכי משה

תכב (א) ועיין באורח חיים בהלכות יום הכפורים (סי' תרו אות ב) כתבתי דאם הוציא שם רע עליו אין צריך למחול עולמית: אמרינן

פרישה

(כ) וכן הדין באדם הרואה חבירו מכה אביו כו' וכן רואה אחד מישראל מכה חבירו. מלגל כלל הרא"ש מלגל נצח הרואה מצרו מכה אביו או אחיו או אחת רעהו נראה דהדינים מחולקין דמחלה כח הרואה שחבירו מכה אביו או אמו והכה המכה להציל קרובו ממנו פטור חוה אפילו אם אנו יודעין שאינו עושה זה כדי לאפרושי מאיסורא כגון דידעין ביה שלפעמים רואה ראוץ מכה שמעון ואינו מוזה אפילו הכי פטור כיון דקרובו הוא המוכה נחייסם לנצו בקרבו והכה הוא המכה כדי להציל קרובו ואמר כך אמר שהרואה מצרו מכה רעהו יכול להכות למכה כדי לאפרושיה מאיסורא ומשמע הא אם יודעין אנו דלא בר הכי הוא שמפרש מאיסורא ודאי לאו למנוה נמחון אלא לשנאה עשה כן מייב כן נראה לי לומר ול"ע לדינא כח: (כא) כתב הרמב"ם ב"י ומשלשין ביניהן כו'. כן כתב הרמב"ם פרק א' דחובל (ור"כ) משלשין ביניהם ועיין לעיל סימן (שס"ג) [שפ"ג] (דרישה ס"ד) כחנתי שהוא לשון המשנה פרק קמא דמכות (ה) ושם פירשתי לו:

תכב (ה) א אע"פ שהחובל כו' אין מתכפר לו כו' עד שיפייסנו כו'. נוסף לשון רבינו דכתיב זה הוא מלשון הרמב"ם דפרק ה' מהלכות חובל ונף הדין הוא מהמשנה סוף החובל דף ז"ב ע"א וליף שם

הגהות והערות

כח] בספ"ע ס"ק כח כתבו בלא האי סיומא דצ"ע לדינא, ועיין ים של שלמה ב"ק פרק ג סימן כו דהקדק ג"כ בלשון הרא"ש דחילוק השני בבית, וכתב דיש נפק"מ בין קרוב לאחר באופן שהכו לקרובו ע"פ דין המציל לא ידע שהוא ע"פ דין דברקורבו פטור ושאר אדם חייב, ועיין ט"ז כאן דחילוק על סמ"ע והוא חילק ברין דברקורבו אחרת. וע"ע אולם המשפט ס"יג: כט בדפוס וא"ל אל חגארה הגירסא את קרובו "מיד מכהו פטור" וכן אם ראה: [ל] דבאורו על פי רש"י מכות ג ע"א: **תכב א** כ"ה בכתיב, ובדפוסים הגירסא (כו') וליתא חיבת כולה ומשום דאינו מחיישב הוקף בסוגריים: [ב] כ"ה בדפוס קניגסברג וורשא-וילנא טור הנדפס עם דרו"פ דפו"ר ועם ב"ח דפו"ר, אולם בדפוס וא"ל אל חגארה הגירסא מן הצער ומן הבשת, ובטור הנדפס עם ב"י דפו"ר הגירסא מן הצער והבשת, ועיין פרישה וב"ח:

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

ריך שפתי כהן חשן משפט תבא הלכות חובל בחבירו מאירת עינים

סעיף י"א יהו חייב בדי דברים. ז"ל הטור [סעיף י"ג], דשוגג קרוב למוד הוא ללא היה לו לעלות לגג שאין לו מעקה כיון שיכול ליפול גרום מלואה: י"ב ואם נתהפך. לשון הטור [שם], ואם נתהפך דרך נפילתו כדי שיפול על האדם להנחתו כדי שלא יתבטו צדקהו: סעיף י"ב י"ב כו חייב בנזקיה. לשון הטור [סעיף ט"ז], חייב בדי דברים. וגם המתנדב לכתב נזקיה, ר"ל כל נזקיה וזאת הוצאתו, ללא כלל נזקיה הוא דהא לא כיון לביטול, אלא בשאר דברים אע"פ דיש לו רשות לשמש עמה, מ"מ הו"ל לעיוני דלא יזיק, ודין המעות דנטון בהצדע דברים יתבאר בסיומן מ"ג מה עושה בהן ואיך דליק, גם בה"ש עימן פ"ג: (כו) כאן קטע את ידי כו.

סימן תבא סעיף י"ג א) שנים יא (ב)מי שנפל מן הגג ברוח מצויה והזיק שהבלי זה בזה כו. עיין בתשובת מ"מ חייב בדי דברים ופטור מהבושת. נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק בלבד ופטור מארבעה דברים י"ד ואם נתהפך חייב בכל אף בבושת שכל המתכוין להזיק אף על פי שלא נתכוון לבייש חייב בבושת.

יב (ט)המוזק לאשתו בתשמיש המטה כחייב בנזקה. (י)האומר לחבירו כחייב את ידי או סמא את עיני על מנת שאתה פטור הרי זה חייב בחמשה דברים שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך. הגה (י)יש אומרים דאם אמר ליה צפירוש על מנת לפטור פטור אלא שאם לא אמר ליה צפירוש רק דברים משמטמן כן אנו דנין דבריו שלא פטור כחייב ליה קטע ידי או סמא עיני ואמר ליה המוזק על מנת לפטור ואמר ליה הניזק הן אנו דנין שצממיה קאמר הן ומייב המוזק.

יג א)שנים שחבלו זה בזה אם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא כחייב לשלם לו במותר נזק שלם (ב)ודוקא שהתחילו שניהם כאחד או י"א לאחר שחבל

ציודים ומקורות (א) שם ברמב"ם פ"א מחובל ומזיק דין י"ב. (ב) עיין לעיל סימן מ"ח סעיף י"ג. (ג) שם ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק דין י"ג. (ד) שם פ"א סעיף י"ג. (ה) שם פ"א סעיף י"ג. (ו) שם פ"א סעיף י"ג. (ז) שם פ"א סעיף י"ג. (ח) שם פ"א סעיף י"ג. (ט) שם פ"א סעיף י"ג. (י) שם פ"א סעיף י"ג.

קטע ידי כו, אלא ללמדנו דאם אמר צפירוש ע"מ לפטור דפטור אפילו נהני, ודוקא בהיק ממון הוא דפטריין ליה אף בלאון המתפרש דצממיה קאמר וכמ"ש הטור והמתנדב לעיל ריש סימן ש"פ ע"ש, ולא נצטרך דגופו, והלא אכעיר שוין דכחז דגם י"א הללו לא חייבוהו נזקם אלא בראשי אצבעים, דזה אינו, ועיין בפרישה ודרישה כ"ן [סעיף י"ג] ולעיל בסיומן ש"פ: סעיף י"ג (כב) כגון בשיעור דו במותר נזק ש"ם. עיין לעיל בסיומן ח"ג מ"ש נזקין שור נשור בתשלומי נמוך נזק שלם, ומינה יש ללמוד לאדם נזקם:

ערוך לחם

סעיף י"ב בסופו. רוצה בכך. אבל הכני פלעני הרי הם כנזקי ממון. וביי סעיף י"ב בשם הרב המגיד פ"ה מחובל ומזיק ה"א. סעיף י"ג. ודוקא שהתחילו

ביאור הגר"א

סעיף י"ב טו. האומר כו ויש אומרים כו. עיין ריש סימן ש"פ: סעיף י"ג טז. ודוקא שהתחילו כו. כמ"ש שם [ב"ק] כ"ז ב' מהא פנדי כו, וכ"ש ה"ג, וס' כ"ח א' וקצומה כו' דוקא בשיעור ההלל כו: פשיעה גמורה וזהו רוח מלואה אלא הוא שלא בכוונה, חייב בדי דברים ופטור מן הוצאתו, לא הייתה שם פשיעה גמורה וי"א לא נעשה בלאונ גמור, חייב על הנזק ופטור מן השאר זהו רוח מלואה, ובלאונ גמור כחצו המפרשים ז"ל שהוא פטור, ע"כ. וכחז רבינו ירוחם [נתיב ל"א ח"ב], כל אונס שהוא כעין גניבה פטור וכן כחצו המוסף [ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה ושואל ובי"ט פ"ב ע"ב ד"ה וסבר]. סעיף י"ב ב' שם [ברמב"ם] פ"ד [מחובל ומזיק] דין י"ג, בענין דליפוטטא שם פ"ג [ד"ב] דף ל"ב ע"א, והטור סעיף ט"ז כחז שחייב בדי דברים, וכחז בה"ש שם, משמע שם דעל הוצאת פטור דאינו חייב על הוצאתו עד שימכור. ג. שם [ברמב"ם] פ"ה דין י"א, משנה שם פ"ה דף ל"ב ע"א. וכחז הרב המגיד, ודע דרבינו מרש"ך דר' יוחנן שם דף ל"ג ע"א דלמר י"א וכו', לא קאי אראשי אצבעים לילמא דעממא דצממיה מפני שא"ל הן כצממיה וכפירוש רש"י ז"ל [ד"ה רבי יוחנן], אלא דר' יוחנן דינא דנפשיה נפשיה הוא וצממיה ופלעני בדוקא, אלא בראשי אצבעים אפילו אמר הן צממיה, חייב ח"ש רבינו בראשי אצבעים בדוקא, אלא בנזקיה ופלעני ודאי הרי הן כנזקי ממון וכן עיקר, ולא היצא הרב ז"ל דין המדבר צממיה לפי שהוא פטור. ד. מ"מ דר' יוחנן שם וכפירוש רש"י [שם]. סעיף י"ג ה. טור סעיף י"ג, משנה פ"ג [ד"ב] דף ל"ג ע"א. ו. שם [ב"ק] כ"ח א' וקצומה כו' דוקא בשיעור ההלל כו: כ"ש אצו הרא"ש שם בפסקיו [סי' י"ג]. *1. פירוש, לאמר שנפרדו זה מזה, ועיין לעיל בסיומן פ"ח ט"ב.

באר היטב

מטעם דפטור דהא לא כיון ליה. סעיף י"א א. חייב בדי דברים. ז"ל הטור, דשוגג קרוב למוד הוא ללא היה לו לעלות לגג שאין לו מעקה כיון שיכול ליפול מסס צדק מלואה. [סעיף סקי"ח]. [ועיין מה שכתבנו בזה בסיומן ע"מ [בבאר היטב] ס"ק ג' ע"ש]: סעיף י"ב ו. בדוקיה. ר"ל כל נזקיה, אלע"ג דיש לו רשות לשמש עמה, מ"מ הו"ל לעיוני דלא יזיק, ודין המעות דנטון בהצדע דברים יתבאר בסיומן מ"ג מה עושה בהן ואיך דליק, גם בה"ש עימן פ"ג. סעיף י"ג. חייב בחמשה דברים. ואף לגמרא ז' דוקא בראשי אצבעים ידועים הוא דחייב, דאין אדם רוצה שצממיה אצבעים אע"פ דל"ל על מנת לפטור, אלא אם אמר ליה הכני פלעני ע"מ לפטור, והוא פלעני כו. נלא חסרון ראשי אצבעים, פטור כמו נזקיה, וזוהי כו. ומי"ש דברים סימן ש"פ ע"ש. סעיף י"ג. ח. קאמר. וזה אפילו בלא ראשי אצבעים נמי אמרינן דצממיה קאמר וחייב, ולא נקט קטע ידי כו, אלא ללמדנו דאם אמר צפירוש על מנת לפטור דפטור אפילו נהני, ודוקא בהיק ממון הוא דפטריין ליה אף בלאון המתפרש דצממיה קאמר וכמ"ש ט"ש סימן ש"פ ע"ש, ולא נצטרך דגופו. שם [סעיף סקי"ב]: סעיף י"ג ט. במותר. עיין לעיל סימן ח"ג מ"ש נזקין שור נשור בתשלומי נמוך נזק שלם, ומינה יש ללמוד לאדם נזקם. ועיין בתשובת מ"מ חייב בדי דברים ופטור מהבושת. נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק בלבד ופטור מארבעה דברים י"ד ואם נתהפך חייב בכל אף בבושת שכל המתכוין להזיק אף על פי שלא נתכוון לבייש חייב בבושת.

גיליון מהרש"א

סעיף י"א. ואם נתהפך חייב בכל. עיין גיליון סעיף א' בהגה"ה. סעיף י"ב. המזיק לאשתו בתשמיש המטה. אף דנשאת קעדי, כיון דהוא עניד מעשה ולא הו"ל גמרא ובי"ט ר"ב ע"א. ז"ל כיון דנהנה השיי שומר שכר, דהא לעיל ריש סימן ש"ד שומר חנם מדינא פטור. ממה אפריס הלכות נזק ממון ט"ף סימן ה'. ז"ל

תוספת מכת"י רבינו בחמבורת על הריב"ז גמרא דלעיל

(כ"ז) כהן כדי לאפרושי מאיסורא. עטור [סעיף ב'] כתב עוד
צנא אחת לפני צנא זו, וכן הדין צנאס הרואה את חבירו שמכה לצניו או
עו או אחיו, והרואה הכה המכה כדי להציל את קרובו, שפטור, עכ"ל.
ודקדקתי בפרישה מדלגא כיל אחיו ובגו עם ספא דרואה מכה לאחד
מישראל, גם כתב צנא אחד טעם צפני
עלמנו, דמצינמחא כתב כדי להציל את
קרובו ובסיפא כתב כדי לאפרושי
מאיסורא, וכתבתי דליכא צנייהו ג"מ
לדינא, והוא, דאם זה הצנא להציל
ולחכות המכה אינו צר הכי דרגיל
לאפרושי מאיסורא, דכמה פעמים רואה
שמכה אחד לחבירו ואינו חושש
לאפרושי המכה מאיסורא, או אמרין
דאסור להכות לה המכה, דודאי מכה
שאהי צנא להכותו ולא צנא להפרישו
מאיסורא, משא"כ צנא המכה אצני
ובגו ואחיו, דמותר להציל קרובו צנאס
אחרי שאין מדרכו להפריש אתרים,
והמחבר [המחבר] ללא חילק צנייהו, אפשר
משום דלא הרגיש צנא, דצנאמח טעם
הגון הוא למלק צנייהו ודוק:

סימן תכב סעיף א' או אינו
מתכפר לו עד כו'. כן הוא לשון
המשנה והנרימחא צפרק החובל
[וכ"ק] דף ז"צ ע"א] גם הרמב"ם
[המובא בציונים אות א'] כ"כ, אצל
רש"י פירש שם [ד"ה אבל צער] דקאי
אלער... דעושת וכ"כ נקיטור פסקי
הרא"ש [שם פ"ח סי' ט"ז], גם בטורים
המדויקים [סעיף א'] כ"כ צנאס,

מהאי טעמא. וכן הדין באדם הרואה אחד
מישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם
לא שיכה המכה יכול להכותו כ"כדי לאפרושי
מאיסורא. הגה [כ"ז] וכן מי שהוא תחת רשותו ורואה
צו שהוא עושה דבר עזירה ראוי להכותו ולייטרו
כדי להפרישו מאיסור ואין צריך להצילו לצית דין.
יד [כ"ז] שנים שחבלו באחד כאח' שניהם חייבים
ומשלשים ביניהם היה אחד מתכוון והשני לא
כיון השני פטור מבישת.

סימן תכב

צריך החובל לפיים הנחבל שימחול לו

ובג' סעיפים

א' החובל בחבירו אף על פי שנתן לו ה'
דברים מאינו מתכפר לו עד שיבקש ממנו
כוימחול לו ואסור לנחבל להיות אכזרי
מלמחול [כ"ז] אין זה דרך ישראל אלא כיון
שבקש ממנו החובל ונתחנן לו [פעם ראשונה
ושניה וידע שהוא שב מחטאו וניחם מרעתו
ימחול לו וכל הממדה למחול הרי זה משובח
ורוח חכמים נוחה הימנו. הגה [ועיין צנא"ח
סימן תר"י] אסור לנקש דין מן השמים על

מאירת עינים
בן ואסור לצנבא כו'. גם זה נלמד
מאותו מעשה דהרי אצרהס נתפיים
מאצמלך והמפלל צעדו כמ"ש צנאמח
[שם שם י"ז]: דן ה"ג אין זה דרך
זרע ישראל כו'. ור"ל שג' סימנים
יש לזרע אצרהס, ביישנים רחמנים
גומלי תפדים, ורחמנים הוא היפך
אכזריות: דן פעם ראשונה
ושנייה. וצנא"ח סימן תר"ו כתבו
הטור והמחבר [סעיף א'] ראשונה ושניה
ושלישית, שם קאי אהמפיים, וקאמר
שאס לא נתפיים צנאס פעמים ילך אצלו
גם פעם שלישית, וכאן לימדנו שזה
שנפייסין אותו יהיה רחמן ולא ימחול
עד שילך ויצא אצלו שלישי, אלא
ימחול לו צנאס או בשניה וק"ל:
ו' ועיין בא"ח סימן תר"ו. שם
כתב מור"ם צנא"ח דאם הוליא עליו
שם רע א"ש למחול לו, עכ"ל, והוא
מדברי הג"מ פ"צ דהלכות משונה [אות
ט"ז] (ומהרי"ל) [מהרי"ו סי' קצ"א].
והטעם, דאם רע פגע בצנאס אצמו
או צניו לדורות, ושמה היו אנשים
דשמעו השם רע ולא ישמעו המרעה
והממילה וצנאס שהוא אחת:

ציונים ומקורות (ה) טור סעיף ב' שם הרא"ש ב"ק פ"ג סי' י"ג. (ז) הרומח השם סי' י"ג. (ח) טור סוף סימן זה שם הרמב"ם והוא שפ"ח שם החובל ומזיק הי"ג.
סימן תכב (ה) לשון הרמב"ם פ"ה ממחיל הי"ט. (ו) סעיף א'. (ז) גמלא פרק המוחל ב"ק פ"ג ע"א. ד"מ א'.
סימן תכב (ז) כ"ה בר"ר, וכ"ה ברפובי הרמב"ם. במהדורות שפ"ז וממהדורות הש"ך ואילך: כי אין זה וכו'.

ערך לחם

שם בסופו. מאיסורא. ועיין לעיל סימן ת"כ [בנוסף לזו סעיף ב' בסופו], היה יכול להצילו בלי הכאה או הדיפה דחיב.

טורי והב

וכ"ש אם שהה בינתיים, והדברים ברורים כפשוטו כמ"ש: שם. כ"ז
לאפרושי מאיסורא. הסמ"ע [סק"ח] מחלק בין אם רגיל בכך או לא.
ואינו יודע טעם לזה החילוק, דכיון דדינא הוא שיכול להציל ע"י הכאה
את המוכה, מה לי בזה שיש לו שנאה על המכה, מ"מ הוא עושה מצוה
להציל את המוכה, וכי בכונת הלב תליא מילתא, ואף שאין דרכו כן
בפעמים אחרות, הרי לא יפה עשה באותן הפעמים, אמנם בהאי מעשה
שפיר קעביד ומצוה קעביד. ומ"מ ג"ל לחלק ביניהם, דבמכה למכה אחד
מישראל אין פוטרין אותו אם לא שיש בירור גמור שלא יוכל להציל

ביאור הג"א
כ. וכן הדין כו' וכן מי כו'. כמ"ש שם כ"ח א' רצ נתמן צר יתקא אמר
כו': (ליקוט) וכן הדין באדם כו' וכן כו'. עיין רש"י צנא"ח ט"ו ב'
ד"ה יכול כו' (ע"כ): סעיף י"ד כא. שנים כו' היה כו'. כמ"ש שם
[ביק] ג"ג ב' שור ולדס, ועיין טוס' ד"ה שור כו':

סימן תכב סעיף א' א. ואסור כו'. שם [בב"ק המוכה באה"ג אות
אין]: ב. כי אין כו'. יצטו ע"ט א': ג. וכל הממחה כו'. ריש פ"צ
דיומח [כ"ז א' בל הממחה כו'] ופ"ק דרי"ה [י"ז א']: ד. אסור כו' ודוקא
כו' וכל כו'. ב"ק ז"ג א':

באר הגולה

אצני ובגו ואחיו, דמותר להציל קרובו צנאס אחרים, והמחבר דלג
חילק צנייהו אפשר דלא הרגיש צנא, וצנאמח טעם נכון הוא למלק כן. סמ"ע [סק"ח]:
סימן תכב סעיף א' א. ושניה. וצנא"ח סימן תר"ו כתב ושלישית, דאם קאי
אהמפיים, וקאמר שאס לא נתפיים צנאס פעמים ילך אצלו גם פעם ג', וכאן לימדנו דזה
שנפייסין אותו יהיה רחמן ולא ימחול עד שילך ויצא אצלו שלישי, אלא ימחול לו
צנאס או בשניה. עוד כתב צנא"ח שם הרמב"ם צנא"ח, דאם הוליא עליו שם רע א"ש
למחול לו, והוא מדברי הג"מ פ"צ דמשנה (ומהרי"ל) [מהרי"ו י"ז]. והטעם, דבשם רע

יג. מאיסורא. עטור כתב עוד צנא אחת לפני זה ח"ל, וכן הדין צנאס הרואה את חבירו
שמכה לצניו או צנא אחיו, והרואה הכה המכה כדי להציל את קרובו, שפטור, עכ"ל.
ומדלגא כיל אחיו ובגו עם ספא דרואה מכה לאחד מישראל, גם מדכתב צנא אחד טעם
צפני עלמנו, דמצינמחא כתב כדי להציל קרובו ובסיפא כתב כדי לאפרושי מאיסורא,
דקדקתי צנא ג"מ לדינא, והוא, דאם זה הצנא להציל אינו צר הכי דרגיל לאפרושי
מאיסורא, דכמה פעמים רואה שמכה אחד לחבירו ואינו חושש לאפרושי המכה מאיסורא,
או אמרין דאסור להכות לה המכה, דודאי מכה שצנאס צנא להכותו ולא צנא להפרישו

המניח פרק שלישי בנא קמא

[דף ג' ע"א - ג' ע"ב]

דברשות עייל חייב גלות: [דף ג' ע"א] רב זצ"ל
 משמיה דרבא דמתי לה אהא * ומנא פטור לממילא
 את עצמו וכו'. מאן דמתי לה אהא כ"ש
 אקמייתא. ומאן דמתי לה אקמייתא אכל אהא
 פטור לגמרי. וכמו רב אלפס ז"ל דמסבירא כמאן
 דמתי אקמייתא דפטרי בהא
 לגמרי. [ג] ומה שלא הכריע בין תרי קמייתא. [ד] לפי שאין נפקותא ביניהן אלא
 לענין גלות ולענין דרוש וקבל שכר. ונראה לי להלכה כלישנא קמא דקמתא דגמרא
 קאמר לה. ולישנא בתרא יחידא היא דרב פפא משמיה דרבא קאמר לה. ורבא
 גופיה קאמר אלישנא קמא ק"ו ומה יער וכו' ופריך אלישנא קמא ושיני לה.
 והר"מ הלוי ז"ל פסק כלישנא בתרא. והגרא צעירי כצנזי. מיהו אפילו בתרא
 יש נפקותא בין הני תרי לישני. דמאן דמתי אסיפא ברישא פטור מד' דברים ואף
 מנוק. והא דלא קאמר דמאן דמתי אסיפא (אכל) ברישא פטור מה' דברים.
 משום דצברייתא קמי ומת [עיקרה] לגבי גלות מיתניא. ומדכח רב אלפס
 מתבאר כמאן דמתי אקמייתא דפטרי בהא לגמרי משמע דלא מתבאר ליה
 למיפטר בצרעיה דברים אלא בהא לחודא. אכל בתרי קמייתא מתבאר ליה לחייב
 בצרעיה דברים. והיינו כלישנא בתרא דרב פפא משמיה דרבא. והאי לישנא בתרא
 נראה לו עיקר [ה] דלישנא קמא לא קאי רבי יוסי בר חינאי אמה [ו] דקמתי
 צברייתא:

ושינה זו פטור דהא אפי' על עסקי ממון אמרי' לעיל (דף כו:): מנה פנדי
 בפנדא דמרא למחיה. וה"נ אוקימנא לעיל (דף כה.) וקומוה את כפה ביכולה
 להזיל ע"י דבר אחר אבל אם אין יכולה פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה
 כל שכן שהמכה עצמו פטורה. ומיהו צריך לומר דאם היה יכול להזיל עצמו
 בחבלה מועטת וחבל זו הרבה חייב. מידי דהוה איכול להזיל צאחד מאצירו והרגו
 (פנהדין דף עג.) אבל בשוריים לא אמרינן הכי אלא השני פטור כל מה שחבל
 בראשו. וכן הדין אם אדם רואה שמכין את אצו או צניו או אחיו והכה את
 המכה כדי להזיל קרובו פטור כמו אשה המנאלת את בעלה אם אינה יכולה להזיל
 על ידי דבר אחר. וכן אם רואה אדם שישראל מכה את חצירו ואין יכול להזיל
 אם לא שיכה את המכה אע"פ שאין מכהו מנש נפש מותר להכות המכה
 לאפרושי מאיסורא. כדאמרינן לעיל (דף כה.) בנרעט שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו
 שרבו מותר לחבול בו לאפרושי מאיסורא:

שני שוריים תמין שחבלו זה בזה פירשו המוספות דכולה משנה כדי נקטא דאין
 בה שום חדוש. ומתוך פרש"י נ"ל שר"ל שיש חדוש גדול במשנה חיה לשוני
 במוחר שמין מה שהזיקו של זה יותר מנוקו של זה וצאחור מותר שהזיק יותר
 משלם החי. מועד בתם משלם במוחר כלומר אם הוא הזיק את החס ויחר
 משהזיקו חס. ומה שהוכרז לפרש מועד בתם וכו' כבר פירש לנו פירושו של
 במוחר אלא דקדק בלשונו אם הוא הזיק בו יותר משהזיקו חס לומר לך שהתם
 משלם נוק שלם בנגיחה זו. כגון אם חבל מועד בתם חמשים ותם במועד ארבעים
 הדין נותן שישלם מועד בתם שלשים קמ"ל שאין משלם אלא עשרה דיינו יותר
 על מה שהזיקו חס. וסברתו משום שהתחילו כחות אין כפון חבלה אלא המומר.
 [ב] ולשון במוחר משמע כפירושו דמשמע אמוחר חבלה קאי ולא אמוחר חיוב
 המשולמו. [ג] והתוס' לא הסכימו על זה כיון שפירשו דמשנה שאין לריכה היא.
 [ד] רבי עקיבא אומר אף חס שחבל צאדם משלם במוחר נוק שלם. ולית הלכתא
 כוותיה אלא כרנן:

יד [בתני] שור שזה מנה שנגח לשור שזה מאחיס ואין הנבילה יפה כלום נוטל
 את השור: **גמ'** מחני' מני ר"ע היא דמניא יוסא השור צ"ד דברי
 רבי ישמעאל. ר"ע אומר יוחלט. והלכה כר"ע מחברו. [דף ג' ע"ב] ואם הקדישו
 ניוק קדוש. ואם מכרו מכור * . ואם שנה או כחש
 גרשות ניוק כחש ושבת. וגם אינו יכול לסקוק צווי.
 [ה] ולרבי ישמעאל יכול לסקוק. [ו] ולפירוש רש"י
 [ז] אם הקדישו ניוק קדוש משום דר' אבהו: וזה
 אומרת המזיק שיעבודו של חצירו פטור. כגון
 שחפר צורות שתימן ומערות צדה המשועבד לחצירו והיינו למאן דלא דאין דינא
 דגרמי. ולקמן (דף כה.) פסקין הלכה כמאן דלאין דינא דגרמי הלכך המזיק
 שיעבודו של חצירו חייב * :

הגדה"ה
 וטור הם הם שחבו עד שלא עמד צדן חייב דהמזיק שיעבודו של חצירו חייב מא"ו:
 מלה בשטר אם קדם ב"מ מאוחר ותפס מטלטלין אין מוציאין אותם מידו אלא אם תפס מקרקע מציאם אותו מידו.
 מה"א:

יב פועלים שנטקו לתבוע שכתן מצעל הציח ונגנן שזרו של בעל הציח או
 שנטקו כלבו של צעה"ב. אי שכיח צמחא שרגיל ללכת לטוק
 לכ"ע פטור צעה"ב דשלא ברשותו נכנסו שהיה להם להמתין עד שימצאוהו בשוק.
 ואי לא שכיח צמחא ולא שכיח פליגי אחרים ורנן. רנן פטרי
 ואחרים מחייבין. והלכתא כרנן. ועוד דצרייתא דמתניה קמתא כרנן. ומתניה
 מדוע לא הביא רב אלפס ז"ל צרייתא זו. ואפשר דצרייתא ליה דלע"ג דצמחא
 היה שייך למתלוותה והיה מנהג זה נוהג צומם שלא היה אדם נכנס לציח
 חצירו. אבל צומן הזה מנהג פשוט הוא שיכנסו פועלים לציח בעל הציח לתבוע
 שכתן. וגם אין מצינו לאדם מעזה בציסו בשוק לפרוע לפועלין. וצמחא היו רגילין
 להמתים אלא שולמי או אכל חנוי לכך היו תוצעין מתן בשוק. הלכך על פי
 ההנהגה המצינו שנתנה הדין וחייב בעל הציח אפי' אם שכיח כרנן. כדחזין
 שהדין משתנה בין אדם לחצירו אפי' צומן אחד שכיח פטור לכ"ע לא שכיח חייב.
 כל שכן שישתנה הדין בחלוף הזמן כפי המנהג. וכן הדעת נוטה:

יג שני שוריים תמין שחבלו זה בזה משלמין במוחר חצי נוק. ונראה לי דמיירי
 שהתחילו צמחא אחת. או חבל השני גם בראשון לאחר זמן. אבל אם האחד
 התחיל המתחיל משלם חצי נוק והשני פטור. דכל המשנה וזה אחר ושינה על פי
 פטור. והוא ליה כמו צעטה מהלכת ברצונה דפטור לר"ל. ואפילו לר"ב לא מחייב
 אלא משום דנהי דאית לך רשותא לטגויי עלי לבעוטי צי לית לך רשותא. אבל
 הכא יש רשות לשני לחבול בראשון כיון שהתחיל צו. [ו] דאפי' צאדם אית ליה
 רשות לשני. וכן שני אשמים נמי מיירי שהתחילו כחות או אחר זמן אבל (ה) אם
 התחיל האחד השני פטור. [ח] ואע"ג דלא שייך צאדם כל המשנה וזה אחר
 הגהות הב"ח ד ת"ר פועלים שבכנסו:
 הגהות הגר"א [א] ואע"ג דלא שייך באדם כו'. נ"ב עתוס' לעיל כו ב ד"ה ה"ג. ולא כו':

פלווא הריפתא

[ג] ומה שא"א הברייב כו'. וצמחין לקמן מסיק דס"ל להר"ף בתי קמייתא כלישנא
 בתרא: [ד] אפי' שאין נפקותא ביניהן אלא צענין גזות. הכי מתרין להר"ף אכל
 מסיק לקמן דלענין ד' דברים נמי נ"מ: [ה] דצ"ע שנהא קמא צא קאי כו'. דנטעס
 דתרי לישנא פוסק כאיכא דאמרי כמ"ש רבינו צ"פ"ק לא מצינן אמרת דהיינו דוקא היכא
 דתרי לישני סתמא דתלמודא קאמר אבל הכא לישנא קמא סתמא דתלמודא ולא לישנא בתרא
 ואיכא למיפסק כלישנא קמא וכמ"ש רבינו לעיל בהך דהכא: [ו] דקתני בבבביתא. כלומר
 דעיקר צמחא משום מת מתחילת איהו קאי אחייב ומפרשה לענין ד' דברים דכל מיתה נמי:
 ה"ג שישתנה הדין בחלוף הזמן כפי המנהג: [ז] דאפי' באדם. כדמסיק לקמן
 בסמוך: [ח] ואע"ג דלא שייך באדם כ"ה המשנה כו'. כמ"ש ג"כ לעיל פי' ילד ג' צי

קייבור פסקי הרא"ש

יב פועלין שנטקו לתבוע שכתן מצעל הציח ונטקו כלבו חייב: יג שני שוריים תמין
 שחבלו זה בזה והתחילו כחות משלמין במוחר חצי נוק ואם התחיל אחד המתחיל חייב.
 ואם שניהם מועדין משלמין במוחר נוק שלם. אחד חס ואחד מועד מועד בתם משלם במוחר חצי נוק. וכן שני אשמים שחבלו זה בזה אם
 התחילו כחות משלמין במוחר נוק שלם ואם התחיל הא' המתחיל חייב והאחר פטור. ורנן אומר אם היה יכול להזיל עצמו מועטת וחבל זו הרבה חייב וכן אם ראה אדם
 שמכה את חצירו והכה המכה כדי להזיל המכה פטור: יד שור שזה מנה שנגח לשור שזה מאחיס נוטל את השור לתלוטין. המזיק שיעבודו של חצירו חייב. הלכתא פתח נבילה דניוק
 ושנתה של שניהם. [ז] שזרו של אדם שפיס או שקימא את עין העבד פטור והאדם חייב. שזרו שחבל בצציו וצאמו או שהלך הגדיש בשבת חייב והאדם פטור:

שדה צופים

דף ג' ע"א דמניא יוסא השור צ"ד דברי ר"י ר"ע אומר הרהלט השור. הלא"ש צ"פ"ק פי' ח"ס: דף ג' ע"ב שור חס שהזיק עד שלא עמד בדיון. הלא"ש צ"פ"ק פי' ח"ס: קדמו בעלי הובות וכו'
 בין חב עד שלא הזיק וכו'. הלא"ש צמחוס פי' ח"ס י"ב:

קובץ מפרשים

[א] אם תאחד התחיל כו' השני פטור כו'. נ"ב וכו' בירושלמי פי"ק ע"ש [הגהות בן אריה]: [ב] בנדפס פי' כן הגהות בן אריה: [ג] מצאתי בשם רש"ל שמונה דצ"ל ולר"ע. ומתבאר
 מהר"י מקראקא שמתעורר דצ"ל לפרשי והיינו מה שמפרש לעיל עמ"ש יוסא השור. ולי אריה: [ד] ורש"י דפטר הגוי ולפרשי והיינו למ"ש קט"ד אינו מכור ואפי' לרדיא וא"כ הא דאמרו בבבביתא דמכור לרדיא
 היינו ע"כ אליבא דר' ישמעאל ולרדייה הקדישו מוידק קדוש משום דר"א וכן משמע קצת מפרשי דפסחים (דף לא) וע"ש. ובמ"ע גרס לפי ר"י ע"ש. עכ"ל ההג"ה [גליין] ובכל הכתי' הגרסא
 ולפרשי.

תרלה

הלכות חובל בחבירו לבוש עיר שושן סימן תכא

יב הוורק אבן ולאחר שיצא האבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, פטור מד' דברים, דאנום הוא שלא ידע שיצא זה ראשו, אבל חייב בנוק אע"ג דאנום הוא דהחורה רבתה בנוק אונם כרצון כמו שאמרנו לעיל, ויש אומרים דפטור לגמרי ואפילו מנוק, דאע"ג דשאר אונם חייב בנוק הכא פטריה רחמנא, דכתבה גבי גלות [דברים יט, ה] דמצא פרט לממציא את עצמו, וס"ל דגזירה הכתוב הוא דמיעטו לגמרי אפילו מנוק. **המזיק** אשתו כתשמיש המטה חייב בד' דברים דקרוב לפשיעה הוא, דאע"ג דאיח ליה רשות לשמש הו"ל לעיוני, ופטור מבושת דהא לא כיון להזיק. **האומר** לחבירו קטע את ידי או סמא את עיני אפילו אמר לו על מנת שאתה פטור, אפילו הכי חייב בכל הה' דברים, דאע"ג דאמר לו הנה פטור לא היה לו לזה לסמוך על דבריו, דהדבר ידוע שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו לקוטען לו, ואע"פ שאמר לו כן שיהא פטור הוי כמו מחילה כמעות שסבור היה לסבול ואינו יכול לסבול, ויש אומרים שאם הנחבל אמר לו בפירוש על מנת שתפטור ודאי שפטור, אלא מה שאמרנו בנמרא [ב"ק צג ע"א] שחייב לא מיירי שאמר לו בפירוש על מנת שתפטור, אלא שמתוך משמעות לשונו משמע שאמר פטור, לא נפטור החובל בכך דמסתמא לא היתה כוונתו לפטורו ממעמא שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו. כיצד, אמר לו הנחבל קטע ידי סמא את עיני סתם, ושאל אוהו החובל אתה אומר לי כן על מנת שאיפטר, והשיב לו הנחבל הן, אע"פ שמשמע לשונו נראה כמו שאומר הן בניחותא דמשמע שנתן לו רשות על מנת שיפטור אפילו הכי חייב שיש לנו לפרש דבריו דבתמיה קאמר הן, כלומר והיאך אני אומר לך דבר זה שתיפטור והרי אין אדם מוחל כ' ולכך חייב החובל, אבל אם אמר לו בפירוש על מנת לפטור פטור.

יג שנים שחבלו זה בזה אם חבל אחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא, משלם לו במותר נוק שלם, ודוקא שהתחילו שניהם כאחד, או לאחר שחבל זה בחבירו חזר גם הוא מיד וחבל בו, אבל אם האחד התחיל ועמד השני כנגדו כדי להציל את עצמו השני פטור, שיש רשות לכל אדם להציל את עצמו אפילו שחבל בחבירו, שהרי אפילו אחרים חייבים להצילו, כדכתיב [ויקרא יט, טז] לא העמוד על דם רעך כל שכן הוא עצמו, וכן הדין לענין גידופין וביושים המתחיל ראוי לקנום והשני פטור. ומיהו בחבלה צריך אומדן אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת והוא חבל בו הרבה חייב, מידי דהוה אהיה יכול להציל עצמו כאחד מאיבריו והרגו, ודוקא לענין חבלה שמשלם לו ד' דברים דהוי כאדם המזיק בשוגג, אבל פטור על הבושת דהא לא כיון לבייש, לכן המכה את חבירו וחבירו קראו ממזר פטור, שנאמר [דברים יט, ז] והיה כי יחם לבבו וגו'. וכן אם קרא אחד לחבירו גנב והוא אומר לו אחה מכזב כממזר, או אפילו קראו ממזר ממש פטור מהאי טעמא דהויה כי יחם לבבו וגו', וכן הדין באדם הרואה אחד מישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה,

יד בכל מקום שחובל בחבירו בכונה חייב כה' דברים, אפילו נכנס חבירו לרשותו שלא ברשות וחבל בו והוציאו חייב, דנהי שיש לו רשות להוציאו אין לו לחבל בו, אבל אם הוא מסרב בו ואינו רוצה לצאת יש אומרים שיש לו רשות אפילו לחבל בו כדי להוציאו, וכן מי שיש לו משרת וחושש שיגנוב לו שיוכל להוציאו קודם זמנו של שכירותו ואם מסרב יכול להכותו עד שיצא, דהכי אמרינן בעבד עברי שכלו ימיו ורבו מסרבה בו לצאת וחבל בו הרב בעבד ועשה בו חבורה מנין שהוא פטור, תלמוד לומר [במדבר לה, ג] לא תקחו כופר לשוב וגו', ודרשינן ביה [ב"ב כה ע"א] לא תקחו כופר לשב, פירוש מי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה לא תקחו לצרכו שום ממון בשביל חבלתו, ושמע מינה שהרשות ניתנה לאדם להיות שורר בביתו להוציא מביתו מי שירצה, ואפילו ע"י חבלה אם לא יוכל להוציאו באופן אחר.

יז נכנס לחצר חבירו שלא ברשות ולא ידע בעל הבית שנכנס והזיקו בעל הבית שלא בכונה פטור, כמו שאמרנו [ס"ז] שכל איש שורר בביתו, ואם הזיק בו בעל הבית חייב כיון שנכנס שלא ברשות. ודוקא כשלא ידע בו בעל הבית ולא ראהו שנכנס, אבל אם ראהו פטור שהיה לו לזהר ואיהו דאזיק אנפשיה.

יח היו שניהם ברשות והזיקו זה מזה פטורין, שכיון ששניהם ברשות היה לכל אחד לזהר מחבירו שלא יזיק ממנו, וכן הדין אם שניהם שלא ברשות והזיקו זה מזה שפטורים, כיון שהניזק שלא ברשות נכנס איהו דאזיק אנפשיה, אבל הזיקו זה את זה בכונה בין שניהם ברשות בין שניהם שלא ברשות חייבים, ועיין לעיל סימן שע"ח [ס"ז].

יט המבקע עצים ברשות הרבים ופרח עץ מהם והזיק ברשות היחיד, או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, או ברשות היחיד אחר, או שנכנס לחנוח של נגר בין ברשות בין שלא ברשות ונתזה בקעת מחתח ידי הנגר וטפחה לו על פניו, חייב בד' דברים [ז] ופטור מן הבושת כמו שכבר אמרנו פעמים, דעל הבושת אינו חייב עד שיהא מתכוין.

י היתה אבן מונחת לו בחיקו, בין הכיר בה ושכחה בין לא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה מחיקו והזיקה פטור מד' דברים, דשכחה כזו לאו פשיעה הוא, וכל שכן לא הכיר בה מעולם דאנום הוא, אבל בנוק חייב אע"פ שהוא אנום דאדם מועד לעולם כו', וכן הדין אם נתכוין לזרוק שתים זורק ד' או ד' זורק ח' והזיק, או שהזיק כשהוא ישן פטור מד' דברים וחייב בנוק.

יא מי שנפל מן הגג ברוח מצויה חייב בד' דברים דשוגג קרוב למויד הוא, שלא היה לו לעלות לגג שאין לו מעקה כיון שיכול ליפול ברוח מצויה, ופטור מבושת הואיל ולא כיון, ואם נתהפך דרך נפילתו כדי שיפול על האדם להנאתו כדי שלא יחכת בקרקע, חייב גם על הבושת, שכל המתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש חייב בבושת, דהא מ"מ כיון לעשות מעשה זה, ואם נפל ברוח שאינה מצויה אינו חייב אלא בנוק אף על פי שהוא אנום.

הגהות מוהר"א אזולאי

[ב] י"א דדוקא כשראהו נכנס וי"א דאפילו לא ראהו שכיון שהוא אומדן וכני אדם נכנסים לו יש לו לזהר.

תרלו

הלכות חובל בחבירו לבוש עיר שושן סימן תככ"ב

מאיסורא ואין צריך להביאו לב"ד, וכענין שנאמר [ויקרא יט. יז] הוכיח תוכיח וגו'.

יד שנים שחבלו באחד כאחד שניהם חייבים ומשלשים ביניהם. היה האחד מתכוין והשני לא כיון, השני פטור מבושת.

אע"פ שאינו מכתו מכת גפשו יכול הרואה להכות את המכה לאפרושיה מאיסורא, וכמו שעשה ראשונה ארון הנביאים ע"ה [שמות ב, יב]. וכן מי שעושה דבר עבירה ויש לו כח להכותו לאפרושי מאיסורא, רשאי להכותו ולייסרו כדי לאפרושי

תכב צריך החובל לפיים לנחבל שימחול לו, ובו ב' סעיפים.

ממנו החובל ומתחנן לו פעם ראשונה ושנייה ויודע שהוא שב מחטאו וניהם מרעתו ימחול לו, וכל הממהר למחול הרי זה משובח ורוח חכמים נוחה הימנו, שכן עשה אברהם אבינו ע"ה שנאמר [שם יז] ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך, ועיין בלבוש התכלת סימן תר"ו [ס"א].

ב דין נחבל נשבע ונוטל נתבאר בסימן צ' [סעיף טז].

א החובל בחבירו אע"פ שנותן לו ה' דברים אינו מתכפר לו מן הצער והבושת שביישו עד שיפייסנו שימחול לו, שנאמר [בראשית כ, ז] ועתה השב אשת האיש ויתפלל בעדך, כלומר השב לו אשתו ופייסהו על צערו ובושתו שהיה לו על ירך ויתפלל בעדך, ואז יתכפר לך וזולת זה לא תכופר עונך, וכשיפייסנו אסור לנחבל להיות אכזרי מלמחול לו, וכל שהוא אכזרי מלמחול אין זה מדרך זרע ישראל, אלא כיון שבקש

תכג נגף אשה ויצאו ילדיה, וכיצד שמין דמי ולדות, ובו ד' סעיפים.

וצער כיצד שמין, משערין כמה נפחתה ונכחשת האשה יותר כמה שילדה ע"י הנגיפה משהיתה יולדת כדרכה בלא נגיפה וזהו של האשה, ושבת ורפיו רואין אם צריכה רפיו או אם צריכה להתבטל יותר משאם היתה יולדת כדרכה, ואם אינה צריכה רפיו ולא להתבטל יותר פטור. ובושת אם הוא במקום סתר לה ב' חלקים ולו חלק אחד, ואם הוא בגלוי לה חלק אחד ולו ב' חלקים, ועיין לעיל בלבוש הבין וארגמן סימן פ"ג [ס"א].

ב היתה נשואה לגר וחבל בה בחיי הגר, נותן דמי ולדות לגר שהרי הוא בעלה, מת הגר פטור, דכיון שחבל בה בחיי הגר נתחייב לגר וכיון שמת הגר והרי אין לו יורשים וכל נכסיו הפקר הם וזכה בהן איהו מן הגר, ואם חבל בה לאחר מיתת הגר, למאי דכתבינן לעיל [ס"א] דכי אין לה בעל וזכי לה רחמנא דמי ולדות, הכי נמי נותן לאשה דלדידה וזכי לה רחמנא, וליש אומרים אן דלעיל דלא דייקו ילדיה ולה לא זכי רחמנא, כלומר כיון שאין לה בעל ולא יורשי בעל פטור החובל לגמרי מדמי ולדות דלמי יתן.

ג היתה שפחה או גויה בשעת הריון ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגיירה, הרי היא כאין לה בעל, דבשפחה וגויה לא שייך למימר בעל האשה, דבעודה שפחה או גויה הרי אין להן קידושין, ואע"ג דאמרין בגמרא [ב"ק מג ע"א] התורה זכתה ולדות לבעל ואפילו בא עליה בזנות, הני מילי באשה שיש לו בה קידושין הא לאו הכי לא, ואם כן באלו אין ולד זה קרוי בנו לכל דבר, וכל שכן שגשתחררה או נתגיירה שאין לו בה שום קרבת אישות ואין לו דמי ולדות, אלא דמי הולדות שלה לפי הדעת הראשון דלעיל ולפי היש אומרים הוא פטור לגמרי.

ד הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה אעפ"י שהוא שוגג הרי זה פטור מן התשלומין ואינו משלם כלום, שנאמר ולא יהיה

א הנוגף את האשה הרה ויצאו ילדיה אעפ"י שלא נתכוין אליה חייב לשלם דמי ולדות לבעל, שכן כתיב [שמות כא, כב] וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון עונש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים, הרי מרדתיב כי יצאו ונגפו משמע שלא כווננו לאשה אלא נצו וכווננו להכות זה את זה, ונגפו אשה וגו' כשלא יהיה אסון כאשה שאין כאן חיוב מיתה עונש יענש בממון מחמת הולדות, ולמי יתן עונש הממון כאשר ישית עליו בעל האשה וגו', כלומר דמי ולדות זכתה התורה לבעל, אבל הנזק וצער הוא של האשה. וכיצד משערין דמי ולדות, שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אם היתה יולדתו בלא נגיפה נותנים לבעל. ואם מת הבעל נותנין ליורשיו, ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנין אף דמי הולדות לאשה, דלבעל זכתה ליה רחמנא דמי ולדות ולא ליורשיו כדכתיב בעל האשה. וכי תימא נימא איתיה לבעל זכתה ליה רחמנא דמי ולדות ליתיה לבעל לא זכתה רחמנא דמי ולדות לשום אדם ולדידה נמי לא ליתיה, לאו הכי הוא דכי היכי דאשכחן דוכי קרא לבעל דמי ולדות מרדתיב בעל האשה, ה"ג אשכחן דוכי לה מרדתיב ויצאו ילדיה ולא כתיב ויצאו הילדים, ועל כרחק אית לן לאוקמא כשחבל בה לאחר מיתת בעלה דבחי בעלה דידיה הוא, וטעמא דמסתבר הוא דבשלמא כשחבל בה בחיי הבעל זכה הבעל מיד בדמי ולדות אע"פ שלא גבה וכיון שמת מוריש ליורשיו, אבל כשחבל בה אחר מיתת הבעל היאך בעל זה מוריש ליורשיו דבר שלא ברשותו, הילכך על כרחק של האשה הם דקרינהו קרא ילדיה. ויש אומרים דנותן ליורשיו, דכל מאי דאית ליה לאיניש מוריש לבניו ואפילו אינו ברשותו, וקרא דילדיה לאו דקדוק הוא דאורחיה דקרא למימר הכי איש ובניו אשה וילדיה. ונזק

הגהות מזהר"א אזולאי

א והרב בספר שלחן ערוך פסק כסברא הראשונה.

סוגיא דעביד איניש דינא לנפשיה

קובץ

חשן משפט

חיבורים

מן

סימן תכז - סימן תכו

הבנת השומעים. אך דברים שאין בהם זלזול כל כך רק סגנון ענייני עזות, גם נגד מכובד שאין ראוי לומר לפניו עזות כל כך, מ"מ אין זה סגנון אונאה דברים ולא בושא כ"כ, ורק אם בני העיר רואים

לעשות תקנה לגדור פירצה לפוס זמנא ומקומס למיגדר מילתא, רשאים לעשות איזה תקנה בזה לשם שמים ובחזר עיר דוקא ככסוף סימן רל"א ולא יותר, ולע"ע היטב.

סימן תכא

סעיף ג'

סעיף ה"ג

כסף הקדשים

חכמת שלמה

עין סמ"ע ס"ק כ"ד, מלשון הסמ"ע ז"ל צמין מכ"א משמע שעל ידי החמלת מריצה שייך יחס לבנו גם לגבי הכאה הגם שהראשון לא הכהו. ומ"מ נראה שאין זה רק ע"י קללות וציוויים שאינם נכונים לפי דין תה"ק, ויש בהם איסור אונאה דברים, מה שאין כן בדברים שהן לשם שמים, או שאין בהם סגנון איסור אונאה דברים, ובשו"ע לא כתב רק בהכאה אחר הכאה, והגם מלשון הסמ"ע ז"ל הוא לפי ההוא אמיתא, מ"מ נראה שכה"ה גם למסקנתו שס. סליק.

ראדם מועד לעולם בין שוגג בין מויד בין ער בין ישן וכו'. עין במשנה למלך פכ"א מהלכות אישות [ה"ט] והלכות חובל ומויק [פ"ו ה"ג] והלכות שלוחין [פ"ה ה"ב] מה שרובה לתקן בדעת הראשון פכ"א מהלכות אישות [ש"ג], דס"ל דלענין שמירה צבעלים היו דין אדם מועד לעולם, רק צדין פושע (ו)פטור צבעלים בלא נסכוין להיק, ועיין במיבורי לכה"ע מהדורא ה' סי' י"ז מ"ש בזה במשנה לקהילת אוטקרא לחלק בין שומר לאדם אחר, דדוקא בשומר פטור צין מויק צבעלים ולא בשאר, ע"ש צטעמו כי טוב הוא צעוה"י.

סימן תכב

סעיף א'

סעיף א'

צמשה [ב"ק צ"ב ע"א], אע"פ שהוא נוסן לו אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו. וצדרייתא איחא שס ת"ר כל אלו שאמרו [היינו סלע מנה] דמי בושמו, אבל צערו [פירש"י צער שדואג על בושמן] אינו נמחל עד שיבקש ממנו, ע"כ.

אלפי ישראל

סמ"ע ס"ק א'. בן הוא לשון המשנה בו' אבל רש"י בו'. ר"ל דאיחא

סימן תכד

סעיף ו'

סעיף ו'

הגולה אות מ' ויחצארו דברי רבינו הבהן הגדול הסמ"ע ז"ל ז"ע ועל כל צמ ישראל: צריך רחמנא אלהא דישאל דסייען עד כען. ותהלה לאל איוס ונורא אשר עזרנו לבאר שעלומות דברי רבונינו הגאונים וזלה"ה אדירי הסורה. חכות הבהנים הגדולים וזלה"ה יעמוד לי, ויארץ ימי ושנומי צנעמיס ויחוקני ויאמנני לחורמו ועבודמו ואזכה ללמוד וללמד צהרצבה צעוה"י. והסוקן לאדם דעת יראני נפלאות מחורמו הקדושה. ושפמי סהן ישמרו דעת ומורה יבקשו מפייהו. כי מלאך ה' נצאוח הוא.

אלפי ישראל

סמ"ע ס"ק י'. משא"כ בחבל בה האב בו'. כוננו פשוטה, דכחבל צה האב ואינה סמוכה על שולחנו יכול האב ליתן לה מוונות צימי חליה כדי ליקח לעצמו השבת, ומשמע מכאן דאפילו תכל צה האב ואינה סמוכה על שולחנו שייך השבת לה, והא דלא כתב כאן המסביר דאם חובל צמנו משלם לה ג"ס השבת, דהא לפי דברי הרמ"א בסוף הסעיף מיידי המסביר כאן צאינה סמוכה על שולחנו, עיין ע"ז צבאר

סימן תכו

סעיף א'

סעיף א'

דאיכא פגס פטורין דילפינן מפסוק והתעלמת שפעמים אהה מתעלס ואין צה משוס והשצומו או משוס לא תעמוד על דס רעך וכו', כן נראה לפעני"ד נכון ונרור דוקו היטב. מיהו צ"ע מפרש"י צ"ק דף ק' [ע"א] ד"ה ציקור חולים וקבורה, שכתב חוה"ל, קבורה כגון צוקן ואינו לפי כבודו, קמ"ל דאפ"ה חייב, עכ"ל, א"כ משמע דאף קבורה חייב אף דאינו לפי כבודו, וכן הוא ש"ס מפורש צ"מ דף ל' [ע"ב], ומכ"כ צחייב דחייב דאיכא פיקוס נפש, וז"ע טובא כעס דרו"ק.

חכמת שלמה

הרואה את חבירו טובע בים וכו'. נראה לפעני"ד לכאורה דין חדש, דהיינו דוקא אם אינו דרך ציון להמציא או מחויב להצילו בגופו, אבל אם היא הלכה דרך ציון להמציא, אם אינו יכול לשכור לאחרים להצילו או אינו מחויב להצילו בגופו אם הוא לו ציון או טרחה יתרה דהוא זקן או כדומה, והטעם, כיון דילפינן הלל גופו מוהשצומו לו [דברים כ"ב ב'] וכו' כמ"ס צ"ס [סנהדרין ע"ג ע"א] וצמ"ע [סק"א] ג"כ, א"כ כיון דמטעם השבת אבידה הוא, כמו צאבידה קי"ל והתעלמת [שם א'] פעמים שאחיה מתעלס כמו שדרשו חו"ל [ב"מ ל' ע"א] כגון זקן ואינו לפי כבודו, א"כ ה"נ מהשבת גופו פטור כה"ג. ואין להקשות נהי דמהשבת אבידה פטור, מ"מ גופו שאני [ו]מכח הפסוק דלא תעמוד על דס רעך [ויקרא י"ט ט"ז] מחויב להצילו, דא"כ מני"ל להש"ס [סנהדרין שם] דחייב להצילו צשכר מכה דפריך דאי צגופו מוהשצומו נפקא, דילמא לכך נצרך לא תעמוד אף על אינו לפי כבודו, אלא ודאי אף מלאו דלא תעמוד פטור צאינו לפי כבודו. ורואיה כדורה לזה ממה דאמרין בסנהדרין דף ע"ה ע"א דפריך אלא למ"ד פניה הימה מאי כולי האי, ומשני רב פפא משוס פגס משפחה וכו', וקשה אטו משוס פגס משפחה ימות זה והלא המשפחה ענמה מחויבים להצילו צגופס וצממוס, אלא ודאי דאיכא

חכמת שלמה

ויכול להצילו הוא בעצמו וכו'. נ"ב, נשאלתי מרצ אחד, צגינסו ימ"ש שהמיתה את צעלה צס המות, אם רואיה היא להצילה. והשצמי לו, זו היא גמרא מפורשת צמס' נדה דף ק"א [ע"א] והא אמרו רבנן היא לישנא צישא וכו' מיתוס הוא דצני וכו'. והנה רש"י פירש שם [בד"ה מייחן] ואסור להציל אחסכ, ע"כ לדעת רש"י ודאי אסור להצילה, אלא אף לפירוש המוס' שם [ד"ה אטמרינכו] צס השאלמות [פרשת שלח סי' קכ"ט], י"ל דהס לא אמרו רק צספק אם קטלו, אבל אם צודאי קטלו מודיס. ועוד, אף אם הוא פלוגתא נראה דלא אמרינן צה ספק נפשות להקל כיון דהרבה נפש, ורואיה ממה שאמר הכתוב [במדבר ל"ה כ"ז] ומנא גואל הדס את הרוצח ורצח גואל הדס את הרוצח אין לו דס, ואס נפטר הגואל צהריגמו את הרוצח אף דהיה שוגג, מכ"כ אם הרב צמיד אין לו דמים להיות